

STRASAK-rapporten

Anmeldt kriminalitet og politiets straffesaksbehandling

Første tertial 2018

01.06.18

INNHALDSFORTEGNELSE

INNLEDNING	3
Datagrunnlag.....	3
1. OPPSUMMERING OG VURDERING AV UTVIKLINGEN.....	5
1.1. Antall anmeldelser.....	5
1.2. Straffesaksbehandlingen	6
1.3. Vurderinger	8
2. NÆRMERE OM KRIMINALITETSUTVIKLINGEN	10
2.1. Antall anmeldelser.....	10
2.2. Geografiske forskjeller	14
3. POLITIETS STRAFFESAKSBEHANDLING	15
3.1. Påtaleavgjorte saker	16
3.2. Oppklaringsprosent	17
3.3. Saksbehandlingstid.....	18
3.3.1. Alle saker.....	18
3.3.2. Saker med krav til særskilt saksbehandlingstid	20
3.4. Saker under arbeid og restanser	21
3.4.1. Saker under arbeid	21
3.4.2. Restanser – ikke påtaleavgjorte saker	22
3.4.3. Påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker.....	24
3.5. Tilrettelagt avhør.....	25
4. MISTENKTE/SIKTEDE/DOMFELTE.....	26
5. FORNÆRMEDE	29
6. UTVALGTE OMRÅDER	32
6.1. Vinningslovbrudd.....	33
6.1.1. Vinningslovbrudd, generelt.....	33
6.1.2. Grovt tyveri fra bolig	36
6.1.3. Tyveri/grovt tyveri fra person på offentlig sted	37
6.1.4. Ran.....	38
6.2. Narkotikalovbrudd	40
6.2.1. Narkotika- og dopinglovbrudd generelt	40
6.2.2. Narkotikalovbrudd.....	41
6.2.3. Dopinglovbrudd	44
6.3. Voldslovbrudd	45
6.3.1. Voldslovbrudd generelt	45
6.3.2. Drap.....	47
6.3.3. Prioriterte voldssaker	47
6.3.4. Mishandling i nære relasjoner	48
6.3.5. Trusler.....	49
6.3.6. Grupper med særskilt vern.....	50
6.3.7. Menneskehandel	51
6.4. Seksuallovbrudd.....	53
6.4.1. Seksuallovbrudd generelt.....	53
6.4.2. Seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år.....	55
6.4.3. Seksuell omgang med barn 14-16 år, seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år.....	56
6.4.4. Voldtekt.....	57
6.4.5. Andre seksuallovbrudd	58
7. BARNE- OG UNGDOMSKRIMINALITET.....	60
7.1. Positive påtaleavgjørelser.....	60
7.2. Alternative straffereaksjoner.....	62
8. INNDRAGNING	64
VEDLEGG	66

Innledning

I denne rapporten presenteres en oversikt over anmeldte lovbrudd og hovedresultatene for politiets straffesaksbehandling i første tertial 2018, og utviklingen i første tertial de fem siste årene.

Tidligere har Politidirektoratet og riksadvokaten laget hver sin rapport med kommentarer til antall anmeldte lovbrudd og politiets straffesaksbehandling. Fra og med 2018 vil imidlertid Politidirektoratet og riksadvokaten utarbeide en felles rapport.

I rapporten vises utviklingen i antall anmeldelser og politiets straffesaksbehandling, herunder antall påtaleavgjørelser, saksbehandlingstid, oppklaringsprosent mv., fordelt på 10 ulike kriminalitetstyper. I tillegg er det sett på utvalgte prioriterte områder angitt i styringsdokumenter og områder som det er særlig viktig å følge med på.

Det kan være ulike årsaker til endringer i den registrerte kriminaliteten. Noe kan skyldes adekvate og effektive tiltak av forebyggende karakter innen et kriminalitetsområde, mens endrede forsikringsvilkår, økte bøtesatser/straffer, økt oppdagelsesrisiko eller økte levekår er andre forhold som kan påvirke kriminalitetsutviklingen. Samtidig kan fornærmede eller samfunnets ønske om å anmelde et forhold endres og slik påvirke utviklingen av den registrerte kriminaliteten for en eller flere kriminalitetstyper. Det er forholdsvis store forskjeller på anmeldelsesgraden innen de ulike kriminalitetstypene, noe det kan være ulike årsaker til. I følge Politiets innbyggerundersøkelse for 2017 er de viktigste årsakene til at noen ikke velger å anmelde et straffbart forhold at de oppfatter saken som mindre alvorlig, at de forventer at saken vil bli henlagt, eller at en selv eller andre ordner opp. For saker som i hovedsak avdekkes av politiet, for eksempel trafikkløvbrydd og narkotikaløvbrydd vil antall anmeldelser i stor grad påvirkes av politiets egen innsats og prioriteringer.

Rapporten omfatter også en beskrivelse av antall fornærmede og mistenkte/siktede/domfelte i straffesaker. I tillegg ses det på antall positive påtaleavgjørelser og alternative straffereaksjoner knyttet opp mot straffbare forhold begått av barn og ungdom.

Datagrunnlag

Det statistiske grunnlaget i denne rapporten er hentet fra politiets straffesaksregister (STRASAK). STRASAK benyttes både til den offisielle kriminalstatistikken, som Statistisk sentralbyrå (SSB) publiserer, og politiets driftsstatistikk. Selv om både SSB og Politidirektoratet henter sitt tallgrunnlag fra STRASAK, forekommer det noen forskjeller i det tallmaterialet som presenteres, blant annet på grunn av ulik bearbeiding av data, ulike tidspunkt for dataauthenting og ulik gruppering av dataene.

Hvis annet ikke er oppgitt er tallmaterialet hentet ut per 1. mai det enkelte år. Kodeendringer som har skjedd etter 1. mai påfølgende år vil derfor ikke få betydning. Dette er gjort for å ha mest mulig sammenliknbare tall.

Dataene i STRASAK er basert på de kodene som politiet manuelt legger inn når en sak blir registrert og kvaliteten på driftsstatistikken er derfor avhengig av riktig koding av den enkelte sak. Økt fokus og kunnskap kan i enkelte tilfeller føre til endret kodepraksis og riktigere koding av sakene. Endring i kodepraksis kan derfor gjøre det utfordrende å følge utviklingstrekk på detaljert nivå.

Straffeloven 2005 trådte i kraft 1. oktober 2015 og førte til flere endringer i driftsstatistikken. Samtidig valgte politiet å gjøre enkelte endringer. Det fremheves spesielt at enkelte lovbrudd ble tilordnet en annen kriminalitetstype enn hva som var tilfelle før lovendringen. Blant annet ble bedrageri tilordnet økonomilovbrudd (fra kriminalitetstypen vinningslovbrudd) og enkelte lovbrudd knyttet til trusler ble tilordnet voldslovbrudd (fra kriminalitetstypen andre lovbrudd). En nærmere oversikt over endringene er gitt i kap. 6.

Straffeloven 2005 medfører i all hovedsak ingen nykriminalisering eller avkriminalisering. Det er likevel ikke mulig å sammenligne alle straffebestemmelsene i gammel og ny lov én til én. For å kunne sammenligne statistikk på et lavere nivå enn kriminalitetstype er det derfor laget lovbruddskategorier for å kunne se utviklingen over tid på et område. Hvilke lovbrudd som er definert inn i de ulike lovbruddskategorier fremkommer i vedlegg til denne rapporten.

Tall vedrørende fornærmet og mistenkt/siktet/domfelt er hentet ut manuelt fra PAL STRASAK 3. mai 2018. Som nevnt over er statistikken basert på det som politiet manuelt legger inn. Politidirektoratet har ikke ettergått de registreringer politidistriktene har foretatt, og det må derfor tas et forbehold om at det kan forekomme tilfeller av feilregistreringer. Det bør derfor utvises noe forsiktighet med å legge til grunn at det antall mistenkte/siktede/domfelte og fornærmede er absolutt.

For fornærmede er det valgt å hente ut antall forhold hvor *sakens registreringsdato* er angitt i første tertial 2018 (jan-april 2018). Tallet for antall fornærmede viser hvem som er identifisert som offer i perioden rapporten omhandler. Det påpekes at etterforskning og den videre påtalebehandling kan legge til grunn at det ikke er begått noen lovbrudd i en sak hvor det er registrert en fornærmet. Det påpekes også at det som regel kun er den som anmelder forholdet som blir oppført som fornærmet. Det innebærer at ved for eksempel et boliginnbrudd kan det være registrert kun en fornærmet, selv om det bor flere i boligen.

Når det gjelder mistenkt/siktet/domfelt er det hentet ut antall forhold hvor *forholdets oppklaringsdato* er innenfor første tertial 2018. Saken kan dermed ha blitt anmeldt/registrert i en annen tidsperiode. Tallet for antall mistenkt/siktet/domfelt viser dermed antall forhold som er ferdig etterforsket av politiet i den periode rapporten omhandler. En påtaleavgjørelse kan både innebære at en sak anses som oppklart, eller at den regnes som ikke oppklart.

Det gjøres oppmerksom på at det i tabeller kan forekomme at avrunding medfører at summen/ending i prosentpoeng ikke blir lik summen av de oppgitte tallene.

1. Oppsummering og vurdering av utviklingen

1.1. Antall anmeldelser

Første tertial 2018 ble det anmeldt 98 057 lovbrudd. Dette er en nedgang på 1,3 prosent sammenlignet med samme periode i 2017, og en nedgang på 18,6 prosent i forhold til 2014. Det har vært registrert en nedgang i antall anmeldte lovbrudd hvert år i hele femårsperioden som rapporten omhandler, og utviklingen videreføres således i første tertial 2018. Spesielt stor har nedgangen vært i antall registrerte vinningslovbrudd. Anmeldte vinningslovbrudd er i perioden redusert med hele 40,7 prosent og utgjør nå 29 prosent av den totale mengden anmeldt kriminalitet i første tertial 2018, mot 40 prosent i samme periode i 2014. Noe av nedgangen innen kriminalitetstypen vinning skyldes endringer i statistikkgrunnlaget da alminnelige bedragerier som tidligere var tilordnet vinningslovbrudd nå er tilordnet økonomilovbrudd. Den vesentligste årsaken til den endring som ses er imidlertid en reel nedgang i antall tradisjonelle vinningslovbrudd. Sammenlignet med første tertial i fjor er vinningslovbruddene så langt i år redusert med 3,1 prosent.

Også antall registrerte narkotikalovbrudd viser en markant nedgang. Sammenlignet med første tertial i fjor er nedgang på 5,1 prosent, mens det fra 2014 registreres en nedgang på 33,5 prosent. Narkotikalovbrudd avdekkes i hovedsak av politi og tollvesen, og antall anmeldelser vil derfor langt på vei avspeile etatens aktivitetsnivå og prioriteringer. Både riksadvokaten og Politidirektoratet har uttalt at grove narkotikaforhold skal gis høy prioritet og at politidistriktene må avsette ressurser til en aktiv innsats for å avdekke slike forhold. Samtidig har det den senere tid vært et ønske om noe begrenset oppmerksomhet mot mindre alvorlige brukerforhold.

Seksuallovbrudd utgjør 3 prosent av alle anmeldelsene som er registrert i første tertial 2018. Disse sakene har siden første tertial 2014 økt med 102,8 prosent. I første tertial 2018 er det en økning på 21,3 prosent sammenlignet med samme periode i fjor. Det synes særlig å være internettrelaterte saker med et stort antall fornærmede under 14 år som har økt. Dette er prioriterte saker som det kreves særlig fagkunnskap og betydelige ressurser å etterforske og påtalebehandle. Selv om sakene utgjør en mindre del av den totale kriminaliteten vil en god innsats i disse sakene sette særlige krav til politidistriktenes kompetanse og ressursstyring.

Antall voldslovbrudd har i den siste femårsperioden hatt en økning på 20,6 prosent, mens det nå ses en liten nedgang sammenlignet med første tertial i fjor. Økningen har blant annet vært knyttet til mishandling i nære relasjoner. Mishandling i nære relasjoner har de siste årene hatt en økning i antall saker og fra første tertial 2014 til 2018 har økningen vært på 23,9 prosent. Vold generelt, og kanskje særlig mishandling i nære relasjoner, innebærer et alvorlig samfunns- og folkehelseproblem. Mishandling i nære relasjoner er derfor et høyt prioritert saksområde som skal gis forrang ved knapphet på ressurser. Dette er kriminalitet hvor det legges til grunn at det er store mørketall og hvor politiet derfor ønsker å avdekke flere forhold.

For en grundigere gjennomgang av utviklingen innen de ulike kriminalitetstypene vises til kap.6.

1.2. Straffesaksbehandlingen

Det er et ufravikelig krav at politiets straffesaksbehandling skal være av høy kvalitet. Dette er en forutsetning for at straffesaksbehandlingen skal ha den nødvendige tillit i samfunnet og slik bidra til redusert kriminalitet. Straffesaksbehandlingen skal derfor være målrettet og effektiv slik at den sikrer høy oppklaring, kort saksbehandlingstid og adekvate reaksjoner. På et hvert trinn av saksbehandlingene skal rettsikkerhet og grunnleggende menneskerettigheter ivaretas. Ressursene i politidistriktene, det være seg av personell, utstyr eller økonomiske midler mv., må styres slik at de muliggjør en adekvat straffesaksbehandling. Strassak-rapportene sier i liten grad noe om kvaliteten av det arbeid som er utført og i liten grad også noe om innsatsen mot den organiserte kriminaliteten, men gir viktig informasjon om blant annet saksflyt og effektivitet.

Antall påtaleavgjorte og oppklarte saker

Antall påtaleavgjorte saker har fra første tertial 2014 til første tertial 2018 gått ned med 20,1 prosent. Sammenlignet med første tertial i fjor er nedgangen i første tertial 2018 på 1,9 prosent. Nedgangen i antall påtaleavgjørelser må ses i sammenheng med at antall anmeldelser i samme perioder er gått ned, og er således forventet.

51 513 av de 99 605 sakene som er påtaleavgjorte første tertial 2018 er oppklart¹. Dette gir en gjennomsnittlig oppklaringsprosenten på 55 prosent². I perioden 2014 til 2018 har oppklaringsprosenten for første tertial ligget mellom 54 og 56 prosent. Oppklaringsprosenten vil variere mellom de ulike kriminalitetstypene da muligheten for å oppklare en sak vil avhenge av tilgjengelige beviser og de ressurser som kan anvendes i arbeide med den enkelte sak. Det skal tilstrebes en særlig høy oppklaring i de prioriterte sakene. Det er derfor positivt at oppklaringsprosenten for voldssakene i første tertial er steget til 59 (58,9) prosent. I første tertial 2014–2017 lå oppklaringsprosenten mellom 56 og 57 prosent. Seksuallovbruddene, som også utgjør et særlig prioritert område, har første tertial 2018 en oppklaringsprosent på 64 (63,8) prosent.

Vinning har fortsatt en lav oppklaringsprosent. I første tertial 2018 var oppklaringsprosenten 27 prosent. Da antall vinningssaker fremdeles utgjør en stor andel av de påtaleavgjorte sakene, dvs. 30 prosent, jf. tabell 1.1, vil resultatene for disse sakene i stor grad påvirke den gjennomsnittlige oppklaringsprosenten. Det samme gjelder trafikk- og narkotikasakene som også utgjør en stor andel av de påtaleavgjorte sakene. Dette er saker som erfaringsmessig har høy oppklaringsprosent da de ofte avdekkes gjennom politiets egne kontroller, og som i stor grad vil være å anse som oppklart på anmeldelsestidspunktet. For første tertial 2018 er oppklaringsprosent 85,4 prosent i trafikksakene og 82,4 prosent i narkotikasakene.

Hele 83 prosent av gjerningspersonene som har vært mistenkt/siktet/domfelt er menn, og 20 prosent av de mistenkte/siktede/ domfelte står for 50 prosent av de påtaleavgjorte forholdene.

¹ Det er ikke bare saker som får en positiv påtaleavgjørelse (siktelse med forslag til ståtelsedom, tiltale, forelegg, overføring til konfliktråd eller påtaleunntatelse) som regnes som oppklarte, men også en del avgjørelser som innebærer at den strafferettslige forfølgning henlegges. I tillegg er det flere avgjørelseskoder i Strassak som holdes utenfor ved beregning av oppklaringsprosenten. Eksempler er henleggelser begrunnet i at det ikke er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold, henleggelser fordi anmeldelsen vurderes å være åpenbart grunnløs og henleggelser fordi det anmeldte forhold er vurdert ikke å være straffbart (ikke rammes av noen straffebestemmelse).

² 6 777 saker er trukket ut for oppklaringsprosent ble beregnet. Dette er blant annet saker hvor forholdet ikke er straffbart eller hvor det ikke er rimelig grunn til å undersøke om det er et straffbart forhold.

Hele 1 722 personer under 18 år er registrert med minst en positiv påtaleavgjørelse i første tertial 2018. Av disse er 63 prosent førstegangskriminelle. 18 prosent er registrert med en tidligere påtaleavgjørelse, mens 20 prosent har tre eller flere påtaleavgjørelser.

I tertialrapporten er det ikke sett nærmere på fordeling av de oppklarte sakene på de ulike positive påtaleavgjørelsene, og heller ikke på antall kapasitetshenleggelser eller antall domfellelser/frifinnelser. Dette vil imidlertid bli behandlet i årsrapporten.

Saksbehandlingstid

Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden fra anmeldelse og frem til påtaleavgjørelse for oppklarte saker er for første tertial 2018 på 97 dager, mot 94 dager i første tertial i 2017. Som for oppklaringsprosenten påvirkes den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden av saksporteføljens sammensetning da tilgjengeligheten av informasjon og tidsbruken for å innhente nødvendig bevis vil variere mellom sakstypene. Restansesituasjonen er en annen faktor som påvirker saksbehandlingstiden.

I første tertial 2018 har voldssakene en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 125 dager, mens seksuallovbruddssakene har 181 dager. Vinningssakene har en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 91 dager og også trafikkssakene har en relativt kort gjennomsnittlig saksbehandlingstid med 71 dager for de oppklarte sakene. Siden både trafikk og vinning utgjør en stor andel av de påtaleavgjorte sakene, og begge har relativt kort saksbehandlingstid, vil de bidra til å trekke ned den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden.

I første tertial 2018 har voldssakene en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 125 dager. Saksbehandlingstiden for voldssaker med særskilt frist på 90 dager viser en bekymringsfull økning. Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for disse sakene er i første tertial 2018 141 dager, 46 prosent av sakene er avgjort innen den fastsatte fristen. At det registreres en økning i saksbehandlingstid for disse sakene er bekymringsfullt da det over tid, og gjentatt, er blitt anmodet om at sakene skal gis nødvendig prioritet.

Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for seksuallovbruddene er 181 dager i første tertial 2018, mens den for voldtektssaker er 194 dager. Etter drøftelser mellom Politidirektoratet og riksadvokaten er det fra 2016 fastsatt en særskilt saksbehandlingsfrist på 130 dager for voldtektssaker. At målet på 130 dager ikke nås, og at det nå ses en økning i saksbehandlingstiden, er uheldig. Dette er saker som bør gis en rask og effektiv behandling både av hensyn til fornærmede og bevisene i sakene. Samtidig må det ses hen til at dette er saker som ofte er utfordrende bevismessig og som det må foretas omfattende etterforskning i.

Restanser

Ved slutten av første tertial 2018 utgjorde den totale straffesaksbeholdningen/saker under arbeid 152 935 saker, hvorav 73 414 ikke var påtaleavgjort. Dette er en liten reduksjon fra årsskiftet. Antall saker under arbeid bør i takt med nedgangen i antall anmeldelser reduseres. Det at en nå ser en liten reduksjon i det totale antallet saker under arbeid, er således som forventet.

Reduksjonen i antall saker under arbeid er knyttet opp mot saker mellom 0-3 måneder, mens det er en økning i antall saker mellom 3-12 måneder og saker over 12 måneder. At de eldre sakene/restansen øker er bekymringsfullt. Det må tilstrebes en god og effektiv saksbehandling som sikrer nødvendig fremdrift i sakene. Lang saksbehandling er belastende

for de involverte og medfører også ofte ineffektiv ressursbruk. Samtidig kan en unødig lang saksbehandlingstid medføre redusert eller mindre adekvat straff. Det er derfor viktig at politiet allerede fra initialfasen målretter og styrer etterforskningen slik at unødig liggetid unngås, og at det jobbes aktivt for å redusere restansene.

Inndragning

Det er et kriminalpolitisk mål at straffbare handlinger ikke skal lønne seg og det har gjennom sentrale styringsdokumenter gjentatt blitt stilt krav om økt bruk av inndragning av utbytte. Det registreres for første tertial 2018 en betydelig nedgang i samlet inndragningsbeløp sammenlignet med samme periode i foregående år. Erfaringsmessig kan enkeltsaker gi store utslag på statistikken her. Det understrekes likevel at "pengesporet" aktivt må følges ved etterforskning av profittmotivert kriminalitet, og at utbytte søkes avdekket slik at dette kan fratas gjerningsmannen gjennom inndragning.

Tabell 1.1 Hovedtall, 1. tertial 2014-2018

Kriminalitetstype	Anmeldelser				Påtaleavgjorte saker				
	1.tertial 2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18	Andel	1.tertial 2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18	Andel	Oppklaringsprosent
Vinning	28 722	-3 %	-41 %	29 %	29 426	-4 %	-41 %	30 %	27 %
Trafikk	16 957	-3 %	-12 %	17 %	17 589	-2 %	-12 %	18 %	85 %
Narkotika	11 746	-5 %	-34 %	12 %	12 055	-9 %	-32 %	12 %	82 %
Annen	11 719	-3 %	-26 %	12 %	12 152	-3 %	-25 %	12 %	74 %
Vold	10 420	-1 %	21 %	11 %	10 399	1 %	10 %	10 %	59 %
Økonomi	9 345	11 %	273 %	10 %	9 210	14 %	282 %	9 %	32 %
Skadeverk	5 178	-1 %	-12 %	5 %	5 308	0 %	-13 %	5 %	23 %
Seksuallovbrudd	3 220	21 %	103 %	3 %	2 658	8 %	65 %	3 %	64 %
Miljø	495	-11 %	5 %	0,5 %	503	-26 %	-13 %	0,5 %	64 %
Arbeidsmiljø	255	-1 %	-2 %	0,3 %	305	4 %	7 %	0,3 %	68 %
Totalsum	98 057	-1 %	-19 %	100 %	99 605	-2 %	-20 %	100 %	55 %

Kilde: JUS065, JUS309

1.3. Vurderinger

Politidirektoratet og riksadvokaten anser den samlede utviklingen i antall anmeldelser som forventet og i tråd med den utviklingen man har sett i den senere tid. Det er positivt at antall anmeldelser viser en fortsatt nedgang. Flere mener imidlertid at utviklingen i antall anmeldelser, spesielt innenfor vinningskriminalitet, er et uttrykk for at kriminaliteten har endret karakter og blitt mer digital, og at det nå er større mørketall enn tidligere. Digitalt politiarbeid er et fagområde politiet må bli bedre på, og hvor det er satt i gang mange tiltak for å bedre situasjonen.

Økningen i antall voldssaker antas i noen grad å være økt avdekking av mørketall og er således en ønsket utvikling. Samtidig er utviklingen bekymringsfull da dette synliggjør omfanget av et alvorlig samfunnsproblem som krever en stor ressursinnsats fra politiets side. Også utviklingen innen seksuallovbruddene er bekymringsfull, ikke minst fordi de i stor grad rammer barn og unge. Noe av økningen antas også her å være økt avdekking av mørketall, men er også uttrykk for en reel økning i den faktiske kriminaliteten på dette området.

Det er grunn til å merke seg antall yngre gjerningspersoner og følge utvikling for disse særlig nøye fremover.

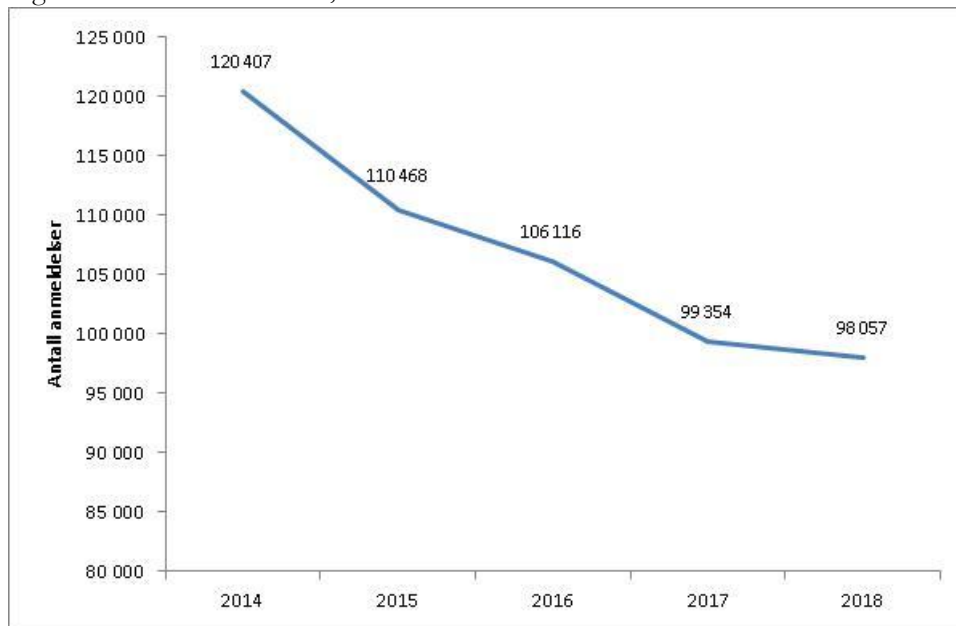
Når det gjelder straffesaksbehandlingen må denne vurderes opp mot den omfattende omorganisering som nærpoltireformen innebærer og som i en overgangsperiode må påregnes å ville påvirke effektiviteten i straffesaksarbeidet. Det er uheldig at saksbehandlingstiden og antall restanser øker. Fremover må det derfor arbeides aktivt for å forbedre resultatene og å opprettholde den ønskede kvalitet i oppgaveløsningen.

2. Nærmere om kriminalitetsutviklingen

2.1. Antall anmeldelser

Første tertial 2018 ble det anmeldt 98 057 lovbrudd. Dette er en nedgang på 1,3 prosent i forhold til samme periode i 2017, og 18,6 prosent i forhold til 2014. Det har vært en nedgang i antall anmeldte lovbrudd hvert år i hele femårsperioden.

Figur 2.1 Antall anmeldelser, 1. tertial 2014-2018

Kilde: JUS065

Anmeldelsesstatistikken som presenteres i denne rapporten, og som avspeiles i blant annet figur 2.1, er basert på forhold som enten blir anmeldt til politiet eller som politiet selv anmelder. Det er således den registrerte kriminaliteten som blir presentert. Det er imidlertid kjent, som nevnt innledningsvis, at mange lovbrudd aldri blir anmeldt. Blant annet viser Politiets innbyggerundersøkelse 2017 at det er stor variasjon i hvilke lovbrudd publikum velger å anmelde. Mens 75 prosent av de som hadde blitt utsatt for biltyveri eller innbrudd fra bil valgte å anmelde forholdet, var det kun 11 prosent av de som hadde blitt utsatt for trafikkfarlige hendelser som gjorde det samme. Tilsvarende valgte kun 11 prosent av de som hadde vært utsatt for sexovergrep på nettet og 17 prosent av de som hadde vært utsatt for trakassering på nettet å anmelde forholdet. Årsaker til at det ikke innleveres en anmeldelse oppgis i innbyggerundersøkelsen blant annet å være at forholdet anses mindre alvorlig, at fornærmede har manglende tillit til politiets kapasitet og/eller kompetanse, eller at problemet ble løst/ordnet av vedkommende selv. Innen enkelte saksområder, som eksempelvis trafikk og narkotika, vil antall anmeldelser i stor grad avhenge av politiets fokus og prioritering.

Dagens kriminalitetsbilde tilsier at politiet på en rekke saksområder i stadig større grad selv må søke å avdekke og etterforske straffbare forhold fordi det ikke inngis anmeldelser. Dette gjør seg særlig gjeldende i alvorlige narkotikasaker, ved arbeidsmarkeds kriminalitet og annen alvorlig organisert kriminalitet, men også kriminalitet som rammer særlige sårbare grupper som eksempelvis hatkriminalitet og i saker hvor de fornærmede i liten grad selv anmelder lovbrudd.

Utviklingen innen ulike kriminalitetstyper

Reduksjonen i antall anmeldelser skyldes først og fremst en nedgang i anmeldte vinningslovbrudd, jf. figur 2.2 og tabell 2.1. Som det fremgår av nevnte tabell er vinningslovbruddene redusert med 40,7 prosent sammenlignet med første tertial 2014. Hvis det korrigeres for at alminnelige bedragerier er flyttet fra kriminalitetstypen vinning til kriminalitetstypen økonomi, er reduksjonen for denne kriminalitetstypen 28,4 prosent sammenliknet med 2014. Det antas å være flere årsaker til nedgangen i vinningskriminalitet, blant annet politiets innsats, mindre bruk av kontanter, reduserte muligheter for misbruk av bankkort og nye tyverisikringstiltak. Samtidig er det stadig flere som påpeker at deler av kriminaliteten har forflyttet seg til den digitale arenaen (og/eller andre kriminalitetstyper), hvor anmeldelsestilbøyeligheten er lav. Blant annet uttaler Oslo politidistrikt i sin rapport "Trender i kriminaliteten 2018-2021" at den samlede utviklingen er ukjent³.

Det ses også en særlig nedgang innen kriminalitetstypene narkotika og trafikk. Trafikklovbrudd er redusert med 11,5 prosent sammenlignet med første tertial 2014, mens narkotikalovbrudd i samme periode er redusert med 33,5 prosent. Antall anmeldelser i disse kriminalitetstypene styres i stor grad av politiets innsats og prioriteringer. Nedgangen i antall registrerte narkotikasaker avspeiler i stor grad at politiet i de senere årene har hatt mindre oppmerksomhet mot å avdekke og straffeforfølge rene misbrukersaker, noe som er i samsvar med direktiver fra riksadvokaten.

Det ses en økning i antall seksuallovbrudd, spesielt seksuelle overgrep mot barn. Dette er et saksområde som har blitt viet mye oppmerksomhet de siste årene og som således kan forklare noe av økningen. Samtidig har den teknologiske utviklingen muliggjort en faktisk økning i nettrelatert overgrep. Antall anmeldte seksuallovbrudd har økt med 21,3 prosent i forhold til første tertial 2017 og 102,8 prosent i forhold til første tertial 2014.

I første tertial 2018 var det en mindre nedgang i antall registrerte voldssaker, etter at det i foregående år har vært en økning i antall anmeldelser. Både volds- og seksuallovbruddene er krevende å håndtere fordi de ofte forutsetter særlig kompetanse og en omfattende og ressurskrevende etterforskning. En økning i disse sakene vil derfor raskt påvirke politidistriktenes ressursituasjon og fordre en aktiv styring av ressursene og målrettet kompetanseoppbygging.

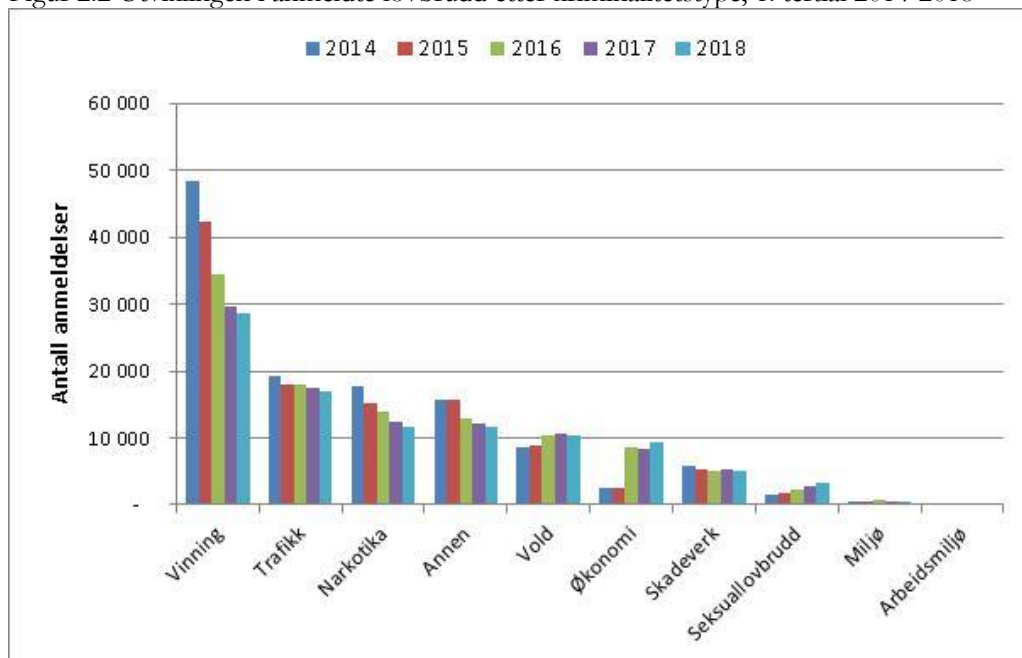
Vinningslovbrudd, narkotikalovbrudd, voldslovbrudd og seksuallovbrudd omtales nærmere i kapittel 6.

Antall anmeldte økonomilovbrudd økte med 272,8 prosent fra første tertial 2014 til 2018. Hovedårsaken til den betydelige økningen er at alminnelige bedragerier nå er tilordnet økonomilovbrudd. I forbindelse med ikrafttreden av Straffeloven 2005 ble, som nevnt foran, enkelte statistikkgrupper tilordnet nye kriminalitetstyper. Av de 9 345 anmeldelsene for økonomilovbrudd som ble registrert i første tertial 2018 er 5 965 bedragerianmeldelser som tidligere ville vært tilordnet kriminalitetstypen vinning. Hvis bedragerisakene fjernes fra datamaterialet har antall anmeldelser for økonomilovbrudd økt med 34,8 prosent siden første tertial 2014, og 10,5 prosent sammenlignet med første tertial 2017. Bedragerier som tidligere lå under vinning står for 66 prosent av de 936 anmeldelsene som økonomi økte med fra første tertial 2017 til første tertial 2018. Det bemerkes at såkalte identitetskrenkelser etter straffeloven (2005) § 202 nå er tilordnet økonomilovbrudd. De straffbare forholdene som omfattes av denne bestemmelsen var tidligere delt mellom to

³ Oslo politidistrikt (2018) "Trender i kriminaliteten 2018-2021"

ulike straffebud og statistikkmessig tilordnet kriminalitetstypen "annen kriminalitet". Den reelle økningen i antallet anmeldelser innen kriminalitetstypen økonomi antas derfor å være betydelig mindre enn 34,8 prosent, uten at det er mulig å gi en presis angivelse av hvor stor økningen er.

Figur 2.2 Utviklingen i anmeldte lovbrudd etter kriminalitetstype, 1. tertial 2014-2018

Kilde: JUS065

Tabell 2.1 Antall anmeldte lovbrudd etter kriminalitetstype, 1. tertial 2014-2018

	2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18	Andel av anmeldelsene
Vinning	28 722	-3,1 %	-40,7 %	29,3 %
Trafikk	16 957	-3,4 %	-11,5 %	17,3 %
Narkotika	11 746	-5,1 %	-33,5 %	12,0 %
Annen	11 719	-3,3 %	-25,5 %	12,0 %
Vold	10 420	-1,4 %	20,6 %	10,6 %
Økonomi	9 345	11,1 %	272,8 %	9,5 %
Skadeverk	5 178	-0,6 %	-12,5 %	5,3 %
Seksuallovbrudd	3 220	21,3 %	102,8 %	3,3 %
Miljø	495	-11,0 %	4,7 %	0,5 %
Arbeidsmiljø	255	-0,8 %	-1,5 %	0,3 %
Totalsum	98 057	-1,3 %	-18,6 %	100,0 %

Kilde: JUS065

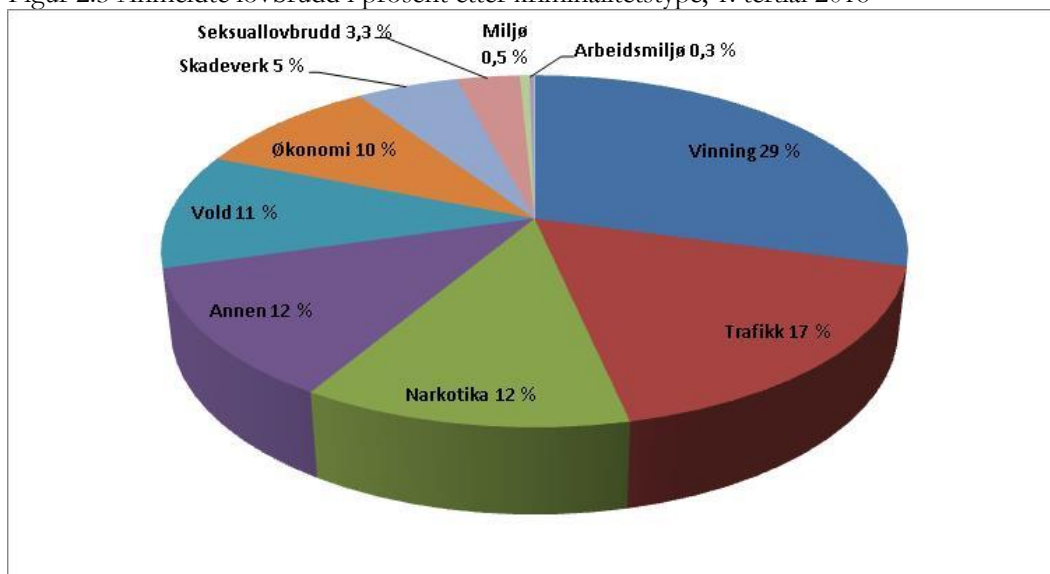
Den forholdsmessige fordelingen av kriminalitetstypene

Det er store ulikheter i de enkelte kriminalitetstypenes andel av den registrerte kriminaliteten. Som det fremgår av figur 2.3 utgjør vinningslovbrudd 29 prosent av anmeldelsene i første tertial 2018. Trafikklovbrudd utgjør 17 prosent, mens narkotikalovbrudd og kriminalitetstypen annen⁴ hver har 12 prosent av anmeldelsene. De

⁴ I kriminalitetstypen annen inngår blant annet særlovgivning, hensynsløs atferd, unnlatt å etterkomme pålegg (politiloven § 5), ordensforstyrrelser, brudd på kontaktforbud og ulovlig bevæpning på offentlig sted.

høyt prioriterte kriminalitetstypene vold- og seksuallovbrudd utgjør henholdsvis 11 og 3,3 prosent.

Figur 2.3 Anmeldte lovbrudd i prosent etter kriminalitetstype, 1. tertial 2018

Kilde: JUS068

2.2. Geografiske forskjeller

Politidistriktene er svært forskjellige, både når det gjelder demografi og geografi. Dette påvirker saksporteføljen til det enkelte politidistrikt, jf. tabell 2.2 og 2.3. Som det fremgår ble 23 prosent av det totale antall anmeldelser i landet som helhet registrert i Oslo politidistrikt i første tertial 2018. 30 prosent av alle vinningslovbruddene i landet ble registrert i distriktet, mens kun 3 prosent av alle miljølovbrudd ble registrert der. Samtidig viser tabell 2.3 at vinningslovbruddene utgjorde 38 prosent av alle anmeldelsene i Oslo politidistrikt, mens de til sammenligning kun utgjorde 16 prosent av alle anmeldelsene i Nordland politidistrikt.

Tabell 2.2 Distriktenes andel av det totale antall anmeldelser i landet som helhet og de ulike kriminalitetstypene, 1. tertial 2018

Distrikt	TOTALT	Vinning	Trafikk	Narkotika	Annen	Vold	Økonomi	Skadeverk	Seksual- lovbrudd	Miljø	Arbeids- miljø
Oslo	23 %	30 %	11 %	18 %	24 %	22 %	27 %	31 %	14 %	3 %	9 %
Øst	14 %	13 %	16 %	15 %	14 %	14 %	14 %	11 %	20 %	5 %	14 %
Innlandet	6 %	5 %	10 %	5 %	6 %	5 %	7 %	4 %	6 %	5 %	5 %
Sør-Øst	12 %	11 %	14 %	14 %	11 %	12 %	12 %	11 %	10 %	7 %	12 %
Agder	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	5 %	5 %	4 %	8 %	6 %
Sør-Vest	10 %	10 %	9 %	12 %	9 %	9 %	8 %	11 %	9 %	7 %	13 %
Vest	10 %	11 %	11 %	9 %	10 %	10 %	8 %	9 %	12 %	11 %	11 %
Møre og Romsdal	4 %	2 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	6 %	9 %	5 %
Trøndelag	7 %	6 %	8 %	8 %	7 %	7 %	8 %	8 %	7 %	8 %	11 %
Nordland	4 %	2 %	5 %	5 %	5 %	5 %	3 %	4 %	6 %	11 %	8 %
Troms	3 %	2 %	3 %	3 %	3 %	3 %	2 %	2 %	3 %	12 %	4 %
Finnmark	1 %	1 %	2 %	1 %	2 %	2 %	1 %	2 %	3 %	15 %	2 %
Alle distrikt	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Kilde: JUS063

Tabell 2.3 Den forholdsmessige fordelingen av kriminalitetstypene i hvert politidistrikt, 1. tertial 2018

Distrikt	TOTALT	Vinning	Trafikk	Narkotika	Annen	Vold	Økonomi	Skadeverk	Seksual- lovbrudd	Miljø	Arbeids- miljø
Oslo	100 %	38 %	9 %	10 %	13 %	11 %	10 %	7 %	2 %	0 %	0 %
Øst	100 %	27 %	20 %	13 %	12 %	11 %	8 %	4 %	4 %	0 %	0 %
Innlandet	100 %	23 %	30 %	10 %	12 %	10 %	10 %	3 %	3 %	0 %	0 %
Sør-Øst	100 %	26 %	21 %	14 %	11 %	11 %	8 %	5 %	2 %	0 %	0 %
Agder	100 %	28 %	20 %	12 %	14 %	11 %	7 %	5 %	2 %	1 %	0 %
Sør-Vest	100 %	30 %	16 %	16 %	12 %	10 %	7 %	6 %	3 %	0 %	0 %
Vest	100 %	31 %	19 %	11 %	12 %	10 %	7 %	5 %	4 %	1 %	0 %
Møre og Romsdal	100 %	18 %	22 %	12 %	12 %	13 %	10 %	6 %	5 %	1 %	0 %
Trøndelag	100 %	25 %	20 %	13 %	12 %	11 %	10 %	6 %	3 %	1 %	0 %
Nordland	100 %	16 %	21 %	16 %	15 %	14 %	7 %	5 %	5 %	1 %	1 %
Troms	100 %	23 %	22 %	13 %	13 %	11 %	6 %	4 %	4 %	2 %	0 %
Finnmark	100 %	16 %	23 %	12 %	14 %	13 %	6 %	6 %	5 %	5 %	0 %
Alle distrikt	100 %	28 %	18 %	13 %	12 %	11 %	9 %	5 %	3 %	1 %	0 %

Kilde: JUS063

3. Politiets straffesaksbehandling

Straffesaksbehandlingen i politiet og påtalemyndigheten omfatter etterforskning, å treffe påtaleavgjørelser, gjennomføre iretteføring og gi ordre om iverksetting av straff mv. De overordnede målene⁵ er:

- Høy kvalitet
- Høy oppklaring
- Kort saksbehandlingstid
- Adekvat reaksjon

Kravet om høy kvalitet er ufravikelig og gjelder alle sider av straffesaksbehandlingen. Det knytter seg både til generelle rutiner for oppgaveutførelsen og saksbehandlingen i den enkelte sak og er en forutsetning for at straffesaksbehandlingene skal ha den nødvendige tillit i samfunnet og slik bidra til redusert kriminalitet.

Siden deler av straffesaksbehandlingen er rettslig regulert, vil en rekke av de krav som stilles til saksbehandlingen følge av rettslige normer i lov og forskrift. Andre vil følge av innarbeidede standarder, metoder, rutiner, prosesser mv. Enkelte krav, som de rettslige, vil i utgangspunktet være ufravikelige og gjelde for alle typer saker, mens andre vil kunne variere i forhold til ulike sakstyper og i den gitte situasjon. Strasak rapportene sier, som nevnt foran, i liten grad noe om kvaliteten på det arbeidet som er utført i den enkelte sak, men gir en god oversikt over politiets håndtering av saksporteføljene og om denne er effektiv. Statsadvokatene gjennomfører ved sin enkeltsaksbehandling en aktiv kvalitetskontroll av det arbeidet som er utført i den enkelte sak og utfører som del av sin fagledelse jevnlig tilsyn med politiets straffesaksarbeid.

Vedtak om å iverksette etterforskning i den enkelte sak er en påtaleavgjørelse. Det følger av straffeprosessloven § 224 første ledd og påtaleinstruksen § § 7-5 og 7-6 at etterforskning kan igangsettes, når det som følge av anmeldelse eller andre omstendigheter er rimelig grunn til å undersøke om det er skjedd en straffbar handling. Det er akseptert at påtalemyndigheten ut fra det alminnelige opportunitetsprinsippet har en viss adgang til å unnlate å igangsette etterforskning selv om vilkårene i § 224 er oppfylt. De sentrale elementene i denne sammenheng er sannsynligheten for at det er begått et straffbart forhold, forholdsmessigheten mellom forholdets alvor og den nødvendige etterforskningsinnsats som saken krever samt likebehandling og forutsigbarhet.

Riksadvokaten angir i sine årlige mål- og prioriteringsrundskriv hvilke saksområder som skal gis særlig prioritet med hensyn til å iverksette etterforskning, jf. straffeprosessloven § 55 annet ledd og § 225 annet ledd. Riksadvokatens sentrale og landsdekkende prioriteringer er få og stabile, noe som gir forutsigbarhet og muligheter for langsiktig organisering og planlegging. Samtidig gis det rom for lokale prioriteringer tilpasset kriminalitetsutviklingen i det enkelte politidistrikt.

Etterforskingens omfang må avpasses etter dens formål, jf. straffeprosessloven § 226, og den faktainnsamling som omfattes må skje med rettslige normer som bakgrunn, rammer og mål.

⁵ Riksadvokatens rundskriv Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen.

Ferdig etterforskede straffesaker avgjøres ved at påtalemyndigheten fatter et påtalevedtak. Dersom etterforskningen har avklart at det er begått et straffbart forhold og hvem som eventuelt har begått dette, og påtalemyndigheten ut fra de strenge beviskravene som er gjeldene innen strafferetten er overbevist om at gjerningspersonen er skyldig og kan ilegge straff, vil det reageres med et såkalt positivt påtalevedtak. Positive påtalevedtak er blant annet forelegg, tiltaler og påtaleunntatelser. I motsatt fall vil saken henlegges. Henleggelseskode vil kortfattet angi grunnlaget for henleggelsen.

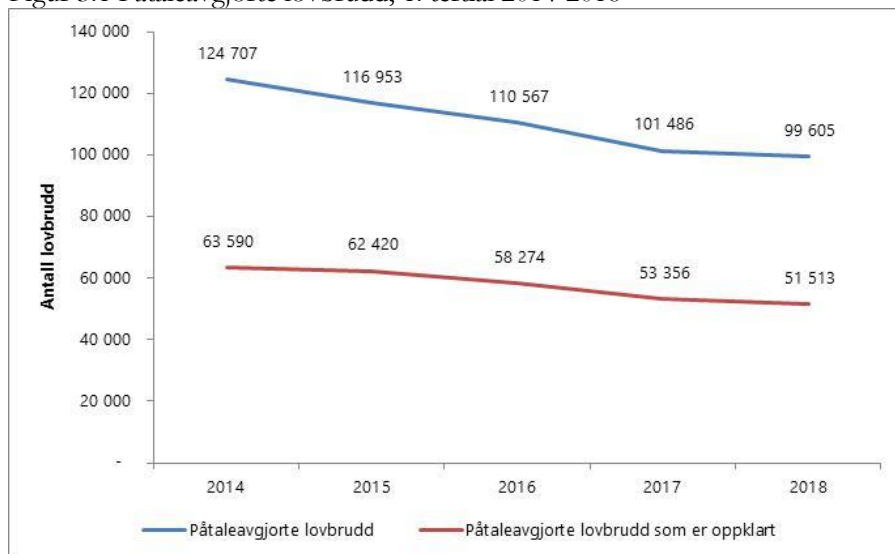
Det finnes en rekke reaksjonsformer. Noen av disse kan påtalemyndigheten selv beslutte, slik som oversendelse til Konfliktråd, påtaleunntatelse og forelegg. I alvorlige saker hvor det bør reageres med fengsel fremmer påtalemyndigheten saken for retten, enten ved siktelse til bruk i tilståelsessak eller tiltalebeslutning. I slike tilfeller fastsettes straffen av domstolene.

3.1. Påtaleavgjorte saker

I første tertial 2018 har påtalemyndigheten avgjort 99 065 anmeldelser (saker). Det er en nedgang på 1,9 prosent sammenlignet med samme periode i fjor. Antall anmeldelser har i samme periode gått ned med 1,3 prosent. Antall påtaleavgjorte saker har de siste 5 årene gått noe ned hvert år, til sammen 20,1 prosent sammenliknet med samme periode i 2014. Nedgangen må ses i sammenheng med at det i samme perioden har vært en nedgang i antall anmeldelser. En nærmere oversikt over utviklingen er gitt i figur 3.1. Antall påtaleavgjørelser første tertial 2018 er noe høyere enn antall anmeldelser i samme periode. Dette antas over tid å gi en reduksjon i antall restanser, selv om det ikke vil være fullt ut samsvar mellom de saker som er anmeldt og påtaleavgjort samme år, da saksbehandlingstid vil føre til at en rekke saker blir påtaleavgjort i et senere år enn de er anmeldt.

Av de saker påtalemyndigheten har avgjort i første tertial 2018 anses 51 513 som oppklart, jf. fotnote 1. Dette er en nedgang i antall oppklarte saker på 3,5 prosent sammenlignet med samme periode i 2017, og 19,0 prosent i forhold til 2014. Den gjennomsnittlige oppklaringsprosenten har de siste fem årene vært tilnærmet uendret, og har ligget mellom 53,8 og 56,5 prosent.

Figur 3.1 Påtaleavgjorte lovbrudd, 1. tertial 2014-2018

Kilde: JUS309

Antall påtaleavgjorte saker er knyttet opp mot antall anmeldelser innenfor hver kriminalitetstype. Som vist i tabell 3.1 er vinningslovbrudd og trafikklovbrudd de kriminalitetstypene med flest påtaleavgjorte lovbrudd. Disse er også de kriminalitetstypene med flest anmeldte lovbrudd. Som nevnt foran er ikke nødvendigvis de påtaleavgjorte sakene i en periode de samme som blir anmeldt/registrert i samme tidsrom.

Vinningslovbrudd utgjør 30 prosent av de påtaleavgjorte sakene i første tertial 2018, mens trafikklovbruddene utgjør 18 prosent. Dette til tross for at antall påtaleavgjorte saker i begge kriminalitetstypene har blitt betydelig redusert de siste årene. Antall påtaleavgjorte vinningslovbrudd er redusert med 41,4 prosent sammenlignet med første tertial 2014, mens trafikklovbruddene er redusert med 11,9 prosent. I tråd med nedgangen i antall narkotikasaker ses også en reduksjon i antall påtaleavgjorte saker innen denne kriminalitetstypen. Narkotikalovbruddene har fra første tertial 2014 til 2018 hatt en nedgang i antall påtaleavgjorte saker på 32,1 prosent. I første tertial 2018 utgjorde narkotikalovbruddene 12 prosent av de påtaleavgjorte sakene. Antall påtaleavgjorte voldssaker har steget med 9,8 prosent siden første tertial 2014 og utgjør nå 10 prosent av totalt antall påtaleavgjorte saker. Antall påtaleavgjorte seksuallovbrudd har i samme periode økt med 65,0 prosent og utgjør nå 3 (2,7) prosent av de påtaleavgjorte sakene.

Tabell 3.1 Påtaleavgjorte lovbrudd fordelt på kriminalitetstype, 1. tertial 2014-2018

	2014	2015	2016	2017	2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18	Andel av påtaleavgjorte lovbrudd 2018
Vinning	50 244	43 701	36 249	30 606	29 426	-3,9 %	-41,4 %	30 %
Trafikk	19 975	19 896	18 913	17 947	17 589	-2,0 %	-11,9 %	18 %
Annen	16 280	16 579	13 594	12 576	12 152	-3,4 %	-25,4 %	12 %
Narkotika	17 750	16 851	14 874	13 223	12 055	-8,8 %	-32,1 %	12 %
Vold	9 471	9 271	10 592	10 333	10 399	0,6 %	9,8 %	10 %
Økonomi	2 408	2 738	8 086	8 062	9 210	14,2 %	282,5 %	9 %
Skadeverk	6 101	5 477	5 233	5 306	5 308	0,0 %	-13,0 %	5 %
Seksuallovbrudd	1 611	1 505	1 970	2 456	2 658	8,2 %	65,0 %	3 %
Miljø	581	638	799	684	503	-26,5 %	-13,4 %	1 %
Arbeidsmiljø	286	297	257	293	305	4,1 %	6,6 %	0 %
Totalt	124 707	116 953	110 567	101 486	99 605	-1,9 %	-20,1 %	100 %

Kilde: JUS309

3.2. Oppklaringsprosent

Avdekking av straffbare forhold og plassering av skyld hos ansvarlige gjerningspersoner er en forutsetning for at straffesaksbehandlingen overordnede mål om redusert kriminalitet skal nås. Samtidig er oppklaring og ansvarliggjøring av de skyldige ofte av stor betydning for de fornærmede og andre involverte i straffesaken. Det er derfor et sentralt mål for politiets etterforskning at den skal føre til oppklaring av sakene og at saksporteføljen gjennomgående skal ha en høy oppklaringsprosent. Bevisene, og dermed muligheten for oppklaring, vil imidlertid variere fra sak til sak. Samtidig vil tilgjengelige ressurser sette noen grenser for den innsatsen som kan iverksettes. Det er imidlertid forutsatt at de prioriterte sakene skal søkes oppklart så langt råd er.

I første tertial 2018 er 55 prosent av alle påtaleavgjorte lovbrudd oppklart. Dette er en nedgang i forhold til samme periode i 2017 på 0,5 prosentpoeng, men en økning på 1,7

prosentpoeng i forhold til samme periode i 2014. Den gjennomsnittlige oppklaringsprosenten vil, som nevnt foran, påvirkes av saksporteføljens sammensetning, da bevisituasjonen og muligheten for oppklaring erfaringsmessig vil varierer mellom de ulike kriminalitetstypene. Samtidig vil politidistriktene ressursinnsats i straffesaksarbeidet være av avgjørende betydning for å kunne etterforske og oppklare de anmeldte sakene.

Tabell 3.2 viser oppklaringsprosenten fordelt på de ulike kriminalitetstypene. Som det fremgår er oppklaringsprosenten for vinning lav (27 prosent). Siden vinningslovbrudd utgjør en stor andel av de påtaleavgjorte sakene vil resultatene for denne kriminalitetstypen i stor grad påvirke den gjennomsnittlige oppklaringsprosenten.

Oppklaringsprosenten for voldslovbrudd er i første tertial 2018 på 59 prosent, noe som er en positiv oppgang sammenlignet med de foregående årene. Også seksuallovbrudd har en relativt høy oppklaringsprosent (64 prosent), noe som innebærer en økning fra tidligere år. Dette er positivt da dette er prioriterte saker hvor det særlig skal tilstrebes høy oppklaring.

Når det gjelder økonomilovbrudd er det en betydelig nedgang i oppklaringsprosenten sammenlignet med 2014 og 2015. Dette antas i vesentlig grad å komme av at alminnelige bedragerier, som tidligere var tilordnet vinningslovbrudd, nå er tilordnet økonomilovbrudd. Alminnelige bedragerier er saker som erfaringsmessig har hatt en lav oppklaringsprosent.

Tabell 3.2 Oppklaringsprosent etter kriminalitetstype, 1. tertial 2014-2018

Kriminalitetstype	2014	2015	2016	2017	2018	Prosent-poeng endring 2017-18	Prosent-poeng endring 2014-18
Trafikk	83 %	85 %	85 %	85 %	85 %	0,3	2,3
Narkotika	86 %	84 %	85 %	83 %	82 %	-0,2	-3,2
Annen	77 %	78 %	76 %	76 %	74 %	-1,8	-3,3
Arbeidsmiljø	61 %	67 %	66 %	75 %	68 %	-7,1	6,6
Miljø	64 %	62 %	68 %	66 %	64 %	-1,5	0,0
Seksuallovbrudd	57 %	61 %	63 %	62 %	64 %	1,8	6,9
Vold	56 %	57 %	57 %	56 %	59 %	2,4	2,4
Økonomi	74 %	70 %	33 %	33 %	32 %	-0,9	-41,4
Vinning	25 %	27 %	28 %	28 %	27 %	-1,0	2,7
Skadeverk	20 %	21 %	23 %	23 %	23 %	0,1	3,2
Totalsum	54 %	56 %	56 %	56 %	55 %	-0,5	1,7

Kilde: JUS309

3.3. Saksbehandlingstid

3.3.1. Alle saker

Det følger av den europeiske menneskerettskommisjonen (EMK), jf. artikkel 6, at de enkelte saksbehandlingstrinn - fra anklage og til endelig avgjørelse - skal gjennomføres innen rimelig tid. Det er også nedfelt i straffeprosessloven § 226 fjerde ledd at etterforskningen skal gjennomføres så snart som mulig, slik at ingen unødig utsettes for mistanke eller ulempe. Spørsmålet om tiltale skal avgjøres så snart saken er tilstrekkelig forberedt, jf. straffeprosessloven § 249.

Foruten hensynet til de involverte i en sak, tilsier også en rekke andre hensyn at saksbehandlingstiden i straffesaker bør være kort. Erfaringsmessig vil en hurtig saksbehandling bidra til høy oppklaring. Det er lettere å opplyse en sak når bevisene er

"ferske," da mange bevis svekkes over tid. En intensivert etterforskning vil videre bidra til ressurseffektivitet fordi man slipper å bruke unødige tid på stadig å måtte sette seg inn i saken. Rask saksbehandling vil også kunne bidra til mer adekvate straffereaksjoner fordi man unngår reduksjon i straffen på grunn av sendrektig saksbehandling. En straff som er ilagt innen rimelig tid etter at det straffbare forhold fant sted, antas også i større grad å sikre straffens tilskuede preventive effekt.

Politiets saksbehandlingstid beregnes fra anmeldelsen registreres i politiets saksbehandlingssystem (kalt BL) med en samtidig registrering i det sentrale straffesaksregister (STRASAK), til det foreligger påtaleavgjørelse i saken. Saksbehandlingstiden er en indikator for effektiviteten i politidistriktenes straffesaksbehandling. Her tas det utgangspunkt i saksbehandlingstiden for oppklarte saker, det vil si saker som har fått en positiv påtaleavgjørelse, eller som er avgjort med en henleggelseskode som teller som oppklart.

Tabell 3.3 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte lovbrudd etter kriminalitetstype, 1. tertial 2014-2018

Kriminalitetstype	2014	2015	2016	2017	2018	Differanse ant. dager 2017-18	Differanse ant. dager 2014-18
Trafikk	88	83	70	66	71	4,8	-16,9
Annen	80	82	87	89	88	-0,9	7,7
Vinning	108	97	101	93	91	-1,9	-16,7
Narkotika	103	111	97	95	92	-2,8	-10,7
Skadeverk	108	120	107	98	115	16,8	7,5
Vold	125	120	110	115	125	9,6	0,5
Miljø	138	129	111	136	131	-5,7	-7,3
Økonomi	191	188	162	177	178	1,0	-13,2
Seksuallovbrudd	144	167	151	171	181	10,5	36,9
Arbeidsmiljø	246	269	259	360	332	-28,6	86,0
Totalsum	101	100	94	94	97	2,9	-3,8

Kilde: JUS309

I første tertial 2018 var gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker 97 dager. Dette er en økning i forhold til samme periode i fjor på 2,9 dager. Som vist i tabell 3.3 er det store forskjeller i saksbehandlingstiden mellom de ulike kriminalitetstypene. I likhet med oppklaringsprosenten påvirkes den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden av saksporteføljens sammensetning da tilgjengelig informasjon og tidsbruken for å innhente nødvendige bevis vil variere mellom sakstypene.

Trafikklovbrudd og vinningslovbrudd er kriminalitetstyper med et stort antall saker og som begge har relativt kort saksbehandling, henholdsvis 71 dager og 91 dager. Sakene bidrar dermed til å trekke ned den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden.

Seksuallovbruddene har en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 181 dager. Dette er høyt og avspeiler at sakene ofte er kompliserte å etterforske og ofte krever innhenting av sakkyndige uttalelser. Det samme gjelder for voldssakene hvor den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden er 125 dager. Saksbehandlingstiden for seksuallovbruddene er økt betydelig, fra 144 dager i første tertial 2014 til 181 dager i 2018. Utviklingen understreker den økte kompleksiteten i sakene og det store ressursbehovet som er knyttet til etterforskningen.

3.3.2. Saker med krav til særskilt saksbehandlingstid

Det er fastsatt en særskilt saksbehandlingsfrist på 90 dager for visse voldssaker (grov kroppskrenkelse og ulike typer av kroppsskader), mens det er satt en frist på 130 dager i voldtektssaker. Det er videre en lovbestemt frist på 42 dager der mistenkte er under 18 år, jf. straffeprosesslovens § 249, 2 ledd. Det er en forutsetning at fristene søkes overholdt, men riksadvokaten har fremhevet at saker ikke skal henlegges for å overholde fristen dersom det er utsikt til at fortsatt etterforsking eller påtalemessig behandling etter utløpet av fristen kan lede til oppklaring.

Voldssaker med særskilt saksbehandlingsfrist

På bakgrunn av politiske føringer besluttet riksadvokaten i 2001, gjennom mål- og prioriteringsrundskrivnet nr. 1 2001, at politiet skal prioritere noen utvalgte voldssaker og at sakene skal etterforskes innen en frist på 90 dager.

Det ble i første tertial 2018 registrert 1 088 påtaleavgjorte voldssaker med særskilt saksbehandlingsfrist, noe som er tilnærmet samme antall saker som i samme periode i fjor. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid var for alle forhold, og for de som ble oppklart, henholdsvis 130 og 141 dager. Dette er en kraftig økning i saksbehandlingstiden sammenlignet med samme periode i 2017, og betydelig over den fastsatte fristen på 90 dager. Dette er uheldig da det som nevnt over tid har vært påpekt både fra riksadvokaten og Politidirektoratet at fristene må følges.

Tabell 3.4 Påtaleavgjorte voldssaker med særskilt saksbehandlingsfrist, 1. tertial 2014-2018

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall forhold med frist, i alt	1 307	1 197	1 094	1 085	1 088	0,3 %	-16,8 %
Saksbehandlingstid, alle forhold	90	90	96	102	130	28,1	39,8
Saksbehandlingstid, oppklarte forhold	100	99	107	116	141	25,1	40,7
Andel innenfor frist	63 %	60 %	58 %	52 %	46 %	-5,6	-16,6

Kilde: JUS605 og PSV Monitor (andeler)

* For antall forhold er det prosentvis endring, for saksbehandlingstid er det endring i antall dager og for andel er det endring i prosentpoeng.

Saker med mistenkte under 18 år

Frist for saksbehandling i saker hvor gjerningspersonen er under 18 år er fastsatt i straffeprosesslovens § 249, 2. ledd. Som hovedregel skal etterforsking gjennomføres og påtalebeslutning fattes innen seks uker etter at vedkommende ble ansett som mistenkt i saken.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle påtaleavgjorte saker i denne gruppen var i første tertial 2018 var på 59 dager, mens den var på 54 dager for oppklarte saker. I tabell 3.5 vises tall for første tertial 2014-18.

Tabell 3.5 Påtaleavgjorte forhold hvor mistenkte er under 18 år, 1. tertial 2014-2018

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall forhold med frist, i alt	4 551	4 084	3 978	4 858	5 520	13,6 %	21,3 %
Saksbehandlingstid, alle forhold	37	38	41	43	59	16,0	21,8
Saksbehandlingstid, oppklarte forhold	33	36	38	40	54	14,4	21,0
Andel innenfor frist	74 %	76 %	73 %	72 %	63 %	-9,7	-11,0

Kilde: JUS613 og PSV Monitor (andeler)

* For antall forhold er det prosentvis endring, for saksbehandlingstid er det endring i antall dager og for andel er det endring i prosentpoeng.

Den økning som nå ses i antall saker knyttet til gjerningsmenn under 18 år er bekymringsfull da den er forholdsvis markant. Selv om utviklingen i antall saker i noen grad kan forklare noe av økningen i saksbehandlingstiden, kan en slik overskridelse over tid ikke aksepteres da dette som nevnt er en lovbestemt frist som forutsettes overholdt.

Voldtektssaker

Politidirektoratet har i samråd med riksadvokaten valgt å fastsette en saksbehandlingsfrist på 130 dager for oppklarte voldtektssaker, da dette er alvorlig integritetskretnende lovbrudd som det kan være svært belastende for fornærmede å vente på en avgjørelse i. Statistikkgruppene som er inkludert fremgår av vedlegg.

Det ble i første tertial 2018 påtaleavgjort 560 voldtektssaker med særskilt frist, en nedgang på 1,6 prosent i forhold til samme periode i 2017. Gjennomsnittlige saksbehandlingstid for alle saker var på 204 dager, mens den var 194 dager for oppklarte saker.

Årsaker til at saksbehandlingstiden er så høy er blant annet at enkelte saker har et komplekst bevisbilde.

Tabell 3.6 Påtaleavgjorte voldtektssaker med frist⁶, 1. tertial 2014-2018

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall forhold med frist, i alt	425	366	465	569	560	-1,6 %	31,8 %
Saksbehandlingstid, alle forhold	187	186	163	193	204	11,6	17,8
Saksbehandlingstid, oppklarte forhold	151	151	152	172	194	21,1	42,5

Kilde: JUS309

* For antall forhold er det prosentvis endring, for saksbehandlingstid er det endring i antall dager og for andel er det endring i prosentpoeng.

3.4. Saker under arbeid og restanser

3.4.1. Saker under arbeid

Statistikken over saker under arbeid viser antall uavgjorte/ikke rettskraftige anmeldelser i politidistriktene. Dette gir viktig informasjon om den løpende arbeidsmengde, herunder liggetid og hvilken saksbehandlingstid som kan forventes fremover.

Frem til det treffes en påtaleavgjørelse i sakene har politiet i stor grad selv kontroll over sakenes fremdrift, noe som i vesentlig grad påvirkes av politiets egen saksbehandlingsskapasitet og prioriteringer.

Så fremt saken ikke henlegges, men gis en positiv påtaleavgjørelse, vil det for en stor andel av sakene gå noe tid før sakene er rettskraftige og endelig avsluttet. Eksempelvis vil den som blir ilagt et forelegg måtte vedta dette og returnere forelegget til politiet før saken er rettskraftig avgjort. For saker som skal behandles i Konfliktrådet, vil megling eller ungdomsoppfølging måtte gjennomføres og i saker hvor det er tatt ut tiltale og saken skal behandles for domstolene må det avventes en rettskraftig dom. De mer alvorlige sakene oversendes til høyere påtalemyndighet for endelig påtalebehandling og eventuell irretteføring. Tidspunktet for når saken endelig er avgjort vil derfor variere ut fra hvilken

⁶ Kodene som inngår her er angitt i vedlegg under gruppen voldtekt. Det er ytterligere en kode som inngår i beregningsgrunnlaget i PSV (Politiets styringsverktøy), men som det ikke er hensiktsmessig å la inngå i statistikkgrunnlaget.

påtaleavgjørelse som fattes og kapasitet i øvrige deler av straffesakskjeden. Ved anke til høyere rettsinstans vil saksbehandlingstiden etter påtaleavgjørelse kunne bli forholdsvis lang.

Ved utgangen av første tertial 2018 hadde politidistriktene totalt 152 935 saker som ikke var rettskraftig. Av disse var 73 414 ikke påtaleavgjort. Antall ikke påtaleavgjorte saker ved utgangen av første tertial 2018 er 10,7 prosent høyere enn ved samme tidspunkt i 2017, men 11,0 prosent lavere enn i 2014. Totalt er det en økning av saker som ikke er rettskraftige (summen av påtaleavgjorte og ikke påtaleavgjorte saker) på 5,7 prosent i forhold til 2017, men en nedgang på 7,5 prosent i forhold til 2014. En nærmere oversikt er gitt i tabell 3.7. At det registreres en økning i antall saker under arbeid er ikke i samsvar med at antall anmeldelser har gått ned, og det er uheldig at økningen registreres i gruppen eldre saker.

Tabell 3.7 Saker under arbeid, per 1. mai 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018
Ikke påtaleavgjort	82 450	73 660	69 212	66 344	73 414
0-3 md.	39 464	36 007	33 430	32 539	32 940
3-12 md.	33 690	29 534	27 927	26 891	32 371
> 12 md.	9 296	8 119	7 855	6 914	8 103
Påtaleavgjort, ikke rettskraftig	82 886	83 877	82 403	78 319	79 521
0-3 md.	12 882	12 933	13 363	11 371	11 172
3-12 md.	33 863	33 091	32 431	31 062	31 038
> 12 md.	36 141	37 853	36 609	35 886	37 311
TOTALT	165 336	157 537	151 615	144 663	152 935

Kilde: JUS089

3.4.2. Restanser – ikke påtaleavgjorte saker

Ved utgangen av første tertial 2018 hadde politiet 40 474 saker eldre enn 3 måneder/ restanser som ikke var påtaleavgjort. Som figur 3.2 viser, har det vært en økning både i saker som er 3-12 måneder gamle og saker eldre enn 12 måneder sammenliknet med samme periode i 2017. Økningen har vært på henholdsvis 20,4 og 17,2 prosent. Restansene ved utgangen av første tertial 2018 viser imidlertid en nedgang på henholdsvis 3,9 og 12,8 prosent sammenliknet med samme tidspunkt i 2014.

Av sakene eldre enn 12 måneder og som ikke er påtaleavgjort, er fordeling på de ulike kriminalitetstypene gitt i tabell 3.8.

Tabell 3.8 Ikke påtaleavgjorte saker eldre enn 12 måneder

Kriminalitetstype	Antall saker	Andel
Økonomi	1 432	19 %
Vold	1 130	15 %
Seksuallovbrudd	1 088	14 %
Vinning	974	13 %
Annen	907	12 %
Narkotika	866	12 %
Trafikk	468	6 %
Undersøkelsessaker	236	3 %
Skadeverk	166	2 %
Miljø	135	2 %
Arbeidsmiljø	107	1 %
Totalsum	7 509	100 %

Kilde: PAL STRASAK per 1. mai 2018

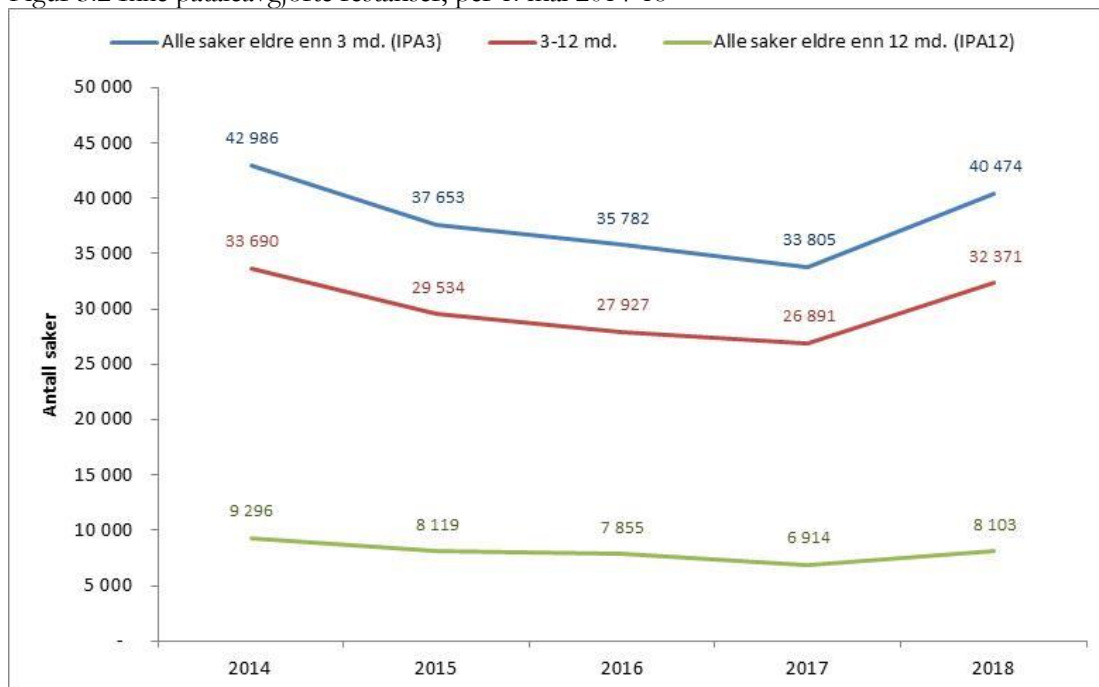
19 prosent av de ikke påtaleavgjorte sakene eldre enn 12 måneder (IPA12) er økonomilovbrudd. Som omtalt tidligere har økonomisakene erfaringsmessig lang saksbehandlingstid da de ofte er kompliserte og krevende å etterforske. Videre viser tabellen at det er en forholdsvis stor andel volds- og seksuallovbrudd som er eldre enn 12 måneder. Det må påregnes at dette fremover vil øke den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for disse prioriterte sakene.

Den negative utviklingen i restansesituasjonen antas blant annet å ha sammenheng med at det i 2017 ble påtaleavgjort færre saker enn det som ble anmeldt, noe som vil medføre at det "bygges restanser" over tid. Utviklingen kan videre ha sammenheng med de påviste endringene i straffesaksporteføljens sammensetning. Den økningen i antall alvorlige seksuallovbrudd og voldslovbrudd som er registrert over tid kan således ha bidratt til den utviklingen som nå ses, da dette ofte er komplekse saker hvor bevisinnhenting tar tid og det er nødvendig med stor ressursinnsats.

Videre har politidistriktene i 2017 vært gjennom en svært omfattende omorganisering som også må antas å ha påvirket innsatsen på straffesaksområdet. Mange medarbeidere har blant annet blitt flyttet til nye organisatoriske enheter og fått endret saksansvar. En slik omstilling vil nødvendigvis i perioder føre til vakante saksporteføljer og gjøre det vanskelig å sikre en effektiv og ønsket oppfølging av straffesakene.

Selv om utviklingen i noen grad kan forklares, er den uheldig og bør søkes snudd. Det forutsettes at distriktene aktivt legger til rette for dette gjennom sin virksomhets- og ressursstyring og dermed sikrer straffesaksbehandlingene gode rammevilkår.

Figur 3.2 Ikke påtaleavgjorte restanser, per 1. mai 2014-18

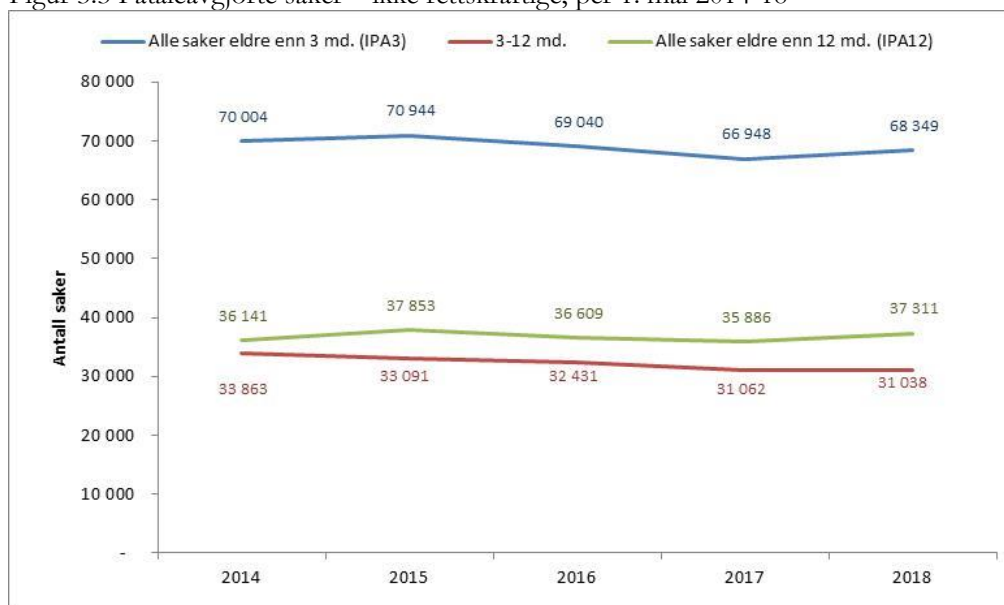
Kilde: JUS089

3.4.3. Påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker

Samlet sett har antall saker eldre enn 3 måneder som er påtaleavgjort, men ikke rettskraftige, økt med 2,1 prosent i forhold til samme periode for et år siden, og redusert med 2,4 prosent i forhold til 2014. Nærmere om utviklingen vises i figur 3.3.

I forhold til første tertial 2017 er det like mange saker som er mellom 3 og 12 måneder gamle, mens antall saker eldre enn 12 måneder har økt med 4,0 prosent.

Figur 3.3 Påtaleavgjorte saker – ikke rettskraftige, per 1. mai 2014-18

Kilde: JUS089

Antall påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker, vil i stor grad avhenge av hvor mange positive påtaleavgjørelser som til enhver tid treffes. Det vil, som nevnt foran, alltid måtte påregnes en viss beholdning av påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker, da det for en stor andel av sakene vil gå noe tid før de blir rettskraftige. Selv om aktører utenfor politiet i en viss grad er avgjørende for den endelige slutføringen av mange saker, eksempelvis kapasiteten ved domstolene, er det viktig at politiet aktivt bidrar til fremdrift av sakene helt frem til rettskraft og eventuell ilagt straff kan iverksettes. Dette forutsetter en aktiv oppfølging av sakene for å forhindre "liggetid", og rutiner som sikrer effektiv oppfølging av ikke vedtatte forelegg, hurtige berammelser av rettsmøter, rettmessig innkalling av tiltalte og vitner slik at berammede rettsmøter kan gjennomføres som planlagt mv.

Det kan gjenstå mye ressurs- og tidkrevende arbeid i mange av sakene etter at det er truffet positive påtaleavgjørelser, ikke minst der det er tatt ut tiltale og sakene skal irettesføres. Dette er forhold som det er viktig å ta hensyn til i politidistriktenes virksomhetsstyring og lokale ressursfordeling.

3.5. Tilrettelagt avhør

Politidistriktene rapporterer månedlig manuelt på avhør gjennomført i forutgående måned. Statistikken som genereres er basert på en kombinasjon av uttrekk fra politiets register og distriktenes rapportering.

Tilrettelagt avhør gjennomføres som ledd i politiets etterforskning. Statens barnehus har som oppgave å tilrettelegge for at den som avhøres gis mulighet til å forklare seg på best mulig måte, blant annet ved å gi barne-/helsefaglige innspill til den som gjennomfører avhøret. Barnehuset må derfor samhandle tett med påtalemyndigheten i politiet, som er leder av etterforskningen, og må påse at barnehusets øvrige oppgaver avveies mot etterforskning- og påtalemessige hensyn.

Avhør av barn, unge og andre særlig sårbare fornærmede og vitner skal som hovedregel tas på barnehus og gjennomføres i tråd med straffeprosessloven § 239. Avhengig av ulike kriterier skal avhøret som hovedregel gjennomføres innen 1-3 uker.

I første tertial 2018 ble det gjennomført 1 936 førstegangsavhør og 147 supplerende avhør, en nedgang på henholdsvis 6,0 prosent for førstegangsavhør og en økning på 2,8 prosent for supplerende avhør sammenliknet med første tertial 2017. 45 prosent av førstegangsavhørene i første tertial 2018 er gjennomført innen frist, mot 55 prosent i samme periode i 2017. Ekskluderes avhør hvor forhold utenfor politiets kontroll har ført til fristbrudd, ble 50 prosent av avhørene gjennomført innenfor frist. Tilsvarende tall for første tertial 2017 var 61 prosent. I første tertial 2018 ble 75 prosent av alle førstegangsavhør gjennomført innen 30 dager, mot 81 prosent i samme periode i 2017.

Av avhørene som er gjennomført i første tertial 2018 er 34 prosent knyttet til seksuallovbrudd, 62 prosent er knyttet til voldslovbrudd og 4 prosent er knyttet til andre typer straffbare forhold. 82 prosent av de avhørte var oppgitt å være fornærmet i saken, mens de resterende 18 prosent var vitner.

For avhørene som ikke ble gjennomført innenfor frist, er den innrapporterte hovedårsaken kapasitets- eller ressursmangel i 64 prosent av tilfellene. Det har skjedd en betydelig endring med hensyn til hvor kapasitets- eller ressursutfordringene rapporteres å være. Mens 42 prosent av fristbruddene der årsaken oppgis å være kapasitets- eller ressursmangel ved barnehusene i første tertial 2017, tilskrives kun 19 prosent av tilfellene barnehusene i første tertial 2018. Fristbrudd som følge av kapasitets- eller ressursmangel i første tertial 2018 knyttet hovedsakelig til avhører/avhørsleder.

4. Mistenkte/siktede/domfelte

I dette kapittelet vil vi se nærmere på antall mistenkt/siktet/domfelt i forhold som er påtaleavgjort i første tertial 2018. Det påpekes at påtaleavgjørelsen for den mistenkte eller siktede per 3. mai 2018, når dataene ble hentet ut av PAL STRASAK, også kan innebære at saken har blitt henlagt. Tallene sier likevel noe om hvem politiet har rettet sin etterforskning mot. En nærmere beskrivelse av hvordan data er hentet ut er gitt i Innledningen.

I første tertial 2018 er det 67 824 forhold med en mistenkt/siktet/domfelt hvor fødselsnummer er oppgitt⁷. Av disse er 83 prosent menn. Knyttet til disse forholdene er det 38 293 unike fødselsnummer, dvs. 1,8 forhold i gjennomsnitt per fødselsnummer. Det er imidlertid en del personer som står registrert som mistenkt/siktet/domfelt for en rekke forhold. Blant annet står 20 prosent av de mistenkte/siktede/domfelte registrert i tilknytning til over 50 prosent av forholdene. En oversikt over andel av forhold sett opp mot andel av antall unike personer er gitt i figur 4.1.

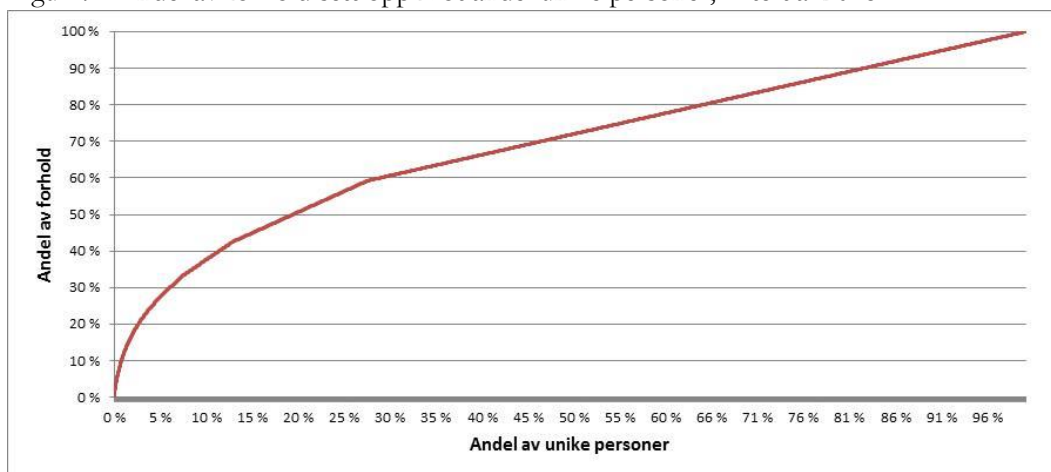
Tabell 4.1 Antall forhold og unike fødselsnummer fordelt på kriminalitetstype, 1. tertial 2018

Kriminalitetstype	Antall forhold	Andel av antall forhold	Antall unike fødselsnr*	Andel av unike fødselsnr*
Trafikk	15 548	23 %	11 602	30 %
Narkotika	11 511	17 %	7 304	19 %
Annen	10 872	16 %	8 409	22 %
Vold	10 556	16 %	7 787	20 %
Vinning	9 985	15 %	6 080	16 %
Økonomi	4 200	6 %	2 464	6 %
Seksuallovbrudd	2 467	4 %	1 539	4 %
Skadeverk	2 141	3 %	1 720	4 %
Miljø	392	1 %	367	1 %
Arbeidsmiljø	152	0 %	98	0 %
Totalsum	67 824	100 %	38 293	100 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018

* Hvis man summerer antall unike fødselsnummer og andelen blir de høyere enn totalsummen grunnet fødselsnummer som er med i flere kriminalitetstyper.

Figur 4.1 Andel av forhold sett opp mot andel unike personer, 1. tertial 2018

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018

⁷ I tillegg er det registrert 6 494 forhold hvor det ikke er oppgitt fødselsnummer.

Ser man på unike fødselsnummer, er det en stor overvekt av menn som er mistenkt/siktet/domfelt for kriminaliteten. Det er imidlertid store forskjeller mellom de ulike kriminalitetstypene. Blant annet er andelen menn på 96 prosent knyttet til seksuallovbrudd, mens andelen er på 71 prosent knyttet til vinningslovbrudd som vist i tabell 4.2.

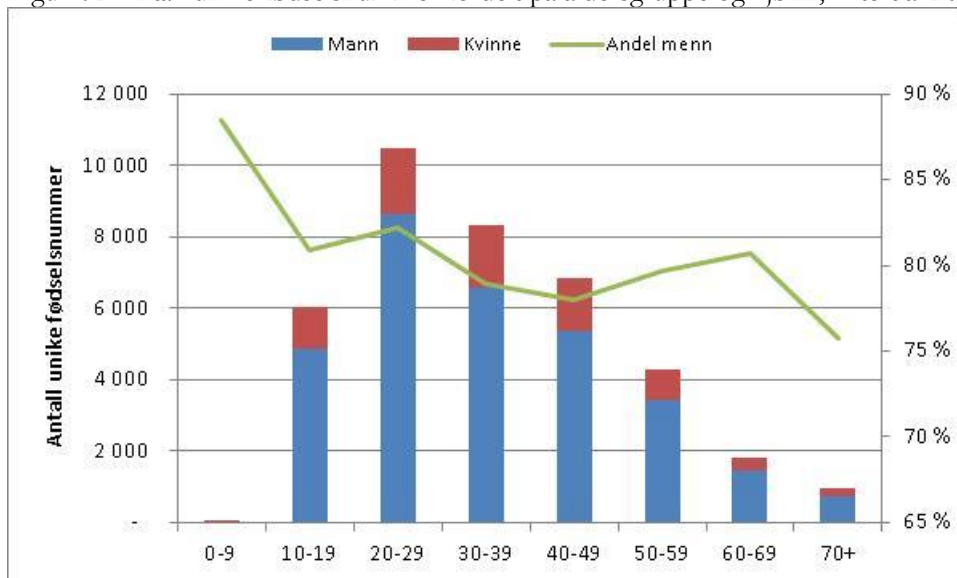
Tabell 4.2 Andel unike fødselsnummer fordelt på kjønn og kriminalitetstype, 1. tertial 2018

Kriminalitetstype	Unike fødselsnr		Andel	
	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann
Trafikk	1 870	9 732	16 %	84 %
Annen	1 674	6 735	20 %	80 %
Vold	1 393	6 394	18 %	82 %
Narkotika	1 142	6 162	16 %	84 %
Vinning	1 775	4 305	29 %	71 %
Økonomi	584	1 880	24 %	76 %
Skadeverk	265	1 455	15 %	85 %
Seksuallovbrudd	61	1 478	4 %	96 %
Miljø	24	343	7 %	93 %
Arbeidsmiljø	15	83	15 %	85 %
Totalsum	7 668	30 625	20 %	80 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018

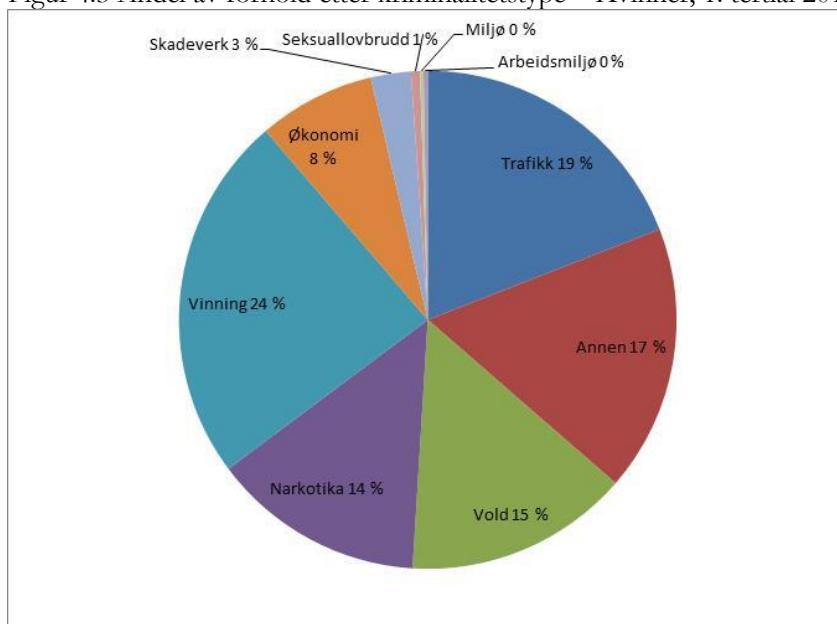
Ser man på aldersgruppene er det flest mistenkt/siktet/domfelt i alderen 20-29 år, samtidig som andelen menn ligger på mellom 76 og 88 prosent innenfor de ulike aldersgruppene. Gjennomsnittsalderen for mistenkt/siktet/domfelt i første tertial 2018 er 35 år. En nærmere oversikt er gitt i figur 4.2.

Figur 4.2 Antall unike fødselsnummer fordelt på aldersgruppe og kjønn, 1. tertial 2018

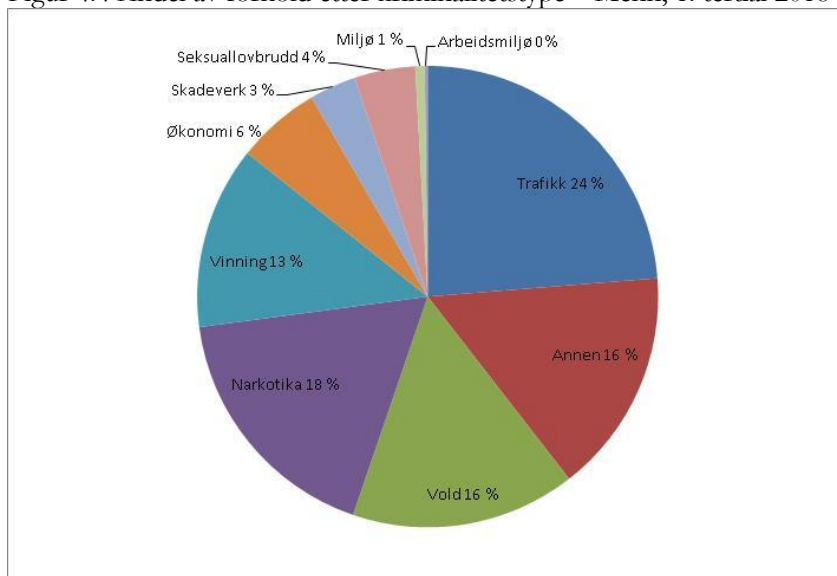
Kilde: PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018

Figur 4.3 Andel av forhold etter kriminalitetstype – Kvinner, 1. tertial 2018

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018

Figur 4.4 Andel av forhold etter kriminalitetstype – Menn, 1. tertial 2018

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018

For 99,6 prosent av forholdene hvor gjerningspersonen er registrert med fødselsnummer er gjerningsstedet i Norge.

Omtale av antall mistenkt/siktet/domfelt innenfor utvalgte områder er gitt i kapittel 6.

5. Fornærmede

Det foreliggende tallmaterialet for antall fornærmede antas å ikke inneha samme kvalitet som for personer som er mistenkt/siktet/domfelt. Dette kommer blant annet av at det i mange tilfeller er uklart hvem som er fornærmet, og/eller at det ikke er mulig å identifisere offeret, mens mistenkt/siktet/domfelt som regel er identifisert med fødselsnummer. Ved mange lovbrudd er det heller ikke noen særskilt fornærmet, som for eksempel ved narkotikalovbrudd eller trafikklovbrudd. En nærmere beskrivelse av hvordan data er hentet ut er gitt i Innledningen.

Datagrunnlaget er basert på anmeldelser *registrert i første tertial 2018*. Datautvalget er derfor forskjellig fra omtalen knyttet til mistenkt/siktet/domfelt, hvor det er sett på *påtaleavgjørelser i første tertial 2018*. Årsaken til dette er det antas å ta lengre tid å finne mistenkt/siktet/domfelt for enkelte lovbrudd og at den som registreres som fornærmet i stor grad er kjent på anmeldelsestidspunktet.

I saker registrert i første tertial 2018 var det registrert 47 203 forhold med fornærmede. I disse sakene er det 43 002 unike fødselsnummer.

Nedenfor har vi sett på fornærmede som er registrert med et fødselsnummer. I tillegg til disse er det 15 262 forhold med en fornærmet hvor det ikke er registrert et fødselsnummer (24 prosent av alle forhold registrert med fornærmet).

Hvis man ser nærmere på antall unike personer (43 002) fordelt på kjønn er menn representert med 56 prosent av de fornærmede. Det er imidlertid store forskjeller mellom kriminalitetstypene, som vist i tabell 5.2.

Tabell 5.1 Antall forhold og unike fødselsnummer fordelt på kriminalitetstype, 1. tertial 2018

Kriminalitetstype	Antall forhold	Andel av antall forhold	Antall unike fødselsnr*	Andel unike fødselsnr*
Vinning	19 643	42 %	19 099	44 %
Vold	9 271	20 %	8 659	20 %
Økonomi	6 882	15 %	6 202	14 %
Annen	4 040	9 %	3 496	8 %
Skadeverk	2 820	6 %	2 752	6 %
Seksuallovbrudd	2 272	5 %	2 000	5 %
Trafikk	2 035	4 %	2 001	5 %
Arbeidsmiljø	166	0 %	159	0 %
Narkotika	44	0 %	44	0 %
Miljø	30	0 %	29	0 %
Totalsum	47 203	100 %	43 002	100 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018

* Hvis man summerer antall unike fødselsnummer og tilhørende andeler blir de høyere enn totalsummen grunnet fødselsnummer som er med i flere kriminalitetstyper⁸.

⁸ Eksempelvis kan en unik person ha begått både et vinningslovbrudd og et økonomilovbrudd.

Vedkommende er dermed både registrert som en av de 19 099 unike personene i kriminalitetstypen vinning og som en av de 6 202 unike personene i kriminalitetstypen økonomi. Andelen unike fødselsnummer viser andel av de unike personene som har begått en type kriminalitet. I totalsummen blir ovennevnte person kun talt en gang, men siden vedkommende inngår i flere kriminalitetstyper vil summen av alle andelene bli høyere enn 100 prosent.

Tabell 5.2 Andel unike fødselsnummer fordelt på kjønn og kriminalitetstype, 1. tertial 2018

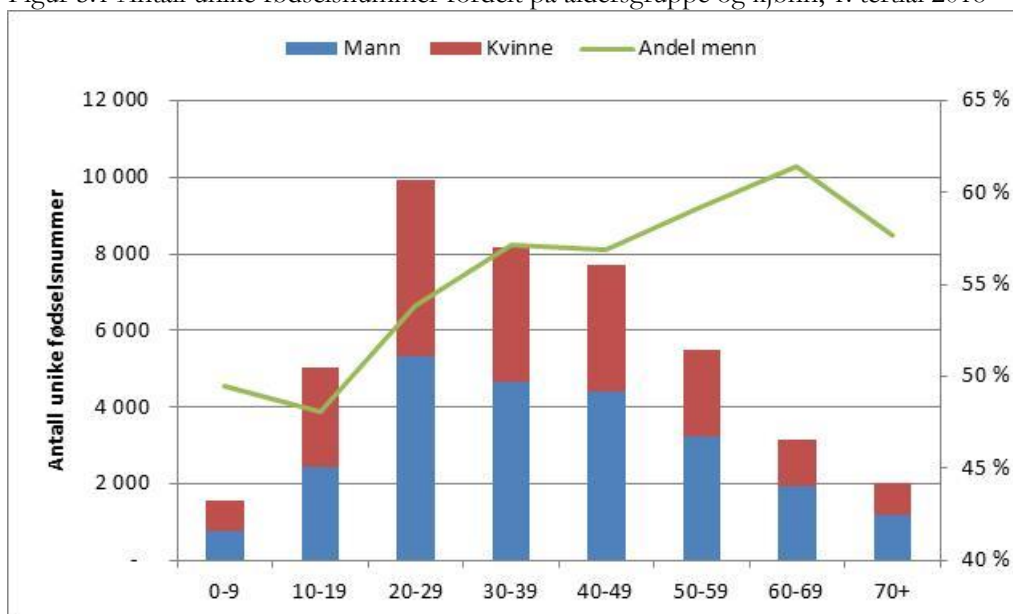
Kriminalitetstype	Unike fødselsnr		Andel	
	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann
Vinning	7 781	11 318	41 %	59 %
Vold	3 836	4 823	44 %	56 %
Økonomi	2 762	3 440	45 %	55 %
Annen	1 972	1 524	56 %	44 %
Skadeverk	1 017	1 735	37 %	63 %
Seksuallovbrudd	1 572	428	79 %	21 %
Trafikk	781	1 220	39 %	61 %
Arbeidsmiljø	19	140	12 %	88 %
Narkotika	19	25	43 %	57 %
Miljø	6	23	21 %	79 %
Totalsum*	19 074	23 928	44 %	56 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018

* Hvis man summerer antall unike fødselsnummer blir de høyere enn totalsummen grunnet fødselsnummer som er med i flere kriminalitetstyper (se fotnote til tabell 5.1).

Det er også store forskjeller i hvilken aldersgruppe som er offer for kriminalitet. Aldersgruppen 20 til 49 år utgjør 60 prosent av de fornærmede. Fornærmedes gjennomsnittsalder var i første tertial 2018 37 år. Som vist i figur 5.1 er kvinner representert med 52 prosent av forholdene i aldersgruppen 10-19 år (og 51 prosent av forholdene i aldersgruppen 0-9 år). Størst forskjell mellom kjønnene er det imidlertid i aldersgruppen 50-59 år og 60-69 år. Her har menn en andel på henholdsvis 59 og 61 prosent av forholdene.

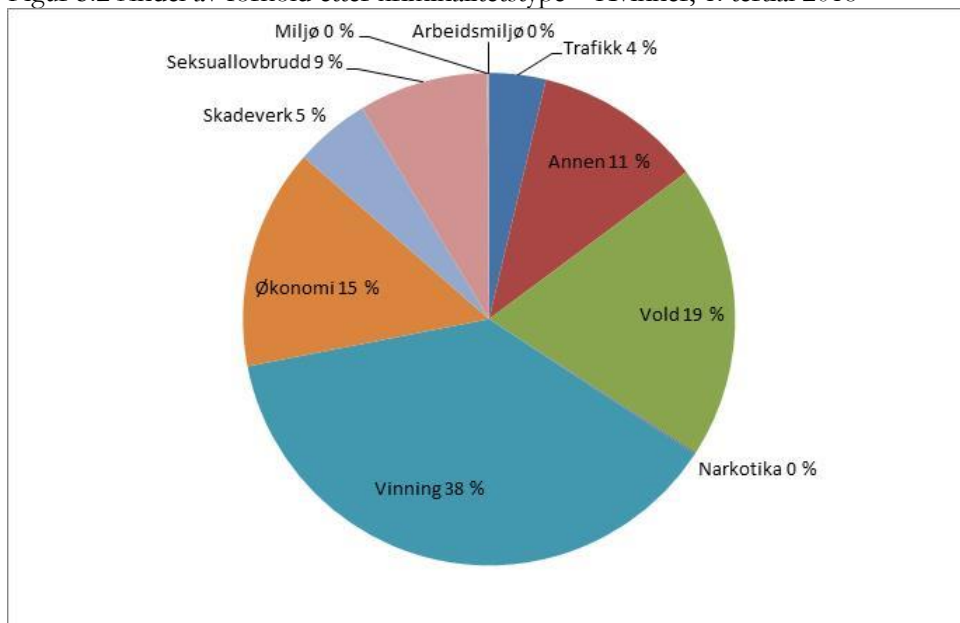
Figur 5.1 Antall unike fødselsnummer fordelt på aldersgruppe og kjønn, 1. tertial 2018

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018

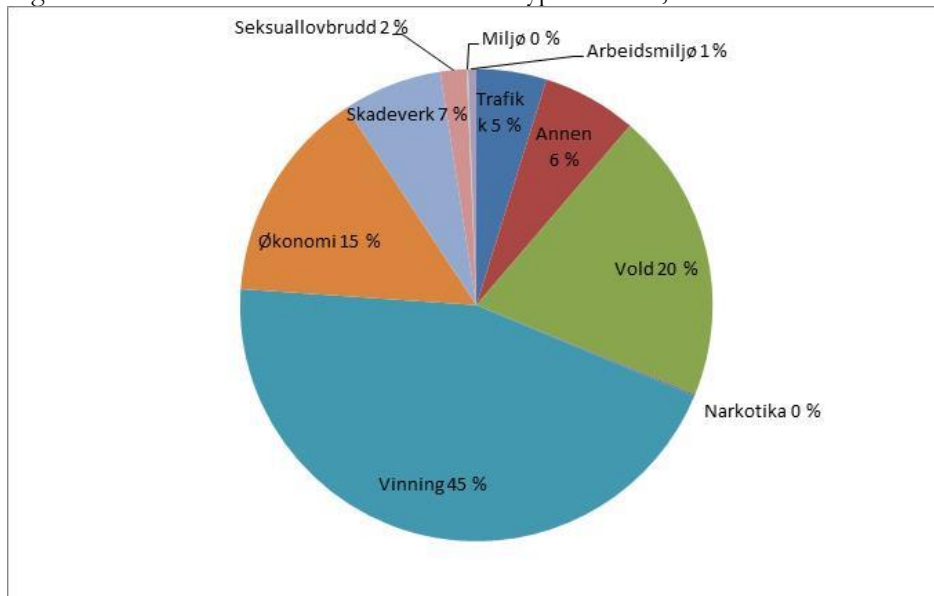
Ser man på kjønnene hver for seg, er hovedtrekkene relativt like. Det er likevel enkelte forskjeller. Kvinner har en større andel av totalt antall forhold registrert som fornærmet i saker knyttet til seksuallovbrudd, men en lavere andel registrert som fornærmet i saker som gjelder vinningslovbrudd. I tillegg har kvinner en større andel av totalt antall forhold i saker i kriminalitetstypen Annen. Dette er i all hovedsak knyttet opp mot statistikkgruppene Hensynsløs atferd og Brudd på kontaktforbud.

Figur 5.2 Andel av forhold etter kriminalitetstype – Kvinner, 1. tertial 2018

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018

Figur 5.3 Andel av forhold etter kriminalitetstype – Menn, 1. tertial 2018

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018

Ikke alle sakene som blir anmeldt i Norge er begått i Norge. 94 prosent av forholdene som er registrert med en fornærmet med fødselsnummer, har gjerningssted i Norge. Resterende er fordelt på 115 land, hvor Spania, Storbritannia og USA har flest saker. Av sakene begått utenfor Norge er 69 prosent knyttet opp mot vinning og 27 knyttet opp mot økonomi.

Omtale av antall fornærmede innenfor utvalgte områder i gitt i kapittel 6.

6. Utvalgte områder

I dette kapitlet gis det en nærmere omtale av utvalgte områder blant annet basert på prioriterte områder gitt i sentrale styringsdokumenter og områder det er viktig å følge nærmere. Hvilke lovbrudd som er definert inn i de ulike lovbruddskategoriene er angitt i vedlegg til denne rapporten.

Endret kodepraksis

I forbindelse med ikrafttredelsen av Straffeloven 2005 1. oktober 2015 ble det gjort endringer som førte til at flere lovbrudd ble tilordnet en annen kriminalitetstype enn hva som var tilfelle tidligere. Spesielt gjøres det oppmerksom på følgende:

- Alminnelige bedragerier er overført fra kriminalitetstypen som omfatter vinningskriminalitet til kriminalitetstypen som omfatter økonomisk kriminalitet. Dette inkluderer også lovbrudd som i Straffeloven 1902 ble omtalt som naskeri, og som nå omtales som mindre bedrageri.
- Enkelte lovbrudd knyttet til trusler er overført fra kriminalitetstypen annen til voldslovbrudd.
- Identitetskrenkelser etter straffelovens § 202 er overført fra kriminalitetstypen annen til økonomilovbrudd.

Hvilke konsekvenser dette har fått på de enkelte kriminalitetsområdene vil bli omtalt nedenfor.

6.1. Vinningslovbrudd

6.1.1. Vinningslovbrudd, generelt

Vinningslovbruddene er den desidert største kriminalitetstypen av alle lovbruddene, med 29 prosent av alle anmeldelsene i første tertial 2018. Andelen er imidlertid redusert med 11 prosentpoeng siden 2014. Hvis alminnelige bedragerier fortsatt hadde vært tilordnet vinningslovbrudd, ville andelen vært på 35,4 prosent i første tertial 2018. Tabell 6.1 og 6.2 gir en samlet oversikt over enkelte hovedtall for vinningslovbruddene.

Tabell 6.1 Hovedtall for vinningslovbrudd, 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	48 457	42 231	34 375	29 650	28 722	-3,1 %	-40,7 %
Antall påtaleavgjorte saker	50 244	43 701	36 249	30 606	29 426	-3,9 %	-41,4 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	11 531	10 712	9 528	8 118	7 432	-8,5 %	-35,5 %
Oppklaringsprosent	25 %	27 %	28 %	28 %	27 %	-1,0	2,7
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	108	97	101	93	91	-1,9	-16,7

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 6.2 Hovedtall for vinningslovbrudd, 1. tertial 2018

	Antall	Andel av totalt antall
Antall anmeldelser 1. tertial 2018	28 722	29 %
Antall påtaleavgjorte saker 1. tertial 2018	29 426	30 %
Mistenkt/siktet/domfelt - påtaleavgjort 1. tertial 2018	Unike personer	6 080
	Forhold	9 985
Fornærmede - saker anmeldt 1. tertial 2018	Unike personer	19 099
	Forhold	19 643
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 30. april 2018	974	13 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018, PSV

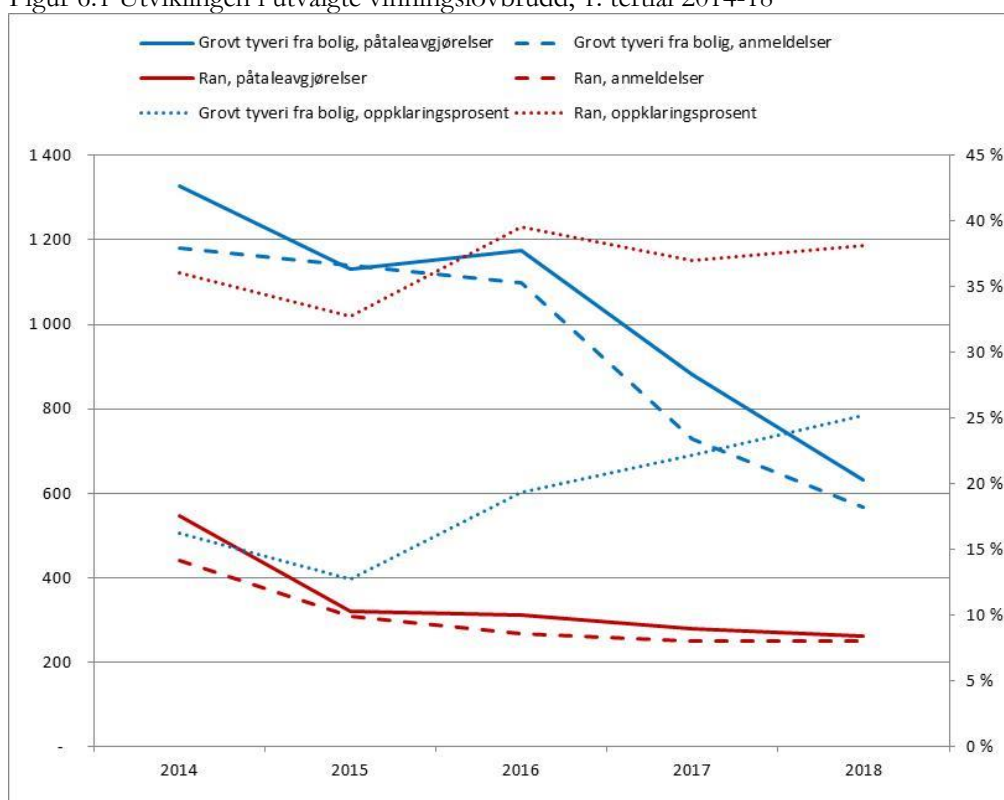
Det har vært en nedgang i vinningslovbruddene i hele perioden. Første tertial 2014 var det anmeldt 48 457 vinningslovbrudd, mot 28 722 anmeldelser i samme periode i 2018, en nedgang på 40,7 prosent. Det siste året har nedgangen i antall anmeldte saker vært på 3,1 prosent.

I første tertial 2017 og 2018 ble det registrert henholdsvis 5 351 og 5 965 anmeldelser av bedragerier som før 1. oktober 2015 ville vært tilordnet vinningslovbrudd. Dersom disse fortsatt hadde vært tilordnet denne kriminalitetstypen ville nedgangen vært på 0,9 prosent fra første tertial 2017 til 2018 og 28,4 prosent fra første tertial 2014 til 2018.

De siste fem årene har det i første tertial blitt påtaleavgjort flere vinningssaker enn det som har blitt anmeldt. Oppklaringsprosenten har vært tilnærmet uendret, mens saksbehandlingstiden har gått ned. Bedragerisakene som nå er tilordnet økonomi forklarer deler av nedgangen i saksbehandlingstid. Hadde disse sakene fortsatt vært tilordnet vinning ville gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker vært på 95,5 dager i første tertial 2017 og 97,3 dager i 2018.

Figur 6.1 gir en oversikt over utviklingen for noen utvalgte grupper vinningslovbrudd som blir omtalt senere i kapitlet.

Figur 6.1 Utviklingen i utvalgte vinningslovbrudd, 1. tertial 2014-18

Kilde: JUS065, JUS309

Nedgangen i vinningslovbrudd har også vært en trend som vi har sett i andre europeiske land vi vanligvis sammenlikner oss med. Det er usikkert hva som er årsaken til den generelle nedgangen. Noe kan ha sammenheng med digitalisering av økonomiske verdier, betalingsmåter og sikringstiltak⁹, og bedring av levekårene i Øst-Europa. Politiet har videre hatt en betydelig satsing for å redusere vinningslovbruddene, særlig den organiserte vinningskriminaliteten. Det vises blant annet til politiinnsats som bygger på erfaringer fra prosjekt Grenseløs (innsats mot såkalte mobile vinningskriminelle). Videre har domstolene de senere årene skjerpet straffene for kriminalitet som omfattes av såkalt mobil vinningskriminalitet¹⁰.

Andre mulige årsaker til nedgangen i vinningslovbrudd er at de kriminelle nå begår lovbrudd på den digitale arena. Dette er lovbrudd som ofte tilordnes andre kriminalitetstyper enn vinningslovbrudd. For eksempel vil bestilling av varer i en annens navn kunne bli ansett som bedrageri, og dermed bli tilordnet økonomilovbrudd. Videre følger det av Politiets innbyggerundersøkelse 2017¹¹ og Næringslivets sikkerhetsråds (NSR) Kriminalitets- og sikkerhetsundersøkelse¹² at lovbrudd begått på den digitale arenaen i mindre grad blir anmeldt både av innbyggerne og næringslivet blant annet på grunn av manglende tillit til politiets kapasitet og/eller kompetanse.

⁹ Oslo politidistrikt (2018) "Trender i kriminaliteten 2018-2021"

¹⁰ Se eksempelvis Høyesteretts dommer Rt. 2012 s. 1458 og Rt. 2013 s. 579

¹¹ Ipsos (2017) "Politiets innbyggerundersøkelse 2017"

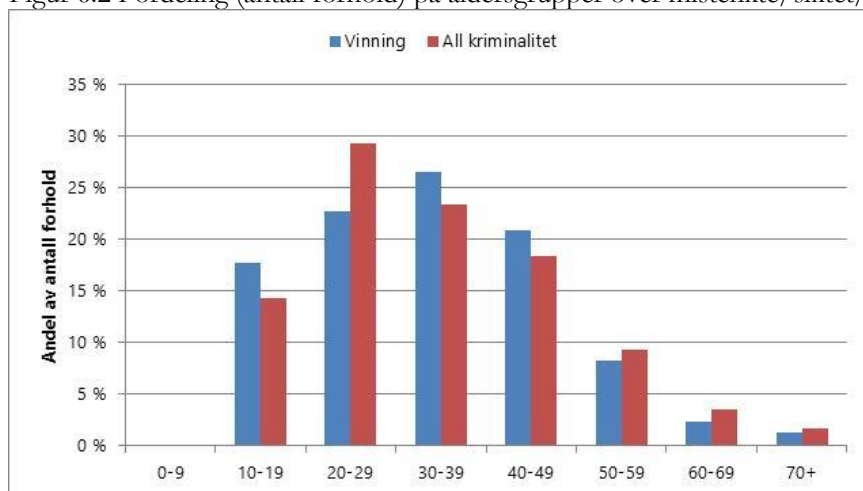
¹² NSR (2017) "Kriminalitets- og sikkerhetsundersøkelsen i Norge 2017"

Vinningslovbrudd regnes vanligvis for å være en kriminalitetstype med høy grad av anmeldelsestilbøyelighet. Dette kan delvis sees i sammenheng med forsikrings- og støtteordninger der anmeldelse er en betingelse for utbetaling av erstatning. På den andre siden antas det å være mørketall knyttet til forhold hvor den stjålne gjenstanden har lav verdi og/eller der forsikringsandelen er høy.

I følge Politiets innbyggerundersøkelsen 2017¹³ er biltyveri og tyveri fra bil de lovbruddene som oftest blir anmeldt (75 prosent av tilfellene)¹⁴. Derneft kommer anmeldelse av ran og innbrudd eller tyveri fra bolig, som blir anmeldt i henholdsvis 70 og 65 prosent av tilfellene.

Første tertial 2018 ble det påtaleavgjort 9 985 forhold innenfor vinning hvor det var en mistenkt/siktet/domfelt, hvorav 72 prosent av disse var menn. Til sammen er det registrert 6 080 unike personer (71 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 34 år. I figur 6.2 vises aldersfordelingen på personene (med oppgitt fødselsnummer) som enten er mistenkt, siktet eller domfelt i saker knyttet til vinningslovbrudd og for all øvrig kriminalitet. Mens mistenkte/siktede/domfelte for øvrig kriminalitet øker fram til aldersgruppen 20-29 år, er flest vinningsforhold registrert i aldersgruppen 30-39. Det påpekes at det for vinningslovbruddene er 1 635 forhold med en mistenkt/siktet/domfelt hvor fødselsnummer mangler (14 prosent av alle forhold).

Figur 6.2 Fordeling (antall forhold) på aldersgrupper over mistenkte/siktet/domfelt, 1. tertial 2018

Kilde: PAL STRASAK, uttrekk 3. mai 2018

Av de 19 099 personene som er fornærmet i en sak som ble anmeldt første tertial 2018 er gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet 39 år, og 59 prosent av de fornærmede er menn. Flest fornærmede (antall forhold) forekommer imidlertid i aldersgruppen 20-29 år. Ser vi på antall forhold knyttet til fornærmede er gjerningslandet i 10 prosent av forholdene oppgitt å være begått utenfor Norge. For første tertial 2018 er det hele 110 land, foruten Norge, som oppgis som gjerningsland. Av disse er flest forhold knyttet til Spania, Sverige og Storbritannia.

¹³ Ipsos (2017) "Politiets innbyggerundersøkelse 2017"

¹⁴ Ipsos (2017) "Politiets innbyggerundersøkelse 2017"

6.1.2. Grovt tyveri fra bolig

Siden første tertial 2014 har antall anmeldelser for grove tyverier fra bolig hatt en nedgang på over 50 prosent. Dette er en positiv utvikling da innbrudd i bolig oppfattes som skremmende og en krenkelse av privatlivets fred, noe som gjerne skaper stor utrygghet for de utsatte. Samtidig har oppklaringsprosent økt fra 16 prosent til 25 prosent. I første tertial 2018 ble det opprettet 565 anmeldelser, en nedgang på 22,4 prosent i forhold til samme periode i 2017.

Tabell 6.3 Grovt tyveri fra bolig, 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	1 182	1 139	1 098	728	565	-22,4 %	-52,2 %
Antall påtaleavgjorte saker	1 329	1 131	1 175	882	632	-28,3 %	-52,4 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	212	141	223	193	157	-18,7 %	-25,9 %
Oppklaringsprosent	16 %	13 %	19 %	22 %	25 %	3,0	8,9
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	140	132	128	149	161	12,1	20,2

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 6.4 Grovt tyveri fra bolig, 1. tertial 2018

		Antall	Andel av vinningslovbrudd
Antall anmeldelser 1. tertial 2018		565	2 %
Antall påtaleavgjorte saker 1. tertial 2018		632	2 %
Mistenkt/siktet/domfelt - påtaleavgjort 1. tertial 2018	Unike personer	153	3 %
	Forhold	178	2 %
Fornærmede - saker anmeldt 1. tertial 2018	Unike personer	608	3 %
	Forhold	615	3 %
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 30. april 2018		32	3 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018, PSV

Som vist i tabell 6.4 er det 153 unike personer registrert som mistenkt/siktet/domfelt i et forhold som ble påtaleavgjort første tertial 2018. Gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet er 35 år og 82 prosent er menn. Av de 608 personene som er fornærmet i en sak som ble anmeldt første tertial 2018 er gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet 46 år, og 60 prosent av de fornærmede som er oppgitt er menn. Det er som regel kun den som anmelder forholdet som blir oppført som fornærmet.

Politidistriktene har tidligere rapportert om flere årsaker til at antall anmeldelser kan variere:

- Flere politidistrikt har erfart såkalte "raid". Det vil si at en eller flere gjerningspersoner utfører flere tyverier i løpet av en begrenset tidsperiode. Gjerningspersonene kan enten være norske gjengangere med grove tyverier fra bolig som modus eller tilreisende vinningskriminelle. Generelt erfarer distriktene at gjengangeres tyverier i større grad bærer preg av lite planlegging og tilfældigheter, mens de tilreisende kan utvise mer profesjonalitet og være svært godt organiserte. Noen politidistrikt erfarer også at lokalkjente legger til rette for tyveriene.
- Flere politidistrikt har rapportert om likheter i modus, altså handlingsmåte, som kan tyde på mulige forbindelser mellom flere av de rapporterte lovbruddene. Det er sannsynlig at bedre rutiner for åstedsundersøkelser og rapporteringer reduserer antall lovbrudd innenfor denne kriminalitetstypen. Innføring av nye arbeidsmetoder

gjennom "Politiarbeid på stedet" hvor det blant annet er økt fokus på sporsikring antas å ha en positiv effekt.

- En stor andel av norske husstander har boligalarm og andre sikringstiltak¹⁵. I 2017 er det antatt at nærmere 18 prosent av norske privatboliger hadde alarm som var tilknyttet alarmstasjon¹⁶.

En kombinasjon av økningen i anskaffelsene av boligalarmer og andre sikringstiltak og politiets målrettede innsats mot grove tyverier fra bolig er med på å forklare nedgangen i antall anmeldelser.

6.1.3. Tyveri/grovt tyveri fra person på offentlig sted

Ved ikrafttredelse av Straffeloven 2005 ble det innført en rekke statistikkgrupper for registrering av både alminnelige tyverier og grove tyverier fra person på offentlig sted. Etter Straffeloven 1902 ble tyverier fra person på offentlig sted normalt sett betegnet som grove. Etter Straffeloven 2005 må tyveri på offentlig sted ha et profesjonelt preg, før det betegnes som grovt. Ved inngivelse av anmeldelse vil det kunne være noe tilfeldig om tyveri fra person på offentlig sted registreres som grovt eller ikke. Samtidig antas det at det kan være variasjon i kodepraksis både innad i et distrikt og mellom distriktene.

Tabell 6.5 Tyveri fra person på offentlig sted, 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser			8 966	7 865	7 818	-0,6 %	-
Antall påtaleavgjorte saker			8 802	7 807	7 838	0,4 %	-
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart			236	226	168	-25,7 %	-
Oppklaringsprosent			3 %	3 %	3 %	-0,8	-
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker			45	97	94	-3,1	-

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 6.6 Tyveri fra person på offentlig sted, 1. tertial 2018

	Antall	Andel av vinningslovbrudd
Antall anmeldelser 1. tertial 2018	7 818	27 %
Antall påtaleavgjorte saker 1. tertial 2018	7 838	27 %
Mistenkt/siktet/domfelt - påtaleavgjort 1. tertial 2018	Unike personer	215 4 %
	Forhold	246 2 %
Fornærmede - saker anmeldt 1. tertial 2018	Unike personer	7 518 39 %
	Forhold	7 631 39 %
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 30. april 2018	34	3 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018, PSV

Første tertial 2018 er det registrert 7 818 anmeldelser for tyverier fra person på offentlig sted, noe som er på samme nivå som for samme periode i fjor. Dette er forhold som er anmeldt i Norge, men omfatter forhold både begått innenlands og utenlands. Av alle forhold med fornærmede (både med og uten fødselsnummer) er gjerningsland i 80 prosent

¹⁵ Oslo politidistrikt (2015) "Trender i kriminaliteten 2016-2017", samt www.nhoservice.no/article.php?articleID=4870&categoryID=139

¹⁶ Ifølge SSB var det 2 376 971 privathusholdninger i 2017 (www.ssb.no) og ifølge NHO Service (www.nhoservice.no/bransjer/sikkerhet-og-beredskap/nyheter-sikkerhet/2017/sikre-deg-en-god-paske/) har 425 000 norske boliger installert boligalarm.

av tilfellene oppgitt å være Norge. De landene med flest forhold registrert etter Norge er Spania, Storbritannia og Sverige.

Tyverier fra person på offentlig sted er et typisk storbyfenomen og tyveriene skjer ofte der mange mennesker er samlet. De nasjonale tallene påvirkes sterkt av utviklingen i Oslo politidistrikt, som hadde 42 prosent av anmeldelsene med gjerningssted i Norge første tertial 2018¹⁷. I 7 av 12 politidistrikt var det en nedgang i antall anmeldelser i første tertial 2018 i forhold til 2017, mens 5 distrikt har hatt en økning.

Som vist i tabell 6.6 er det 215 unike personer registrert som mistenkt/siktet/domfelt i et forhold som ble påtaleavgjort første tertial 2018. Gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet er 31 år og 78 prosent er menn. Av de 7 518 personene som er fornærmet i en sak som ble anmeldt første tertial 2018 er gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet 36 år, og 51 prosent av de fornærmede som er oppgitt er menn.

Forhold som er med på å forklare nedgangen i antall anmeldelser fra første tertial 2017 til 2018 er blant annet mindre bruk av kontanter og reduserte muligheter for misbruk av bankkort uten at man har kode¹⁸, og nye tyverisikringstiltak.

6.1.4. Ran

Fra første tertial 2014 til 2017 gikk antall anmeldelser for ran ned hvert år, mens det fra første tertial 2017 til 2018 ikke er noen endring. I femårsperioden (første tertial) har det vært en reduksjon på 43,8 prosent, fra 441 til 248 anmeldelser. I likhet med lommetyveriene påvirkes de nasjonale tallene sterkt av utviklingen og trendene i Oslo politidistrikt.

Oppklaringsprosenten har de siste fem årene (i første tertial) ligget på mellom 33 og 40 prosent, mens gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker økte fra 122 til 174 dager fra første tertial 2014 til 2018.

Tabell 6.7 Ran, 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	441	307	268	248	248	0,0 %	-43,8 %
Antall påtaleavgjorte saker	546	320	311	279	262	-6,1 %	-52,0 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	182	93	115	94	92	-2,1 %	-49,5 %
Oppklaringsprosent	36 %	33 %	40 %	37 %	38 %	1,2	2,1
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	122	148	140	143	174	31,4	52,0

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

¹⁷ Kilde: JUS063

¹⁸ Oslo politidistrikt (2018) "Trender i kriminaliteten 2018-2021"

Tabell 6.8 Ran, 1. tertial 2018

		Antall	Andel av vinningslovbrudd
Antall anmeldelser 1. tertial 2018		248	1 %
Antall påtaleavgjorte saker 1. tertial 2018		262	1 %
Mistenkt/siktet/domfelt - påtaleavgjort 1. tertial 2018	Unike personer	228	4 %
	Forhold	263	3 %
Fornærmede - saker anmeldt 1. tertial 2018	Unike personer	256	1 %
	Forhold	260	1 %
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 30. april 2018		45	5 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018, PSV

Som vist i tabell 6.8 er det 228 unike personer registrert som mistenkt/siktet/domfelt i et forhold som ble påtaleavgjort første tertial 2018. Gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet er 23 år og 95 prosent er menn. Av de 256 personene som er fornærmet i en sak som ble anmeldt første tertial 2018 er gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet 33 år, og 81 prosent av de fornærmede som er oppgitt er menn.

Forhold som er med på å forklare nedgangen i antall anmeldelser er blant annet:

- Oslo politidistrikt, som i første tertial 2018 hadde 52 prosent av det totale antallet ransanmeldelser med gjerningssted Norge¹⁹, har hatt en målrettet innsats mot ranskriminaliteten generelt, og særlige mot de aktive unge ranerne. Oslo politidistrikt hadde like mange anmeldte ran i første tertial 2017 som i første tertial 2018 (120).
- Ifølge Oslo politidistrikt omfatter ran nå i stor grad ran av person, og antall ran av butikker, drosjer eller annet har vært lavt gjennom de siste årene²⁰.
- Mobiltelefoner, andre elektroniske forbruksartikler og statusprodukter er gjenstander som oftest er ransutbytte. Mobiltelefonselskapene utvikler imidlertid stadig bedre tekniske sikringstiltak i sine produkter, noe som bidrar til at borttatte telefoner vanskelig kan brukes og at prisen på videre omsetning har sunket betydelig.
- Organiserte ran av finansinstitusjoner har de siste årene fremstått som en marginal utfordring i Norge. Med stadig bedre sikringstiltak og mindre tilgang til kontanter i bankene kreves det mer for å gjennomføre vellykkede ran.

¹⁹ Kilde: JUS063

²⁰ Oslo politidistrikt (2018) "Trender i kriminaliteten 2018-2021"

6.2. Narkotikalovbrudd

6.2.1. Narkotika- og dopinglovbrudd generelt

Narkotikaovertrедelser reguleres av straffeloven (strl.) § 231 og § 232. Lovbestemmelsene rammer den som ulovlig tilvirker, innfører, utfører, erverver, sender eller overdrar stoff som etter regler med hjemmel i legemiddeloven § 22 er å anse som narkotika. Grove overtrедelser omfattes av strl. § 232. Bruk og besittelse av narkotika er imidlertid brudd på legemiddeloven. Samlet omtales narkotikaovertrедelsene etter straffeloven og bruk/besittelse etter legemiddeloven som narkotikalovbrudd.

Bruk og besittelse av dopingmidler omfattes av legemiddeloven § 24a, mens dopingovertrедelser og grove dopingovertrедelser omfattes av strl. § 234 og § 235. Det totale antall registrerte narkotikalovbrudd gjenspeiler i stor grad politiets og tollvesenets prioriteringer og ressurstilgang. Politiet prioriterer ikke anmeldelse av tunge rusavhengige for bruk og besittelse, noe som gjenspeiles i antall anmeldelser for bruk av narkotika. Når denne gruppen først blir anmeldt for bruk og besittelse av narkotika er det ofte hendelsesstyrt i forbindelse med andre straffbare forhold. Dette kan eksempelvis være at en rusavhengig blir pågrepet for et annet straffbart forhold, og at det under påfølgende ransaking blir funnet en mindre mengde narkotika. Dette vil kunne føre til en anmeldelse for besittelse. Politiets innsats på åpne russcener fokuserer hovedsakelig på tilstedeværelse og generell forebygging gjennom tverretatlig samarbeid.

Imidlertid vil personer som omsetter narkotika bli anmeldt av politiet etter strl. § 231/ § 232. Dette er i flere tilfeller også de samme personene som bruker narkotika.

Tabell 6.9 Hovedtall for narkotikalovbrudd, 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	17 668	15 271	13 851	12 378	11 746	-5,1 %	-33,5 %
Antall påtaleavgjorte saker	17 750	16 851	14 874	13 223	12 055	-8,8 %	-32,1 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	15 021	14 115	12 492	10 766	9 779	-9,2 %	-34,9 %
Oppklaringsprosent	86 %	84 %	85 %	83 %	82 %	-0,2	-3,2
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	103	111	97	95	92	-2,8	-10,7

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Det totale omfanget av narkotika- og dopinglovbrudd er vanskelig å beregne fordi avdekkingsgraden ansees å være lav. Tabell 6.9 gir en oversikt over antall anmeldelser og utviklingen i narkotikalovbruddene. Totalt har antallet registrerte narkotika- og dopinglovbrudd i første tertial blitt redusert med 5,1 prosent fra første tertial 2017 til 2018, og med 33,5 prosent siste femårsperiode. Årsaken til nedgangen er i hovedsak politiets prioriteringer og kapasitet.

Tabell 6.10 Hovedtall for narkotikalovbrudd, 1. tertial 2018

	Antall	Andel av totalt antall
Antall anmeldelser 1. tertial 2018	11 746	12 %
Antall påtaleavgjorte saker 1. tertial 2018	12 055	12 %
Mistenkt/siktet/domfelt - påtaleavgjort 1. tertial 2018	Unike personer	7 304
	Forhold	11 511
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 30. april 2018	866	12 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018, PSV

Som vist i tabell 6.10 er det 7 304 unike personer registrert som mistenkt/siktet/domfelt i et forhold som ble påtaleavgjort første tertial 2018. Gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet er 30 år og 84 prosent er menn.

6.2.2. Narkotikalovbrudd

Narkotikalovbrudd etter legemiddeloven (bruk/besittelse)

Tabell 6.11 Narkotikalovbrudd etter legemiddeloven, 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	8 878	7 660	7 688	6 286	6 218	-1,1 %	-30,0 %
Antall påtaleavgjorte saker	9 415	8 545	8 108	6 797	6 431	-5,4 %	-31,7 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	8 449	7 705	7 229	5 892	5 541	-6,0 %	-34,4 %
Oppklaringsprosent	91 %	91 %	90 %	88 %	87 %	-0,7	-3,8
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	82	87	72	74	71	-2,5	-11,1

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Antall anmeldelser for narkotikalovbrudd etter legemiddeloven er redusert med 1,1 prosent i forhold til første tertial 2017. Sammenlignet med første tertial 2014 har reduksjonen vært på 30 prosent. Av de 6 218 anmeldelsene er 3 383 registrert som bruk av narkotika.

Oppklaringsprosenten på denne type saker er høy, og lå i første tertial 2018 på 87 prosent. Sakstypen krever lite kapasitet i form av etterforskning og er i de fleste tilfeller å anse som oppklart ved opprettelse av anmeldelse og sakene kan vanligvis avgjøres etter erkjennelse eller konkluderende svar på rusmiddeltesting.

Foreløpig inngår 3 405 (ca. 55 prosent) av de anmeldelsene som omhandler brudd på legemiddeloven i sakskomplekser med ett eller flere andre straffesaker. Dette tallet vil sannsynligvis øke noe etter hvert som flere prøveresultater fra rusmiddeltesting i forbindelse med trafikkløvbrytning i første tertial blir klare da en stor andel av narkotikalovbruddene etter legemiddeloven knytter seg til kjøring i narkotikapåvirket tilstand.

I mange tilfeller hvor en bilfører blir siktet etter vegtrafikkloven § 22 første ledd og blodprøveresultatene viser inntak av narkotika, vil det også bli opprettet en anmeldelse for bruk og besittelse etter legemiddeloven. Eksempelvis rekvirerte politiet i 2017 rusmiddelanalyse i 6 439 saker som omhandlet kjøring i ruspåvirket tilstand. I 90 prosent av sakene ble det påvist minst et psykoaktivt stoff²¹. Et stort antall av slike saker danner altså grunnlag for anmeldelse for brudd på legemiddeloven. Tallene for 2018 er ikke klare for Oslo universitetssykehus HF offentliggjør sin nasjonale statistikk for 2018.

²¹ Rusmiddelstatistikk – Funn i blodprøver hos bilførere mistenkt for ruspåvirket kjøring 2017, Oslo Universitetssykehus mars 2017

Tabell 6.12 Narkotikalovbrudd etter legemiddeloven, 1. tertial 2018

		Antall	Andel av narkotikalovbrudd
Antall anmeldelser 1. tertial 2018		6 218	53 %
Antall påtaleavgjorte saker 1. tertial 2018		6 431	53 %
Mistenkt/siktet/domfelt - påtaleavgjort 1. tertial 2018	Unike personer	4 825	66 %
	Forhold	6 173	54 %
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 30. april 2018		208	24 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018, PSV

I første tertial 2018 har narkotikalovbrudd etter legemiddeloven utgjort 53 prosent av alle narkotikalovbruddene. 4 825 unike personer har i første tertial 2018 blitt registrert som mistenkt/siktet/domfelt i påtaleavgjorte saker eller i sakskomplekser hvor narkotikalovbrudd etter legemiddeloven inngår. I 548 forhold i saker *anmeldt* i første tertial 2018 var mistenkte/siktede under 18 år, og i 56 av disse forholdene var mistenkte under kriminell lavalder (under 15 år gammel). Den største andelen av U18 sakene²² som omhandler narkotikalovbrudd etter legemiddeloven blir avgjort med alternative reaksjoner, som eksempelvis påtaleunntatelse med ulike vilkår eller bruk av ungdomsoppfølging gjennom konfliktråd. Den største gruppen som ble anmeldt i første tertial 2018 for narkotikalovbrudd etter legemiddeloven er for øvrig unge mellom 18 og 23 år. I første tertial 2018 inngikk denne gruppen som mistenkt/siktet/domfelt i 2 114 saker.

En stor andel av narkotikalovbruddene etter legemiddeloven blir avgjort med forelegg, mens alternative reaksjoner i hovedsak brukes i U18 sakene. Imidlertid finnes det samarbeid mellom politi og kommune enkelte steder i landet som muliggjør bruk av alternative reaksjoner også for grupper over 18 år. Eksempelvis kan personer opp til 25 år, som blir anmeldt for bruk og besittelse og som bor i Bergen kommune, tilbys påtaleunntatelse med vilkår om individuelt tilpasset sosialfaglig oppfølging i 6 måneder.

Fra og med 2016 er Narkotikaprogram med domstolskontroll innført i hele landet. Dette er straffegjennomføring i frihet som alternativ til ubetinget fengselsstraff for rusavhengige som dømmes for kriminalitet knyttet til rusavhengigheten. Dette kan være kriminalitet begått i ruspåvirkning eller for å finansiere narkotikabruk.

Det har tidligere oppstått noe uklarhet rundt statistikk som viser avsatte ubetingede dommer for narkotikalovbrudd etter legemiddeloven. Dommene gjelder med all sannsynlighet annen kriminalitet, eksempelvis vold, kjøring i narkotikapåvirket tilstand og vinningsforbrytelser, men hvor narkotikalovbrudd etter legemiddeloven inngår i sakskomplekset. Av rent tekniske grunner er narkotikalovbruddet etter legemiddeloven blitt stående som hovedsak, slik at det i statistikk fremgår at vedkommende er dømt til ubetinget fengsel for brudd på legemiddeloven. I realiteten handler altså disse sakene om flere straffbare forhold, som i sum utløser en ubetinget dom.

Som vist i tabell 6.12 er 4 825 unike personer registrert som mistenkt/siktet/domfelt i et forhold som ble påtaleavgjort første tertial 2018. Gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet er 29 år og 85 prosent er menn.

²² Saker der mistenkte var under 18 år på gjerningstidspunktet.

Narkotikalovbrudd etter straffeloven (narkotikaovertridelser)

Tabell 6.13 Narkotikalovbrudd etter straffeloven (narkotikaovertridelser), 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	7 807	6 690	5 235	5 158	4 768	-7,6 %	-38,9 %
Antall påtaleavgjorte saker	7 532	7 259	5 794	5 378	4 774	-11,2 %	-36,6 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	5 999	5 587	4 494	4 038	3 557	-11,9 %	-40,7 %
Oppklaringsprosent	81 %	78 %	78 %	76 %	76 %	0,1	-4,3
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	123	134	119	108	112	4,3	-10,1

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

I første tertial 2018 ble det registrert 4 768 anmeldelser for narkotikaovertridelse jf. strl. § 231. Av disse inngikk 2 354 saker, altså 49,4 prosent, i komplekser med en eller flere andre straffesaker. Det har vært en svak nedgang i antallet anmeldelser med 7,6 prosent sammenlignet med første tertial 2017. Sammenlignet med første tertial 2014 har imidlertid nedgangen i antall anmeldelser vært på hele 38,9 prosent.

Tabell 6.14 Narkotikalovbrudd etter straffeloven (grove narkotikaovertridelser), 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	460	372	377	349	299	-14,3 %	-35,0 %
Antall påtaleavgjorte saker	416	434	480	405	315	-22,2 %	-24,3 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	307	342	376	323	252	-22,0 %	-17,9 %
Oppklaringsprosent	77 %	82 %	79 %	83 %	83 %	-0,6	5,7
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	264	236	268	220	203	-17,3	-61,6

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Antallet grove narkotikaovertridelser er blitt redusert med 14,3 prosent fra første tertial 2017 til første tertial 2018. Oppklaringsprosenten i de grove narkotikaovertridelsene er høy, med 83 prosent i 2018.

Det er 3 542 unike personer knyttet til narkotikalovbrudd etter straffeloven (inkludert grove narkotikaovertridelser) som er mistenkt/siktet/domfelt i et forhold som ble påtaleavgjort første tertial 2018. Gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet er 31 år og 85 prosent er menn.

6.2.3. Dopinglovbrudd

Tabell 6.15 Dopinglovbrudd etter legemiddeloven, 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser		172	238	248	207	-16,5 %	-
Antall påtaleavgjorte saker		167	184	285	243	-14,7 %	-
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart		146	153	236	199	-15,7 %	-
Oppklaringsprosent		87 %	85 %	85 %	82 %	-2,7	-
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker		85	106	128	118	-9,5	-

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Politiet har i første tertial 2018 registrert 207 anmeldelser for dopinglovbrudd etter legemiddeloven. Dette er en reduksjon fra første tertial 2017 på 16,5 prosent. Bruk og besittelse av dopingmidler ble først kriminalisert ved lovendring i 2013.

Tabell 6.16 Dopinglovbrudd etter straffeloven, 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	514	369	305	333	254	-23,7 %	-50,6 %
Antall påtaleavgjorte saker	377	436	294	355	290	-18,3 %	-23,1 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	260	325	230	274	228	-16,8 %	-12,3 %
Oppklaringsprosent	69 %	75 %	79 %	78 %	80 %	1,9	10,7
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	99	165	160	162	123	-39,2	23,7

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Også når det gjelder dopingovertrедelser etter straffeloven er det en stor nedgang fra første tertial 2017 til første tertial 2018 med 23,7 prosent. Sammenlignet med 2014 har nedgangen vært på hele 50,6 prosent i perioden. Nedgangen skyldes politiets kapasitet og prioritering.

For dopinglovbrudd (både legemiddeloven og straffeloven) er det 373 unike personer registrert som mistenkt/siktet/domfelt i et forhold som ble påtaleavgjort første tertial 2018. Gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet er 31 år og 91 prosent er menn.

6.3. Voldslovbrudd

Straffeloven 2005 har i stor grad videreført voldsstraffebudene fra Straffeloven 1902, men det er store endringer i terminologi og systematikk. Det som tidligere ble omtalt som legemsfornærmelse omtales nå som kroppskrenkelse, og legemsbeskadigelse omtales som kroppsskade, uten at det er tilsiktet realitetsendringer.

Voldslovbruddene inneholder flere lovbruddskategorier hvor anmeldelsestilbøyeligheten vil være varierende. Eksempelvis er mishandling i nære relasjoner et område hvor det er grunn til å tro at mørketallene kan være høye.

6.3.1. Voldslovbrudd generelt

Første tertial 2018 ble det anmeldt 10 420 voldslovbrudd, en nedgang på 1,4 prosent (153 anmeldelser) fra samme periode i 2017. Fra 2014 til 2018 var det en økning per første tertial på 20,6 prosent, en økning på 1 781 anmeldelser. Også antall påtaleavgjorte saker viser en liten økning fra første tertial 2017 til første tertial 2018 og det ble påtaleavgjort omtrent like mange saker som det kom inn. Som vist i figur 6.3 er det imidlertid store forskjeller mellom ulike typer voldskategorier, noe som ses nærmere på senere i delkapitlet.

Tabell 6.17 Hovedtall for voldslovbrudd, 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	8 639	8 836	10 277	10 573	10 420	-1,4 %	20,6 %
Antall påtaleavgjorte saker	9 471	9 271	10 592	10 333	10 399	0,6 %	9,8 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	5 159	5 122	5 769	5 559	5 835	5,0 %	13,1 %
Oppklaringsprosent	56 %	57 %	57 %	56 %	59 %	2,4	2,4
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	125	120	110	115	125	9,6	0,5

Kilde: JUS065, JUS309

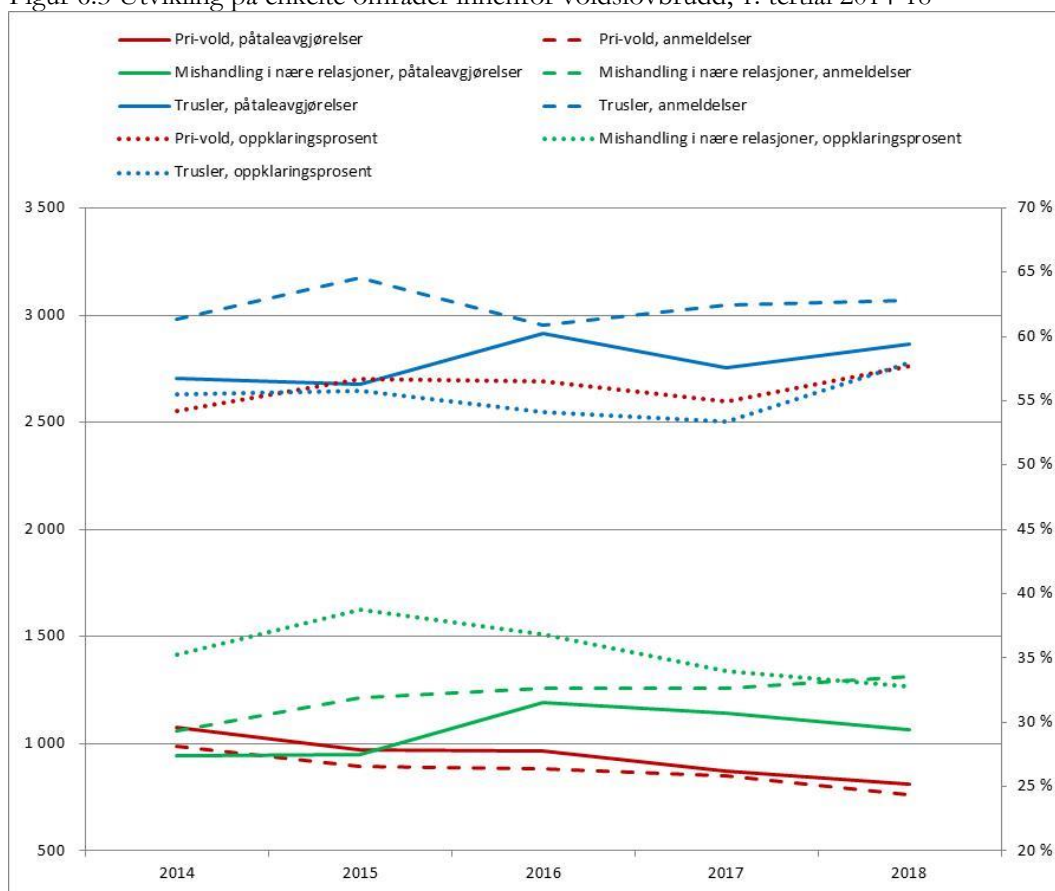
*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 6.18 Hovedtall for voldslovbrudd, 1. tertial 2018

	Antall	Andel av totalt antall
Antall anmeldelser 1. tertial 2018	10 420	11 %
Antall påtaleavgjorte saker 1. tertial 2018	10 399	10 %
Mistenkt/siktet/domfelt - påtaleavgjort 1. tertial 2018	Unike personer	7 787
	Forhold	10 556
Fornærmede - saker anmeldt 1. tertial 2018	Unike personer	8 659
	Forhold	9 271
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 30. april 2018	1 130	15 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018, PSV

Figur 6.3 Utvikling på enkelte områder innenfor voldslovbrudd, 1. tertial 2014-18

Kilde: JUS065, JUS309

Det er flere kategorier innenfor voldslovbrudd hvor antall anmeldelser er redusert fra første tertial 2017 til 2018, herunder voldssakene med særskilt frist og grupper med særskilt vern. Samtidig ser man en økning i antall anmeldelser for mishandling i nære relasjoner og trusler.

Politiets saksbehandlingstid for oppklarte saker innenfor voldslovbrudd var både per første tertial 2014 og første tertial 2018 på 125 dager. De siste fem årene har den ligget mellom 110 og 125 dager. Oppklaringsprosenten har økt 2,4 prosentpoeng per første tertial fra 2014 til 2018.

Mishandling i nære relasjoner har hatt en økning i antallet anmeldelser per første tertial fra 2014 til 2018 på 23,9 prosent. Til tross for økt antall anmeldelser har politiets saksbehandlingstid for oppklarte saker hatt en nedgang på 4,5 dager per første tertial i den samme perioden.

Som vist i tabell 6.18 er det 7 787 unike personer registrert som mistenkt/siktet/domfelt i et forhold som ble påtaleavgjort første tertial 2018. Gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet er 34 år og 82 prosent er menn. Av de 8 659 personene som er fornærmet i en sak som ble anmeldt første tertial 2018 er gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet 29 år, og 56 prosent av de fornærmede er menn.

6.3.2. Drap

Det er registrert 8 drapsaker (forsettlig og overlagt drap) med 8 ofre og 9 gjerningspersoner i Norge per første tertial 2018. I første tertial 2017 ble det registrert 10 drapssaker med 10 ofre og 11 gjerningspersoner. Tallene er hentet fra den nasjonale drapsstatistikken utarbeidet av Kripos.

6.3.3. Prioriterte voldssaker

På bakgrunn av politiske føringer besluttet riksadvokaten i 2001²³ at politiet skal prioritere noen utvalgte voldssaker og at sakene skal etterforskes innen 90 dager²⁴. Dette er kroppskrenkelse og kroppsskade etter ny straffelov og legemsfornærmelse og legemsbeskadigelse etter gammel straffelov. Nøyaktig hvilke statistikkgrupper som er inkludert er gitt i vedlegg. Antallet anmeldelser har per første tertial 2018 hatt en nedgang fra første tertial 2014 på 23,0 prosent. Fra 2017 til 2018 var det per første tertial en nedgang på 10,4 prosent.

Tabell 6.19 Prioriterte voldssaker, 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	987	897	881	848	760	-10,4 %	-23,0 %
Antall påtaleavgjorte saker	1 076	974	964	870	812	-6,7 %	-24,5 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	571	542	533	469	461	-1,7 %	-19,3 %
Oppklaringsprosent	54 %	57 %	57 %	55 %	58 %	2,7	3,5
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	91	93	96	109	135	25,8	43,9

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 6.20 Prioriterte voldssaker, 1. tertial 2018

	Antall	Andel av volds- lovbrudd
Antall anmeldelser 1. tertial 2018	760	7 %
Antall påtaleavgjorte saker 1. tertial 2018	812	8 %
Mistenkt/siktet/domfelt - påtaleavgjort 1. tertial 2018	Unike personer	868
	Forhold	945
Fornærmede - saker anmeldt 1. tertial 2018	Unike personer	753
	Forhold	762
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 30. april 2018	25	2 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018, PSV

Fra 2014 til 2018 har saksbehandlingstiden for oppklarte saker per første tertial hatt en jevn økning, fra 91 dager i 2014 til 135 dager i 2018. Årsaken til økningen kan være at politidistriktene har måttet omdisponere ressurser for å håndtere blant annet alvorlige seksuallovbrudd. Oppklaringsprosenten har i den samme perioden per første tertial vært relativt stabilt, og variert mellom 54 og 58 prosent.

Som vist under kapittel 3.3.2 har andelen forhold innenfor frist gått ned fra 63 prosent til 46 prosent.

²³ Fristen ble innført gjennom riksadvokatens mål- og prioriteringsrundskriv nr. 1 2001.

²⁴ Fristen gjelder per forhold. I dette delkapitlet ser vi på antall saker. For omtale av frist og utvikling av andel innenfor frist se kapittel 3.3.2.

Som vist i tabell 6.20 er det 868 unike personer registrert som mistenkt/siktet/domfelt i et forhold som ble påtaleavgjort første tertial 2018. Gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet er 29 år og 90 prosent er menn. Av de 753 personene som er fornærmet i en sak som ble anmeldt første tertial 2018 er gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet 32 år, og 80 prosent av de fornærmede er menn.

6.3.4. Mishandling i nære relasjoner

Mishandling i nære relasjoner omfatter mishandling med og uten kroppskrenkelse. Antallet anmeldelser per første tertial for mishandling i nære relasjoner har vært jevnt stigende fra 2014 til 2018, og har økt med 23,9 prosent i femårsperioden. Den største økningen var fra 2014 til 2015, da antallet anmeldelser økte med 14,9 prosent.

Tabell 6.21 Mishandling i nære relasjoner, 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	1 059	1 217	1 261	1 256	1 312	4,5 %	23,9 %
Antall påtaleavgjorte saker	945	951	1 191	1 143	1 064	-6,9 %	12,6 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	321	355	415	367	327	-10,9 %	1,9 %
Oppklaringsprosent	35 %	39 %	37 %	34 %	33 %	-1,2	-2,5
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	227	205	199	211	223	11,3	-4,5

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 6.22 Mishandling i nære relasjoner, 1. tertial 2018

	Antall	Andel av volds-lovbrudd
Antall anmeldelser 1. tertial 2018	1 312	13 %
Antall påtaleavgjorte saker 1. tertial 2018	1 064	10 %
Mistenkt/siktet/domfelt - påtaleavgjort 1. tertial 2018	Unike personer	1 041
	Forhold	1 238
Fornærmede - saker anmeldt 1. tertial 2018	Unike personer	1 729
	Forhold	1 811
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 30. april 2018	357	32 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018, PSV

78,9 prosent av anmeldelsene innen lovbruddsgruppen mishandling i nære relasjoner var per første tertial 2018 mishandling med kroppskrenkelse.

Forhold som kan forklare endringene i antall anmeldelser er blant annet:

- En stor del av økningen per første tertial fra 2014 til 2018 antas å være avdekking av mørketall som følge av økt oppmerksomhet mot lovbruddene, og er en ønsket utvikling.
- Informasjonskampanjen "Hvor lite skal du finne deg i" (Kripes) har som målsetting å gi økt kunnskap om vold i nære relasjoner og hva politiet kan bistå med, samt trygge flere voldsutsatte til å søke hjelp og komme ut av den voldelige situasjonen²⁵. NKVTS har laget nettportalen dinutvei.no, som er en nasjonal veiviser til hjelpetilbud, informasjon og kunnskap om vold i nære relasjoner, voldtekt og andre seksuelle overgrep²⁶.

²⁵ <http://www.hvorlite.no/>

²⁶ <https://dinutvei.no/om-portalen>

- Politiets fokus på familievoldsanalyse, og bruk av verktøy i dette arbeidet, kan ha bidratt til at trussel- og voldsutsatte føler seg tryggere på at de blir ivaretatt, noe som kan stimulere til at flere anmelder.
- Den nære relasjonen mellom fornærmede og voldsutøver kan føre til at fornærmede ikke ønsker å anmelde straffbare forhold.

Som vist i tabell 6.22 er det 1 041 unike personer registrert som mistenkt/siktet/domfelt i et forhold som ble påtaleavgjort første tertial 2018. Gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet er 38 år og 72 prosent er menn. Av de 1 729 personene som er fornærmet i en sak som ble anmeldt første tertial 2018 er gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet 18 år, og 35 prosent av de fornærmede er menn

Det påpekes at Høyesterett²⁷ har slått fast at barn *kan* være fornærmet ved å være vitne til mishandling av mor, og at dette kan være med å forklare at gjennomsnittsalderen på fornærmet er så lav som den er.

6.3.5. Trusler

Lovbruddskategorien trusler omfatter en rekke ulike straffbare forhold, blant annet trusler mot polititjenestemenn/-kvinner og andre særskilt utsatte yrkesgrupper, samt trusler med våpen og farlige redskaper. Trusler, forulemping og hindring av offentlige tjenestemenn og andre særskilte yrkesgrupper er nå tilordnet voldslovbruddene, mens de før innføringen av ny straffelov var tilordnet kriminalitetstypen Annen. I omtalen nedenfor er også tall for trusler fra kriminalitetstypen Annen *inkludert* i tallmaterialet.

Tabell 6.23 Trusler, 1. tertial 2014-18**

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	2 981	3 175	2 954	3 048	3 068	0,7 %	2,9 %
Antall påtaleavgjorte saker	2 706	2 680	2 913	2 756	2 863	3,9 %	5,8 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	1 431	1 415	1 479	1 359	1 536	13,0 %	7,3 %
Oppklaringsprosent	55 %	56 %	54 %	53 %	58 %	4,6	2,5
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	118	117	114	118	129	10,3	11,2

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

** Tallene inkluderer også trusler som i gammel straffelov var inkludert i kriminalitetstypen Annen.

Tabell 6.24 Trusler, 1. tertial 2018*

	Antall
Antall anmeldelser 1. tertial 2018	3 068
Antall påtaleavgjorte saker 1. tertial 2018	2 863
Mistenkt/siktet/domfelt - påtaleavgjort 1. tertial 2018	Unike personer 2 074 Forhold 2 678
Fornærmede - saker anmeldt 1. tertial 2018	Unike personer 2 443 Forhold 2 549
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 30. april 2018	301

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018, PSV

* Tallene inkluderer også trusler som i gammel straffelov var inkludert i kriminalitetstypen Annen.

²⁷ Rettstidene 2010 s. 942

Trusler med skytevåpen og kniv eller andre liknende redskaper, grove inkludert, utgjorde 15 prosent av alle anmeldte trusler per første tertial 2018.

Som vist i tabell 6.24 er det 2 074 unike personer registrert som mistenkt/siktet/domfelt i et forhold som ble påtaleavgjort første tertial 2018. Gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet er 35 år og 87 prosent er menn. Av de 2 443 personene som er fornærmet i en sak som ble anmeldt første tertial 2018 er gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet 36 år, og 58 prosent av de fornærmede er menn.

I forbindelse med innføring av den nye straffeloven er det opprettet nye koder under trusler og det er nå særskilte koder for særlig utsatte yrkesgrupper, herunder helsepersonell, transportarbeider, og personer som har ansvar for opplæring i grunnskole eller videregående skole. I første tertial 2018 var det registrert 242 anmeldelser vedrørende trusler mot politi, 76 trusler mot helsepersonell, 187 trusler mot annen offentlig tjenestemann, 8 trusler mot transportarbeider og 3 trusler mot personer som har ansvar for opplæring i grunnskole eller videregående skole. Det påpekes at enkelte trusler som var rettet mot ovennevnte yrkesgrupper kan ha blitt registrert med en annen statistikk-kode. Tallene i dette avsnittet er også med i kategorien under; Grupper med særskilt vern.

6.3.6. Grupper med særskilt vern

Enkelte grupper har et særskilt vern mot vold og trusler, jf. straffeloven §§ 155 og 286. I tillegg er det straffbart å hindre eller forulempe en offentlig tjenestemann i forbindelse med vedkommendes tjenesteutførelse, jf. straffeloven § 156. Straffeloven §§ 155 og 156 verner personer som utøver offentlig myndighet på vegne av stat eller kommune, eller som har slik kompetanse i kraft av sin stilling som eksempelvis saksbehandlere i statlig og kommunal sektor, politi, ansatte i fengselsvesenet, dommere og oppsynspersonell. Helsepersonell, transportarbeidere og lærere er gitt et særskilt vern mot vold utøvet for å påvirke deres yrkesutøvelse i straffeloven § 286.

Hvilke statistikkgrupper som inngår i denne kategorien er angitt i vedlegg. Siden disse statistikkgruppene innbefatter både grupper fra kriminalitetstype vold og kriminalitetstype annen er ikke andel av kriminalitetstype oppgitt i tabell 6.26.

Tabell 6.25 Grupper med særskilt vern, 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	1 525	1 480	1 855	1 871	1 809	-3,3 %	18,6 %
Antall påtaleavgjorte saker	1 727	1 587	1 841	1 844	1 862	1,0 %	7,8 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	1 596	1 472	1 652	1 614	1 653	2,4 %	3,6 %
Oppklaringsprosent	93 %	93 %	91 %	89 %	90 %	0,6	-3,1
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	87	90	89	91	109	17,9	21,7

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 6.26 Grupper med særskilt vern, 1. tertial 2018

		Antall
Antall anmeldelser 1. tertial 2018		1 809
Antall påtaleavgjorte saker 1. tertial 2018		1 862
Mistenkt/siktet/domfelt - påtaleavgjort 1. tertial 2018	Unike personer	1 221
	Forhold	1 761
Fornærmede - saker anmeldt 1. tertial 2018	Unike personer	360
	Forhold	397
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 30. april 2018		146

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018, PSV

Som vist i tabell 6.25 har det fra første tertial 2017 til samme periode i 2018 vært en nedgang på 3,3 prosent i antall anmeldelser, mens det siden første tertial 2014 har vært en økning på 18,6 prosent. Oppklaringsprosenten er høy og har variert mellom 89 og 93 prosent.

Som vist i tabell 6.26 er det 1 221 unike personer registrert som mistenkt/siktet/domfelt i et forhold som ble påtaleavgjort første tertial 2018. Gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet er 32 år og 84 prosent er menn. Av de 360 personene som er fornærmet i en sak som ble anmeldt første tertial 2018 er gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet 39 år, og 58 prosent av de fornærmede er menn.

6.3.7. Menneskehandel

Menneskehandel er grenseoverskridende, organisert kriminalitet og et alvorlig brudd på grunnleggende menneskerettigheter. Sårbare mennesker blir utnyttet av organiserte kriminelle til prostitusjon, tvangsarbeid, tigging, m.v.

Per første tertial har det i perioden 2014 til 2018 vært en nedgang i antall anmeldelser av menneskehandel på 26,3 prosent og per første tertial 2017 til 2018 var det en nedgang i antall anmeldelser på 6,7 prosent (fra 15 til 14 anmeldelser). Det lave antallet anmeldelser gjør at en enkelt sak kan gjøre store prosentvise utslag.

Tabell 6.27 Menneskehandel, 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	19	15	12	15	14	-6,7 %	-26,3 %
Antall påtaleavgjorte saker	25	18	26	18	12	-33,3 %	-52,0 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	13	4	5	1	4	300,0 %	-69,2 %
Oppklaringsprosent	62 %	24 %	21 %	6 %	36 %	30,1	-25,5
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	464	283	253	2	476	473,5	11,8

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 6.28 Menneskehandel, 1. tertial 2018

		Antall	Andel av volds- lovbrudd
Antall anmeldelser 1. tertial 2018		14	0 %
Antall påtaleavgjorte saker 1. tertial 2018		12	0 %
Mistenkt/siktet/domfelt - påtaleavgjort 1. tertial 2018	Unike personer	10	0 %
	Forhold	10	0 %
Fornærmede - saker anmeldt 1. tertial 2018*	Unike personer	2	0 %
	Forhold	2	0 %
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 30. april 2018		12	1 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018, PSV

* 4 mistenkte/siktede/domfelte og 9 fornærmede hvor det ikke er oppgitt fødselsnummer.

Majoriteten av anmeldelsene dreier seg om utnyttelse til prostitusjon eller andre seksuelle formål.

Politiet har fått mer kunnskap om menneskehandel og større erkjennelse av at menneskehandel også finner sted i Norge, men antall anmeldelser er av ulike årsaker fortsatt lavt. Svært mange av ofrene for menneskehandel tør ikke, kan ikke eller ønsker ikke å anmelde utnyttelsen. En grunn til det lave antallet anmeldelser kan også være at saker om menneskehandel ved prostitusjon eller seksuell ytelse bevismessig kan henføres under andre straffebestemmelser (formidling av prostitusjon) på grunn av utfordringen med å avdekke utnyttelsesaspektet.

Anmeldelsestallene for menneskehandel speiler i stor grad politiets innsats på området. 5 av 12 politidistrikter hadde per 1. januar 2018 egen menneskehandelgruppe. De resterende 7 politidistrikter vil etablere en særskilt gruppe i løpet av 2018. Politiets nasjonale kompetansegruppe mot menneskehandel skal bidra til økt fenomenforståelse og kunnskap om menneskehandel i norsk politi. Hovedfokuset til kompetansegruppen i 2018 vil være opplæring av medarbeidere i de nye menneskehandelgruppene. Det er planlagt et samarbeid mellom A-krimsentrene og menneskehandelgruppene, og dette vil forhåpentligvis også bidra til økte anmeldelsestall.

6.4. Seksuallovbrudd

I Straffeloven 2005 betegnes både seksuell omgang og kvalifisert seksuell handling med barn under 14 år som voldtekt, jf. straffeloven § 299 bokstav c. Dette er gjort for å styrke barns vern mot overgrep og for å signalisere alvoret i seksuelle overgrep mot barn. Dette innebærer også en understrekning av at barn under den seksuelle lavalder ikke kan samtykke i seksuell omgang.

Seksuallovbrudd kan både bestå av fysiske overgrep og overgrep som ikke involverer fysisk kontakt mellom offer og gjerningsmann.

6.4.1. Seksuallovbrudd generelt

Antall anmeldelser per første tertial 2018 for seksuallovbrudd totalt har økt med 21,3 prosent fra 2017 til 2018, fra 2 655 til 3 220 anmeldelser. Per første tertial 2014 til 2018 økte antallet anmeldelser med 102,8 prosent.

Tabell 6.29 Hovedtall for seksuallovbrudd, 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	1 588	1 783	2 273	2 655	3 220	21,3 %	102,8 %
Antall påtaleavgjorte saker	1 611	1 505	1 970	2 456	2 658	8,2 %	65,0 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	873	865	1 185	1 444	1 605	11,1 %	83,8 %
Oppklaringsprosent	57 %	61 %	63 %	62 %	64 %	1,8	6,9
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	144	167	151	171	181	10,5	36,9

Kilde: JUS065, JUS309

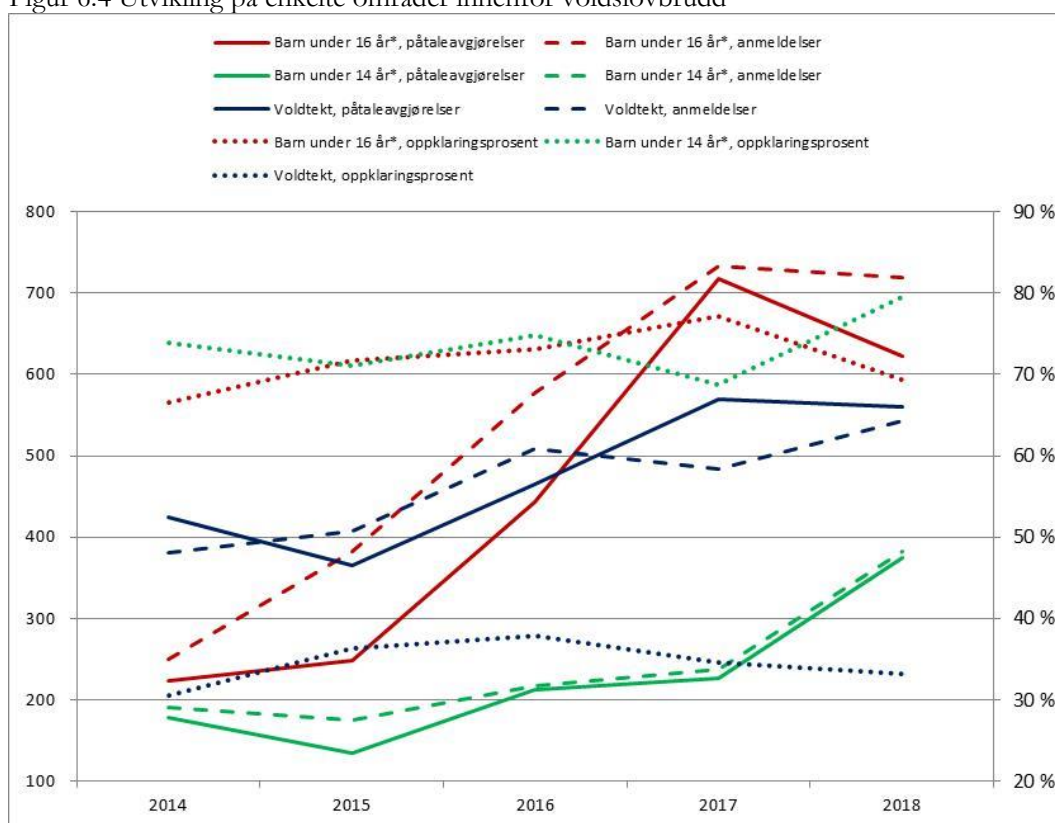
*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 6.30 Hovedtall for seksuallovbrudd, 1. tertial 2018

	Antall	Andel av totalt antall
Antall anmeldelser 1. tertial 2018	3 220	3 %
Antall påtaleavgjorte saker 1. tertial 2018	2 658	3 %
Mistenkt/siktet/domfelt - påtaleavgjort 1. tertial 2018	Unike personer	1 539
	Forhold	2 467
Fornærmede - saker anmeldt 1. tertial 2018	Unike personer	2 000
	Forhold	2 272
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 30. april 2018	1 088	14 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018, PSV

Figur 6.4 Utvikling på enkelte områder innenfor voldslovbrudd

Kilde: JUS065, JUS309

* Med "Barn under 16 år" menes kategorien Seksuell omgang med barn 14-16 år, seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år. Med "Barn under 14 år" menes Seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år

Det er lovbruddskategorien seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år som har hatt den største økningen i anmeldelser, 60,5 prosent fra første tertial 2017 til 2018.

Politets saksbehandlingstid for oppklarte saker innenfor seksuallovbrudd per første tertial fra 2017 til 2018 økte med 10 dager, fra 171 til 181 dager. Saksbehandlingstiden for oppklarte saker per første tertial fra 2014 til 2018 økte med 37 dager.

Antall oppklarte saker for seksuallovbrudd økte med 83,8 prosent fra første tertial 2014 til 2018. Den største økningen er innenfor kategorien Seksuell omgang med barn 14-16 år, seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år og kategorien Seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år, der antall oppklarte saker økte med henholdsvis 197,9 og 125,2 prosent. Årsaken er trolig de nettrelaterte sakene der politidistriktene gjennom sin etterforskning har identifisert et stort antall fornærmede og dermed oppklarer mange saker.

Forhold som er med på å forklare endringene i antall anmeldelser er blant annet:

- Økt avdekking av mørketall, men også en reel økning.
- Den reelle økningen tilskrives i hovedsak at gjerningsmenn når mange ofre gjennom internett, noe som gir seg utslag i at det ofte er mange fornærmede i hver sak. Mange gjerningsmenn utnytter den opplevde anonymiteten som internett gir, de kjenner arenaene der de fornærmede ferdes og kommunikasjonsformen. Gjerningsmennene flytter også grenser som de ikke ville gjort i den analoge verden.

De fornærmede ser ikke konsekvensene av sin adferd på internett og lar seg utnytte gjennom dette²⁸.

- Fokuset på seksuelle overgrep mot barn har økt de senere år, noe som kan ha bidratt til at flere forhold anmeldes. Politiet har etterforsket flere store saker som har fått fokus i media og fornærmede kan se at det nytter å anmelde.
- I nettrelaterte saker har politiet gjennom sine etterforskinger identifisert mange fornærmede i det som ofte i utgangspunktet var en sak med en eller få fornærmede. Oslo politidistrikt omtaler dette i sin rapport *Trender i kriminalitet 2018- 2021*²⁹ slik: "Siden hver av de seksualiserte kommunikasjonsrelasjonene i en sak kan bli en egen straffesak, kan etterforskning av ett overgrep fort generere et stort antall straffesaker både i eget politidistrikt og andre".
- Kampanjer som "Ikke alle hemmeligheter skal holdes", som Kripos har gjennomført og som ble relansert i desember 2017, når mange gjennom publisering på sosiale medier og flere har i etterkant tatt kontakt og fortalt om overgrep de har vært utsatt for. Den verdensomspennende #MeToo kampanjen i sosiale medier som startet høsten 2017 retter stor oppmerksomhet mot uønsket seksuell oppmerksomhet og har bidratt til at flere har fortalt om overgrep de har vært utsatt for. Trolig har dette også ført til flere anmeldte forhold.
- Flere aktører som skole, helsemyndigheter, barnevern og politi har blitt bedre til å avdekke forhold. Sterkere fokus på og kunnskap om avvergeplikten kan også ha betydning.
- Det er fortsatt høye mørketall innenfor seksuallovbrudd. Mange av ofrene anmelder ikke straffbare forhold fordi de føler skam og skyld eller fordi de ikke vet at de over internett har kommunisert med en annen enn den de trodde.

6.4.2. Seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år

Seksuell omgang med barn mv. under 14 år betegnes etter straffeloven(2005) § 299 som voldtekt. Bestemmelsen setter ikke noe krav om at handlingene er oppnådd ved vold eller truende adferd m.v. Ved siden av seksuell omgang omfattes også det å få et barn til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv eller å foreta kvalifiserte seksuelle handlinger med barn under 14 år. Handlinger som typisk vil falle inn under sistnevnte alternativ er berøring av nakne kjønnsorganer.

Det bemerkes at barn under 14 år også er representert i lovbruddskategorien omtalt under kapittel 6.4.3 Seksuell omgang med barn 14-16 år, seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år. En oversikt over hvilke statistikkgrupper som er inkludert i de ulike kategoriene er gitt i vedlegg.

²⁸ Kripos (2016) "Seksuelle overgrep mot barn under 14 år"

²⁹ Oslo politidistrikt (2018) "Trender i kriminaliteten 2018-2021"

Tabell 6.31 Seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år, 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	190	175	217	238	382	60,5 %	101,1 %
Antall påtaleavgjorte saker	178	134	213	226	375	65,9 %	110,7 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	127	91	151	147	286	94,6 %	125,2 %
Oppklaringsprosent	74 %	71 %	75 %	69 %	79 %	10,8	5,6
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	167	203	184	192	154	-38,2	-12,9

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 6.32 Seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år, 1. tertial 2018

	Antall	Andel av seksual- lovbrudd
Antall anmeldelser 1. tertial 2018	382	12 %
Antall påtaleavgjorte saker 1. tertial 2018	375	14 %
Mistenkt/siktet/domfelt - påtaleavgjort 1. tertial 2018	Unike personer	196
	Forhold	356
Fornærmede - saker anmeldt 1. tertial 2018	Unike personer	225
	Forhold	231
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 30. april 2018	111	10 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018, PSV

Som omtalt ovenfor er det denne lovbruddskategorien som har hatt den største økningen i antall anmeldelser innenfor kriminalitetstypen seksuallovbrudd. Anmeldelsene per første tertial for seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år økte med 60,5 prosent fra 2017 til 2018. Det er de internettrelaterte sakene som er årsaken til økningen.

For denne kategorien er det påtaleavgjort omtrent like mange saker som det ble anmeldt i første tertial 2018. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid har gått ned med 38 dager i forhold til samme periode i fjor, samtidig som oppklaringsprosenten har økt.

Som vist i tabell 6.32 er det 196 unike personer registrert som mistenkt/siktet/domfelt i et forhold som ble påtaleavgjort første tertial 2018. Gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet er 29 år og 97 prosent er menn. Av de 225 personene som er fornærmet i en sak som ble anmeldt første tertial 2018 er gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet 8 år, og 27 prosent av de fornærmede er menn.

6.4.3. Seksuell omgang med barn 14-16 år, seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år

Lovbruddskategorien seksuell omgang med barn 14-16 år, seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år omfatter flere type straffbare handlinger. Seksuell omgang med barn i alderen 14 - 16 år betegnes ikke som voldtekt slik som ved barn under 14 år, så fremt ikke handlingen omfatter de krav som fremgår av voldtektsbestemmelsen i straffeloven § 291 (brukt makt, tvang eller hatt seksuell omgang med en forsvarsløs person).

Bestemmelsen som omfatter seksuell handling og seksuell krenkende atferd operer med 16 års aldersgrense. I denne kategorien skilles det derfor ikke på om alderen til fornærmede er

over eller under 14 år. En oversikt over hvilke statistikkgrupper som er inkludert i de ulike kategoriene er gitt i vedlegg.

Tabell 6.33 Seksuell omgang med barn 14-16 år, seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år, 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18
Antall anmeldelser	250	383	577	733	719	-1,9 %	187,6 %
Antall påtaleavgjorte saker	223	249	443	717	622	-13,2 %	178,9 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	141	172	312	526	420	-20,2 %	197,9 %
Oppklaringsprosent	67 %	72 %	73 %	77 %	69 %	-7,7	2,9
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	173	198	142	156	196	40,3	23,3

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 6.34 Seksuell omgang med barn 14-16 år, seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år, 1. tertial 2018

	Antall	Andel av seksual-lovbrudd
Antall anmeldelser 1. tertial 2018	719	22 %
Antall påtaleavgjorte saker 1. tertial 2018	622	23 %
Mistenkt/siktet/domfelt - påtaleavgjort 1. tertial 2018	Unike personer	347
	Forhold	589
Fornærmede - saker anmeldt 1. tertial 2018	Unike personer	529
	Forhold	557
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 30. april 2018	398	37 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018, PSV

Anmeldelsene per første tertial for lovbruddsgruppen hadde en nedgang på 1,9 prosent fra 2017 til 2018, fra 733 til 719 anmeldelser. De fleste anmeldelsene gjelder seksuell handling med barn under 16 år.

I denne kategorien er det påtaleavgjort færre saker enn det ble anmeldt i første tertial 2018. Samtidig er oppklaringsprosenten redusert, mens gjennomsnittlig saksbehandlingstiden har økt.

Som vist i tabell 6.34 er det 347 unike personer registrert som mistenkt/siktet/domfelt i et forhold som ble påtaleavgjort første tertial 2018. Gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet er 32 år og 97 prosent er menn. Av de 529 personene som er fornærmet i en sak som ble anmeldt første tertial 2018 er gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet 12 år, og 22 prosent av de fornærmede er menn. Som nevnt innledningsvis i dette delkapitlet skilles det for flere av statistikkgruppene i denne kategorien ikke på om barnet er over eller under 14 år.

6.4.4. Voldtekt

I lovbruddskategorien voldtekt omfattes ikke de nye kodene fra straffeloven 2005 som gjelder voldtekt av barn under 14 år (voldtekt av barn under 14 år, voldtekt samleie barn under 14 år og forsøk voldtekt barn under 14 år). Disse kodene er omhandlet i kategorien Seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år.

Tabell 6.35 Voldtekt, 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	381	407	509	483	543	12,4 %	42,5 %
Antall påtaleavgjorte saker	425	366	465	569	560	-1,6 %	31,8 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	122	127	166	185	174	-5,9 %	42,6 %
Oppklaringsprosent	31 %	36 %	38 %	35 %	33 %	-1,5	2,6
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	151	151	152	172	194	21,1	42,5

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 6.36 Voldtekt, 1. tertial 2018

	Antall	Andel av seksual- lovbrudd
Antall anmeldelser 1. tertial 2018	543	17 %
Antall påtaleavgjorte saker 1. tertial 2018	560	21 %
Mistenkt/siktet/domfelt - påtaleavgjort 1. tertial 2018	Unike personer	468
	Forhold	509
Fornærmede - saker anmeldt 1. tertial 2018	Unike personer	505
	Forhold	514
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 30. april 2018	182	17 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018, PSV

Anmeldelsene per første tertial for lovbruddskategorien økte med 12,4 prosent fra 2017 til 2018, fra 483 til 543 anmeldelser. Per første tertial 2014 til 2018 økte antallet anmeldelser med 42,5 prosent.

Etter Kripos' vurdering er det naturlig at antall anmeldelser nå synes å stabilisere seg noe etter en stor økning de siste årene. Antall festvoldtekter holder seg stabilt høyt, de siste årene har disse representert ca. 40 prosent av alle voldtekter. Etter Kripos' oppfatning er det grunn til å tro at økt åpenhet omkring temaet, med blant annet ulike former for kampanjer, gjør at flere velger å anmelde.

Antall påtaleavgjorte saker holdt seg omtrent på samme nivå som for samme periode i fjor, mens gjennomsnittlig saksbehandlingstid har hatt en betydelig økning.

Som vist i tabell 6.36 er 468 unike personer registrert som mistenkt/siktet/domfelt i et forhold som ble påtaleavgjort første tertial 2018. Gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet er 28 år og 97 prosent er menn. Av de 505 personene som er fornærmet i en sak som ble anmeldt første tertial 2018 er gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet 23 år, og 6 prosent av de fornærmede er menn.

6.4.5. Andre seksuallovbrudd

Lovbrudd som er tilordnet seksuallovbrudd, men som ikke er tilordnet noen av lovbruddskategoriene omtalt tidligere, omfatter en rekke straffbare forhold som for eksempel fremvisning og fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller som seksualiserer barn og seksuelt krenkende atferd. Første tertial 2018 sto kategorien for 1 576 av totalt 3 220 anmeldelser innenfor seksuallovbrudd.

Antall anmeldelser per første tertial 2014 til 2018 har økt med 105,5 prosent, og per første tertial 2017 til 2018 med 31,2 prosent.

Tabell 6.37 Andre seksuallovbrudd, 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18
Antall anmeldelser	767	818	970	1 201	1 576	31,2 %	105,5 %
Antall påtaleavgjorte saker	785	756	849	944	1 101	16,6 %	40,3 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	483	475	556	586	725	23,7 %	50,1 %
Oppklaringsprosent	64 %	67 %	68 %	65 %	71 %	5,5	6,2
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	128	153	147	178	180	2,3	52,0

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 6.38 Andre seksuallovbrudd, 1. tertial 2018

	Antall	Andel av seksuallovbrudd
Antall anmeldelser 1. tertial 2018	1 576	49 %
Antall påtaleavgjorte saker 1. tertial 2018	1 101	41 %
Mistenkt/siktet/domfelt - påtaleavgjort 1. tertial 2018	Unike personer	711
	Forhold	1 013
Fornærmede - saker anmeldt 1. tertial 2018	Unike personer	827
	Forhold	970
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 30. april 2018	397	36 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 3. mai 2018, PSV

Flest anmeldelser omfattes av statistikkgruppene fremvisning og fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller som seksualiserer barn (straffeloven 2005) og pornografi, skrifter/film/video (straffeloven 1902) (til sammen 49 prosent av anmeldelsene knyttet til kategorien). Årsaken til økningen er formentlig at flere politidistrikter har etterforsket store internettrelaterte seksuelle overgrepssaker der det har blitt tatt beslag i mange lagringsenheter. Økt hastighet på internett og større kapasitet på hver lagringsenhet gjør at politiets beslag av overgrepsmateriale (bilder og film som inneholder seksuelle overgrep mot barn) har økt betydelig de senere årene. I tillegg til ovennevnte utgjør seksuelt krenkende atferd 14 prosent og seksuell handling uten samtykke 8 prosent av anmeldelsene.

Som vist i tabell 6.38 er det 711 unike personer registrert som mistenkt/siktet/domfelt i et forhold som ble påtaleavgjort første tertial 2018. Gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet er 33 år og 95 prosent er menn. Av de 827 personene som er fornærmet i en sak som ble anmeldt første tertial 2018 er gjennomsnittsalderen ved gjerningstidspunktet 19 år, og 29 prosent av de fornærmede er menn.

7. Barne- og ungdomskriminalitet

7.1. Positive påtaleavgjørelser

I dette kapitlet har vi sett spesifikt på andel personer under 18 år som er registrert med ny påtaleavgjørelse inneværende år (tilbakefall). Politidirektoratet ble i tildelingsbrevet fra Justis- og beredskapsdepartementet for 2018 bedt om å utarbeide statistikk på dette.

Datagrunnlaget for statistikken tar utgangspunkt i personer under 18 år (ungdom) som er registrert med minst en positiv påtaleavgjørelse mellom 1. januar 2018 og 30. april 2018, det vil si første tertial 2018 i PAL STRASAK. At forholdets oppklaringsdato er registrert i første tertial er grunnlaget for hvilke forhold, og dermed hvilke enkeltpersoner som blir inkludert i datagrunnlaget. Det at personene var under 18 år per 30. april 2018 er premiss for inkludering. Disse personene følges tilbake til 1. januar 2012 og alle positive påtaleavgjørelser teller fra og med 1. januar 2012. Dette innebærer at kriminalitet begått av ungdom som er registrert tidligere enn 1. januar 2018 er inkludert – dersom forholdet er registrert med en positiv påtaleavgjørelse i løpet av første tertial 2018.

Påtaleavgjørelsen, som er knyttet til forholdets oppklaringsdato, danner grunnlag for om påtaleavgjørelsen er positive eller ikke. Siktelse med forslag om tilståelsesdom, tiltaler, forelegg, overføring til konfliktråd, påtaleunntatelser og prosessøkonomiske påtaleunntatelser betegnes som positive påtaleavgjørelser. Påtaleavgjørelsene er positive i den forstand at påtalemyndigheten er av den oppfatning at det kan bevises straffeskyld og at øvrige vilkår for straff er tilstede, herunder at gjerningsmannen er over kriminell lavalder (15 år) på gjerningstidspunktet. I tillegg til de positive påtaleavgjørelsene opereres det også med en rekke andre påtaleavgjørelser. Disse inngår ikke i datagrunnlaget. Uttrekket er avgrenset til de positive påtaleavgjørelsene siden disse signaliserer at straffeskyld er bevist.

Som det fremkommer av tabellen under var det i første tertial 2018 til sammen 1 722 ungdom som ble registrert med minst en positiv påtaleavgjørelse.

Tabell 7.1 Antall og andel personer under 18 år registrert med en ny positiv påtaleavgjørelse i 1. tertial 2018

	Antall personer med positive påtaleavgjørelser	Andel i prosent med positive påtaleavgjørelser
Førstegangskriminelle	1 077	63 %
Tilbakefall	305	18 %
Gjenganger	340	20 %
Totalsum	1 722	100 %

Kilde: PAL STRASAK, uttrekk 10. mai 2018

Majoriteten av ungdom som blir anmeldt og straffeforfulgt for kriminalitet, blir straffeforfulgt for kun ett straffbart forhold. Disse blir ofte omtalt som førstegangskriminelle. Førstegangskriminelle defineres her som personer som i første tertial 2018 for første gang³⁰ ble registrert med en positiv påtaleavgjørelse i PAL STRASAK. Blant de 1 722 ungdommene som ble registrert med minst en påtaleavgjørelse i første tertial 2018 var det 63 prosent som fikk en positiv påtaleavgjørelse for første gang. Ungdom som har to påtaleavgjørelser registrert, og minst en av dem er registrert i første tertial 2018, defineres her som *tilbakefall*. Ungdom med tilbakefall utgjorde 18 prosent av

³⁰ Dataene går tilbake til 1. januar 2012.

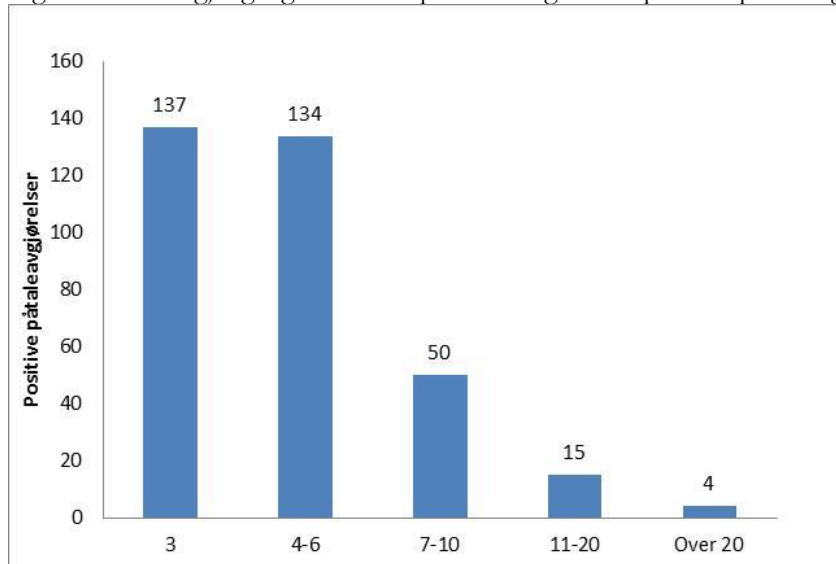
alle de registrerte med positive påtaleavgjørelser. Personer under 18 år som er registrert med tre eller flere positive påtaleavgjørelser, og hvor minst en av dem er registrert i første tertial, defineres her som *gjenganger*. Gjengangerne utgjorde 20 prosent av de med positive påtaleavgjørelser.

Omtrent en tredjedel av de såkalte førstegangskriminelle hadde fått en positiv påtaleavgjørelse knyttet til vinningslovbrudd. Ungdom som i første tertial 2018 var registrert med to positive påtaleavgjørelser var i hovedsak påtalt for vinnings- og narkotikalovbrudd. Til sammen utgjorde disse kriminalitetstypene omtrent 50 prosent. De såkalte gjengangerne hadde fått positive påtaleavgjørelser knyttet til narkotika- og voldslovbrudd. Disse utgjorde til sammen litt over 50 prosent.

Forhold som er registrert innenfor det samme døgnet er definert som **et** forhold. Dette for å unngå at ungdom som har utført flere kriminelle handlinger under det samme tidsintervallet skal bli definert som *tilbakefall* eller *gjenganger*. Eksempelvis at en gutt/jente stjeler en sjokolade fra Narvesen og begår tyveri av to lommebøker, mens han/hun venter på t-banen. Det vil ikke gi mening å definere vedkommende som gjenganger, så de tre straffbare forholdene blir her regnet som ett.

Noen ungdommer derimot begår og blir påtalt for mange straffbare forhold over en lengre tidsperiode. Figuren under viser antall ungdommer som i vårt uttrekk er definert som gjengangere og deres fordeling på hvor mange positive påtaleavgjørelser de er registrert med. Til sammen var det i første tertial 2018 340 barn som var registrert med tre eller flere positive påtaleavgjørelser. Majoriteten, omtrent 80 prosent, var registrert med tre til seks avgjørelser. Samtidig er det en gruppe ungdommer, om enn liten, som er registrert med over 10 positive påtaleavgjørelser.

Figur 7.1 Antall gjengangere fordelt på antall registrerte positive påtaleavgjørelser i 1. tertial 2018

Kilde: PAL STRASAK, uttrekk 10. mai 2018

7.2. Alternative straffereaksjoner

I straffesaker som omhandler unge under 18 år benytter politiet primært alternative straffereaksjoner. I riksadvokatens rundsskriv nr. 1/ 2018 heter det at "Ved bekjempelse av barne- og ungdomskriminalitet bør påtalemyndigheten være en pådriver for å prøve ut alternative reaksjonsformer og finne andre straffereaksjoner enn fengsel, i tråd med lovgivers intensjoner."

I all hovedsak benyttes alternative reaksjoner i U18 saker, der disse er egnet. Eksempler på alternative reaksjoner kan være påtaleunntatelser på vilkår, ungdomskontrakter, ungdomsoppfølging og ungdomsstraff. Vilkårene eller innholdet i reaksjonene kan være ulike, både i forhold til den enkeltes ungdoms behov samt tilbudet som finnes lokalt i kommunene.

Ungdomsoppfølging

Unge lovbyggere mellom 15 og 18 år som har begått en eller flere kriminelle handlinger, kan ilegges ungdomsoppfølging dersom det vurderes at tett oppfølging vil kunne forebygge ny kriminalitet. Det er påtalemyndigheten som avgjør om ungdomsoppfølging er en egnet reaksjon for ungdommen, etter at lovbygger og verge har samtykket. Ungdomsoppfølging er en strafferettslig reaksjon som bygger på prinsippet om gjenopprettende prosess og er en tredelt reaksjon der ungdommen forplikter seg til å være med i ungdomsstormøte, delta i utarbeidelsen av ungdomsplan, samt at et oppfølgingsteam følger ungdommen i gjennomføringstiden. Ungdomsoppfølging krever at ungdommen er villig til å ta ansvar for handlingen og er motivert til å endre adferd og livsførsel. Dette krever en egeninnsats av ungdommen³¹. Ungdomsoppfølging er altså en straffereaksjon som blir tilpasset den enkelte ungdoms oppfølgingsbehov og som mobiliserer tverretatlige hjelpetiltak.

Politiet og konfliktrådene samarbeidet tett med å få opp andelen av U18-saker som blir avgjort med vilkår om ungdomsoppfølging, ettersom dette ansees å være en reaksjon som er egnet til å forebygge videre kriminalitet. I løpet av første tertial 2018 oversendte politiet 142 saker til konfliktrådene for iverksetting av ungdomsoppfølging.

Ungdomsstraff

For de mest alvorlige lovbrudd som ellers ville føre til fengsel eller de strengeste samfunnsstraffene, kan ungdommer mellom 15-18 år idømmes ungdomsstraff. Konfliktrådet er ansvarlig for gjennomføringen av ungdomsstraff. Straffereaksjonene bygger på prinsippet om gjenopprettende prosess.

Dersom en ung lovbygger skal idømmes ungdomsstraff, må ungdommen og verge samtykke til at en slik reaksjon gis. Ungdomsstraff krever stor egeninnsats fra ungdommen og de må vise at de er motivert og villig til å ta ansvar for å endre adferd og livsførsel. I de fleste tilfeller vil det også bli foretatt en personundersøkelse for å vurdere om dette er egnet straff for den aktuelle ungdommen³².

I løpet av første tertial har politiet oversendt 17 saker til konfliktrådet hvor ungdommen er idømt ungdomsstraff av retten.

³¹ www.konfliktraadet.no

³² www.konfliktraadet.no

Samlet har det vært en økning fra første tertial 2017 til første tertial 2018 på 21 prosent, når det gjelder de alternative reaksjonene ungdomsoppfølging og ungdomsstraff.

Bekymringssamtalen

Norsk politi benytter i stor grad bekymringssamtalen i oppfølgingen av barn og unge. Bekymringssamtalen er en kartleggingssamtale og en dialogsamtale som retter seg mot barnet/ungdommen og foresatte. Bekymringssamtalen er et forebyggende tiltak, og er ikke en del av straffesaksbehandlingen. Politiet kan ofte velge å følge opp en ungdom i bekymringssporet, der dette er egnet og mulig, istedenfor å opprette straffesak. Det skal vurderes om bekymringssamtale er det best egnede virkemiddelet for å oppnå motivasjon til endring hos den unge og de foresatte fra tilfelle til tilfelle. Barnets beste skal alltid være et utgangspunkt når politiet griper inn ovenfor barn og unge.

Bekymringssamtalen har fokus på beskyttelsesfaktorer og risikofaktorer rundt den enkelte ungdom, konsekvenser av kriminalitet og på å avdekke eventuelle oppfølgingsbehov.

I 2018 har politiet begynt å måle antallet bekymringssamtaler som gjennomføres og hvor mange forebyggende enkeltoppfølginger som iverksettes. Arbeidet som nedlegges i bekymringssamtaler og forebyggende oppfølginger av ungdom utenfor straffesak, har ikke tidligere blitt synliggjort i norsk politi. Antallet registrerte bekymringssamtaler i første tertial 2018 er imidlertid langt lavere enn det reelle antallet bekymringssamtaler. Dette handler blant annet om kvalitet og riktig bruk av registreringsverktøy. Dette vil imidlertid bedres gjennom 2018.

I løpet av første tertial 2018 har politiet gjennomført 947 registrerte bekymringssamtaler. Disse har ført til 303 registrerte tverretatlige enkeltoppfølginger.

8. Inndragning

Politiet har over flere år hatt høyt fokus på inndragning av lovovertrederens utbytte av straffbare handlinger.

Inndragningsstatistikken er hentet ut 8. mai fra PAL STRASAK. Årsaken til at det ikke brukes fryste tall som for store deler av STRASAK-rapporten er at en stor del av inndragningsbeløpene da ikke hadde blitt inkludert siden det tar tid før en dom blir rettskraftig. Politidirektoratet har tidligere benyttet fryste tall, men vil inntil ny inndragningsstatistikk er på plass innhente tallgrunnlaget så nært opp til utarbeidelse av denne rapport som mulig. Det antas at inndragningstallene for første tertial 2018 vil kunne øke gitt at det er påtaleavgjorte saker som enda ikke er rettskraftig.

Statistikken teller antall inndragninger av *utbytte* etter gammel straffelov § 34 og ny straffelov § 67, antall inndragninger av *gjenstander* etter gammel straffelov § 35 og ny straffelov § 69 og *utvidet* inndragning etter straffeloven § 34a og ny straffelov § 68. Statistikken dekker ikke bestemmelsen om forebyggende inndragning i straffeloven § 70 (gammel straffelov § 37b) om forebyggende inndragning.

Tabell 8.1 Inndragning av utbytte og gjenstander, 1. tertial 2014-18

	2014	2015	2016	2017	2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18
Utbytte	408	471	314	645	314	-51 %	-23 %
Utvidet	24	26	32	31	20	-35 %	-17 %
Gjenstand	2 375	2 633	2 186	2 370	2 093	-12 %	-12 %
Sum antall inndragninger	2 807	3 130	2 532	3 046	2 427	-20 %	-14 %
Beløp i mill. kr	124,4	79,7	79,3	48,0	38,7	-19 %	-69 %

Kilde: JUS624 – alle tall kjørt i PAL STRASAK 08.05.18, med unntak av tall for 2018 som ble kjørt 16.05.18

Samlet inndragningsbeløp i første tertial 2018 var 38,7 millioner kroner, hvilket er en ikke ubetydelig nedgang fra både første tertial 2017 og tidligere år. Noe av bakgrunnen for variasjonene er at enkeltsaker slår kraftig ut på statistikken. Eksempelvis kan det nevnes at ØKOKRIM har 2 rettskraftige inndragningssaker i første tertial 2018, på samlet beløp på 20,8 millioner kroner.

Videre kan det nevnes at det er gjennomført økonomisk etterforskning i en større narkotikasak som ble iretteført i 2017. Saken omfatter store verdier, og inndragningskravene er på ca. 825 millioner kroner (herunder kontanter og gjenstandsinndragning). Det er avsagt dom i tingretten, men dommen er ikke rettskraftig.

Som et annet eksempel kan det nevnes at gjennom hele 2016 ble iretteført en større sak innen arbeidslivskriminalitet i dagligvarebransjen som omfattet blant annet grov menneskehandel, menneskesmugling, sosial dumping, hvitvasking, bankbedragerier, NAV-bedragerier, skatteunndragelser, trusler m.m. Etterforskningen ble påbegynt i 2013 og dom i hovedsaken i første instans antas å foreligge i 2018. Det ble nedlagt påstand i tingretten om inndragning av til sammen over 103 millioner kroner.

Selv om de to nevnte saker forekommer sjeldent, viser det at enkeltsaker vil kunne ha betydelig innvirkning på statistikken. Det er videre en viss grad av tilfeldigheter knyttet til hvilket år slike saker blir rettskraftige.

Som tidligere er det fortsatt knyttet noe usikkerhet til inndragningsstatistikken, herunder om den fanger opp korrekt antall krav og beløp fra straffesakssystemene til politiet. Det bemerkes særlig at politiet i en rekke saker fremmer erstatningskrav på vegne av fornærmede, fremfor å legge ned påstand om inndragning. Konsekvensene for domfelte og de fornærmede blir således den samme. Herværende statistikk omfatter ikke rettskraftige erstatningskrav fremmet på vegne av fornærmede.

VEDLEGG

Krim.type	Lovbruddskategori	Statistikkgrupper/-koder
Vinning	Grovt tyveri fra bolig	921 Grovt tyveri fra bolig 2201 GROVT TYVERI FRA VILLA 2202 GROVT TYVERI FRA LEILIGHET
Vinning	Tyveri fra person på offentlig sted	910 Tyveri fra person i kollektiv transport eller stoppested 911 Tyveri fra person i gate, park, annet friområde 912 Tyveri fra person i anlegg / lokaler for idrett, kultur o.l. 913 Tyveri fra person i salgslokaler (kafe, butikk o.l.) 914 Tyveri fra person i annet næringsbygg eller -areal 915 Tyveri fra person på annet offentlig sted 925 Grovt tyveri fra person i kollektiv transport / stoppested 926 Grovt tyveri fra person i gate, park, annet friområde 927 Grovt tyveri fra person i anlegg/lokaler for idrett, kultur 928 Grovt tyveri fra person i salgslokaler (kafe, butikk o.l.) 929 Grovt tyveri fra person i annet næringsbygg eller -areal 930 Grovt tyveri fra person på annet offentlig sted
Vinning	Ran	954 Ran 955 Grovt ran 956 Grovt ran, med død/betydelig skade til følge 957 Forbund om ran 2502 RAN (\$ 267) 2503 RAN,GROVT (\$ 268) 2504 RAN FRA BERUSET PERSON 2505 BANKRAN (\$ 268,2) 2506 POSTRAN (\$ 268,2) 2507 RAN AV VERDITRANSPORT (\$ 268,2) 2508 DROSJERAN 2509 RAN FRA FORRETNING/KIOSK (\$ 267) 2510 GROVT RAN FRA FORRETNING/KIOSK (\$ 268) 2599 RAN/UTPRESSING, DIVERSE
Narkotika	Narkotikalovbrudd etter legemiddelloven	7101 Narkotika, bruk (\$24) 7102 Narkotika, besittelse (\$24) 7199 Narkotika, diverse
Narkotika	Narkotikalovbrudd etter straffeloven (narkotikaovertrædelser)	704 NARKOTIKA (\$ 162,1.LEDD) 711 NARKOTIKA, UAKTSOM (\$ 162,4.LEDD) 751 Narkotikaovertrædelse
Narkotika	Narkotikalovbrudd etter straffeloven (grove narkotikaovertrædelser)	703 NARKOTIKA (\$ 162,2.LEDD) 708 NARKOTIKA (\$ 162,3.LEDD) 752 Grov narkotikaovertrædelse 753 Grov narkotikaovertrædelse, betydelig mengde 754 Grov narkotikaovertrædelse, særdeles skjerpene 755 Uaktsom grov narkotikaovertrædelse
Narkotika	Dopinglovbrudd etter legemiddelloven	7110 Doping bruk (\$24a) 7111 Doping besittelse (\$24a)
Narkotika	Dopinglovbrudd etter straffeloven (dopingovertrædelser)	710 DOPINGMIDLER (\$ 162B,1.LEDD)162B,1.LEDD) 712 DOPINGMIDLER (\$ 162B,2.LEDD) 713 DOPINGMIDLER, UAKTSOM (\$ 162B,3.LEDD) 757 Dopingovertrædelse 758 Grov dopingovertrædelse 759 Uaktsom grov dopingovertrædelse
Vold	Prioriterte voldssaker	1703 LEGEMSBESKADIGELSE (\$ 229) 1704 LEGEMSBESKADIGELSE, KNIV (\$ 229) 1705 LEGEMSBESKADIGELSE, SKYTEVÅPEN (\$ 229) 1716 LEGEMSFORNÆRMELSE M/SKADEFØLGE (\$ 228,2.LEDD) 1752 Grov kroppskrenkelse

		1753 Grov kroppskrenkelse, med følge død 1754 Kroppsskade 1755 Grov kroppsskade 1756 Grov kroppsskade, med følge død
Vold	Menneskehandel	1607 MENNESKEHANDEL - PROSTITUSJON (\$224) 1611 MENNESKEHANDEL - KRIGSTJ. I FREMMED LAND (\$224) 1613 MENNESKEHANDEL - TVANGSARBEID (\$224) 1615 MENNESKEHANDEL - MENNESKEORGANER (\$224) 1658 Menneskehandel, prostitusjon 1659 Menneskehandel, tvangsarbeid 1660 Menneskehandel, krigstjeneste 1661 Menneskehandel, indre organer 1668 Menneskehandel tilrettelegge mv
Vold	Grov menneskehandel	1608 MENNESKEHANDEL - PROSTITUSJON, GROV (\$224) 1610 MENNESKEHANDEL - MENNESKEORGANER, GROV (\$224) 1612 MENNESKEHANDEL - KRIGSTJ. I FREMMED LAND, GROV (\$224) 1614 MENNESKEHANDEL - TVANGSARBEID, GROV (\$224) 1662 Grov menneskehandel, prostitusjon 1663 Grov menneskehandel, tvangsarbeid 1664 Grov menneskehandel, krigstjeneste 1665 Grov menneskehandel, indre organer 1669 Menneskehandel tilrettelegge mv – grov
Vold	Mishandling i nære relasjoner	1506 MISHANDLING I FAMILIEFORH, MED LEGEMSKRENK (\$ 219, 1. LEDD) 1507 MISHANDLING I FAMILIEFORH, UTEN LEGEMSKRENK (\$219,1.LEDD) 1508 MISHANDLING I FAM.FORH, GROV, M LEGEMSKRENK (\$219. 2. LEDD) 1509 MISHANDLING I FAM.FORH, GROV, U LEGEMSKRENK (\$219,2. LEDD) 1768 Mishandling i nære relasjoner, med legemskrenkelse 1769 Mishandling i nære relasjoner, uten legemskrenkelse 1770 Grov mishandling i nære relasjoner, med legemskrenkelse 1771 Grov mishandling i nære relasjoner, uten legemskrenkelse
Vold	Trusler	506 PÅVIRKNING AV OFF. TJENESTEMANN VED TRUSLER (\$128) 557 Trusler mot offentlig tjenestemann, politi 558 Trusler mot offentlig tjenestemann, annen tjenestemann 1601 TRUSLER, DIVERSE (\$ 227) 1603 TRUSLER, KNIV (\$ 227) 1604 TRUSLER, SKYTEVÅPEN (\$ 227) 1605 BOMBETRUSSEL(\$227) 1609 TRUSLER, DIVERSE (\$227) 1674 Trusler 1675 Trusler, med skytevåpen 1676 Trusler, med kniv eller annen liknende redskap 1677 Grove trusler 1678 Grove trusler, med skytevåpen 1679 Grove trusler, med kniv eller annen liknende redskap 1680 Trussel mot særskilt utsatte yrkesgrupper, helsepersonell 1681 Trussel mot særskilt utsatte yrkesgrupper, transportarbeider 1682 Trussel sars utsatte yrkesgr, oppl i grunn- og videregå utda
Vold og Annen	Grupper med særskilt vern	501 VOLD MOT POLITITJ.MANN (\$ 127)

		506 PÅVIRKNING AV OFF. TJENESTEMANN VED TRUSLER (\$128) 555 Vold mot offentlig tjenestemann, politi 556 Vold mot offentlig tjenestemann, annen tjenestemann 557 Trusler mot offentlig tjenestemann, politi 558 Trusler mot offentlig tjenestemann, annen tjenestemann 559 Hindring av offentlig tjenestemann, politi 560 Hindring av offentlig tjenestemann, annen tjenestemann 561 Forulemping av offentlig tjenestemann, politi 562 Forulemping av offentlig tjenestemann, annen tjenestemann 1680 Trussel mot særskilt utsatte yrkesgrupper, helsepersonell 1681 Trussel mot særskilt utsatte yrkesgrupper, transportarbeider 1682 Trussel særskilt utsatte yrkesgr, oppl i grunn- og videregå utda 1774 Vold mot særskilt utsatte yrkesgrupper, helsepersonell 1775 Vold mot særskilt utsatte yrkesgrupper, transportarbeider 1776 Vold særskilt utsatte yrkesgr, oppl i grunn- og videregå utda 1802 ÆREKRENK. MOT OFF. TJ. M. (\$251) 5001 HINDRING AV OFFENTLIG TJENESTEMANN (\$ 326 NR.1) 5002 FORULEMPING AV OFFENTLIG TJENESTEMANN (\$326 NR.2) 5011 HINDRING AV OFFENTLIG TJENESTEMANN (\$ 326 NR.1) 5012 FORULEMPING AV OFFENTLIG TJENESTEMANN (\$ 326 NR.2)
Seksual- lovbrudd	Voldtekt	1401 VOLDTEKT (\$ 192,1.LEDD) 1401 VOLDTEKT (\$ 192,1.OG 2.LEDD) 1413 FORSØK PÅ VOLDTEKT (\$ 192,JFR.PAR 49) 1420 VOLDTEKT (\$ 192,2.LEDD) 1420 VOLDTEKT (\$ 192,3.LEDD) 1423 GROVT UAKTSOM VOLDTEKT (\$ 192,4.LEDD) 1451 Voldtekt u. samleie 1452 Voldtekt til samleie 1453 Grov voldtekt 1454 Grov uaktsom voldtekt 1455 Voldtekt forsøk
Seksual- lovbrudd	Seksuell omgang og voldtekt av barn u/14 år	1402 SEKSUELL OMGANG MED BARN U/14 ÅR (\$ 195) 1402 UTUKTIG OMGANG MED BARN U/14 ÅR (\$ 195) 1403 SEKSUELL OMGANG MED BARN U/10 ÅR (\$ 195) 1403 UTUKTIG OMGANG MED BARN U/10 ÅR (\$ 195) 1460 Voldtekt av barn under 14 år 1461 Voldtekt til samleie av barn under 14 år 1462 Grov voldtekt av barn under 14 år 1463 Forsøk på voldtekt av barn under 14 år
Seksual- lovbrudd	Seksuell omgang med barn 14-16 år, seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år	1404 SEKSUELL OMGANG MED BARN U/16 ÅR (\$ 196) 1404 UTUKTIG OMGANG MED BARN U/16 ÅR (\$ 196) 1418 SEKSUELL HANDLING MM MED BARN U/16 ÅR (\$ 200,2.LEDD) 1418 UTUKTIG HANDLING M.V MED BARN U/16 ÅR (\$ 212,2.LEDD) 1429 Grooming - Bygge opp tillit for å utnytte barn seksuelt 1464 Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år 1465 Grov seksuell omgang mv. med barn mellom 14 og 16 år

		1466 Seksuell handling med barn under 16 år 1467 Seksuelt krenkende atferd mv. overfor barn under 16 år 1468 Avtale om møte for å begå seksuelt overgrep
Seksual- lovbrudd	Kjøp av seksuelle tjenester	1427 KJØP AV SEKSUELLE TJENESTER FRA PERSON UNDER 18 ÅR (§203) 1428 KJØP AV SEKSUELLE TJENESTER (§202A) 1469 Kjøp av seksuelle tjenester fra mindreårige 1476 Kjøp av seksuelle tjenester fra voksne
Annen	Menneskesmugling	6151 Menneskesmugling 6151 MENNESKESMUGLING (\$ 47,3.LEDD) 6157 Organisert menneskesmugling 6157 Organisert menneskesmugling (\$47, 4. ledd) 9898 MENNESKESMUGLING